

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยะสันกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี ผู้ประเมินได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน
2. สาระสำคัญของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และการเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0
3. โครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยะสันกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี
4. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการและการประเมินโครงการ
5. รูปแบบการประเมินโครงการและรูปแบบการประเมินแบบซิป (CIPP Model)
6. บริบทของวิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดการประเมินโครงการ

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน

การจัดการศึกษาวิชาชีพพระยะสันของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นการฝึกอบรมวิชาชีพตามหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะอาชีพพระยะสันทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเป็นโครงการสำหรับบุคคลทั่วไปหรือสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลมีภารกิจเกี่ยวกับการจัดและส่งเสริมการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพ โดยคำนึงถึงคุณภาพและความ เป็นเลิศทางวิชาชีพ ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการให้ดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมและ พัฒนาค้นทุกช่วงวัย สร้างโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยจัดการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันในรายวิชาชีพที่ขาดแคลนกำลังคน มีการจัดทำโครงการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพพระยะสันฐานสมรรถนะ “Education to Employment: Vocational Boot Camp” เปิดสอนในประเภทวิชาที่หลากหลาย เป็นการเสริมสร้างศักยภาพกำลังคนอาชีวศึกษา ยกระดับทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการและสอดคล้องกับกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหรือ New Engine of Growth ในยุคไทยแลนด์ 4.0 และยังสอดคล้องกับโครงการสานพลังประชารัฐ โดยภาคเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่าย ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรและการ

ฝึกอบรม เน้นพัฒนา “สมรรถนะหลัก” ควบคู่กับ “คุณธรรม” โดยเรียกว่า “SEE: Skills, English, Ethics” สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2560)

1. หลักการจัดการศึกษาวิชาชีพพระยะสั้น

การจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกแผนการเรียนและวิธีการศึกษาตามศักยภาพ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยทางการศึกษามีโอกาสเข้ามาศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิตตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาทักษะวิชาชีพ หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นนั้น มีความแตกต่างไปจากการพัฒนาหลักสูตรทั่วไป จะต้องมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ดังที่ สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2551: 6-25) ขั้นแรกคือ สำรวจความต้องการอาชีพในท้องถิ่น ขั้นที่สอง กำหนดคุณลักษณะอาชีพที่ต้องการ ขั้นที่สาม วิเคราะห์อาชีพและเขียนรายการงานเฉพาะด้านทักษะ ขั้นที่สี่ วิเคราะห์งานเฉพาะและเขียนรายการงานเฉพาะด้านความรู้ ขั้นที่ห้า เขียนพฤติกรรมปลายทางและพฤติกรรมย่อย ขั้นที่หก กำหนดคำอธิบายและมาตรฐานรายวิชา ขั้นที่เจ็ด กำหนดมาตรฐานสมรรถนะ และขั้นสุดท้ายขั้นที่แปดคือ ขออนุมัติหลักสูตร

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2551: 3-4) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นตามกรอบมาตรฐานหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นหรือหลักสูตรฐานสมรรถนะให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น สอดคล้องกับระบบคุณวุฒิวิชาชีพไทย และการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษา ซึ่งปัจจุบันแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จะเป็นการพัฒนาหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพ โดยเฉพาะหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น เนื่องจากเป็นงานอาชีพเฉพาะทาง ซึ่งต้องวิเคราะห์งานที่ทำกันจริง ๆ ในแต่ละอาชีพ ระบุสมรรถนะที่ผู้เรียนจะต้องฝึกปฏิบัติตามมาตรฐานสมรรถนะหรือมาตรฐานอาชีพ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่นและระดับชาติ

การจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในปี 2560 ได้ดำเนินงานตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนากำลังคนสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ New Engine of Growth (S-Curve, New S-curve), Super Cluster และ Thailand 4.0 เน้นพัฒนา “สมรรถนะหลัก” ควบคู่กับ “คุณธรรม” โดยเรียกว่า “SEE” ทั้งในหลักสูตร Growth Engine (First S-Curve, New S-Curve, Thailand 4.0 Super Cluster) และหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ Skills: ทักษะการทำงาน เกิดจากการที่ผู้เข้า

ฝึกรวมได้รับการพัฒนาและลงมือปฏิบัติจริงด้วยอุปกรณ์เครื่องมือที่ทันสมัยในสถานประกอบการ ภายใต้การดูแลของครูและวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญ ที่จะช่วยผลิตคนให้มีศักยภาพตรงกับความต้องการของสถานประกอบการอย่างแท้จริง English: ภาษาอังกฤษ จะเน้นฝึกภาษาอังกฤษสำหรับอาชีพต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษสำหรับอากาศยาน ภาษาอังกฤษสำหรับการเดินเรือ ภาษาอังกฤษในเรื่องของหุ่นยนต์ รวมทั้งจะมีการพัฒนาแอปพลิเคชัน Echo Vocational สำหรับเด็กอาชีวะได้ฝึกภาษาอังกฤษด้วยตนเอง Ethics: คุณธรรม จะเน้นให้มีการปลูกฝังด้านคุณธรรมตลอดช่วงเวลาของการฝึกรวม ตามแนวคิด “Work Hard be Nice” เพื่อให้ได้กำลังคนที่มีความขยัน ใฝ่เรียนรู้ ตรงเวลา และมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม โดยเปิดสอนให้กับนักเรียน นักศึกษาอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และประชาชนที่ต้องการนำความรู้ไปประกอบอาชีพในสถานประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งอาชีพอิสระ ซึ่งเปิดสอนกว่า 2,000 หลักสูตร ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทุกแห่ง โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มวิชาชีพ ได้แก่ กลุ่มอุตสาหกรรม First S-Curve อาชีพหลักสูตรงานบำรุงรักษาจักรยานยนต์ขนาดใหญ่ (big bike) หลักสูตรเทคโนโลยีปรับฉีดพลาสติก หลักสูตรเทคโนโลยีระบบลิฟต์และการซ่อมบำรุง หลักสูตรอาหารแห่งอนาคต เป็นต้น และกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่ New S-Curve อาชีพ หลักสูตรหุ่นยนต์สำหรับกระบวนการผลิต หลักสูตรการตรวจซ่อมใหญ่วงล้อและระบบเบรกอากาศยาน หลักสูตรงานควบคุมหลอดไฟบ้านผู้สูงวัยด้วยคอมพิวเตอร์ ระบบสมองกลฝังตัว

กล่าวโดยสรุป หลักการจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกแผนการเรียนและวิธีการศึกษาตามศักยภาพ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ด้อยทางการศึกษามีโอกาสเข้ามาศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิตตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดและนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาทักษะวิชาชีพ ซึ่งปัจจุบันแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จะเป็นการพัฒนาหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพ โดยเฉพาะหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น

2. มาตรฐานการอาชีวศึกษา สำหรับการฝึกรวมวิชาชีพพระยะสั้น พ.ศ. 2560

กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้มาตรฐานการอาชีวศึกษา สำหรับการฝึกรวมวิชาชีพพระยะสั้น พ.ศ. 2560 เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นใช้เป็นเกณฑ์ในการส่งเสริม การกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานการอาชีวศึกษา หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ และมาตรฐานในการจัดการอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการส่งเสริม การกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา

การฝึกอบรมวิชาชีพพระยະສັ້ນ หมายความว่า การเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะ อาชีพพระยະສັ້ນ ทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเป็นโครงการสำหรับบุคคลทั่วไปหรือสำหรับ กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษา หมายความว่า การฝึกอบรมวิชาชีพตามหลักสูตรวิชาชีพพระยະສັ້ນ

สถานศึกษา หมายความว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ เพื่อจัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพพระยະສັ້ນ

มาตรฐานการอาชีวศึกษา สำหรับการฝึกอบรมวิชาชีพพระยະສັ້ນ พ.ศ. 2560 เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรวิชาชีพพระยະສັ້น ประกอบด้วย มาตรฐาน 4 ด้าน จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ คือ

มาตรฐานที่ 1 ด้านผลการจัดการศึกษา

ผู้สำเร็จการศึกษาเป็นคนที่ มีคุณธรรมจริยธรรมตามอัตลักษณ์ของสถานศึกษา คุณธรรม มีความรู้ความสามารถตามสมรรถนะของหลักสูตร ผู้สำเร็จการศึกษามีความพึงพอใจและสามารถนำความรู้ความสามารถไปใช้ประโยชน์ตามความต้องการ และมีสัดส่วนผู้สำเร็จการศึกษา เทียบกับผู้เข้ารับการศึกษิตตามเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 2 ตัวบ่งชี้คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 1.1 ระดับความพึงพอใจของหน่วยงานต้นสังกัดของผู้สำเร็จการศึกษาและหรือผู้สำเร็จการศึกษาในการนำความรู้ ความสามารถไปใช้ประโยชน์ตามความต้องการ

ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 ร้อยละของผู้สำเร็จการศึกษาเทียบกับจำนวนผู้เข้ารับการศึกษิต

มาตรฐานที่ 2 ด้านการบริหารจัดการศึกษา

สถานศึกษิตมีการบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางสถานศึกษาคุณธรรม และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด มีการบริหารจัดการทรัพยากรของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประสานความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน สมาคม ชมรม สถานประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรวิชาชีพพระยະສັ້ນ จำนวน 6 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.1 ระดับคุณภาพในการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางสถานศึกษาคุณธรรม

ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 ระดับคุณภาพในการดำเนินการตามนโยบายสำคัญของหน่วยงานต้นสังกัด

ตัวบ่งชี้ที่ 2.3 ร้อยละของครูผู้สอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นที่ได้รับการพัฒนา

ตัวบ่งชี้ที่ 2.4 ระดับคุณภาพในการบริหารจัดการด้านการเงิน

ตัวบ่งชี้ที่ 2.5 ระดับคุณภาพในการบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่ ด้านครุภัณฑ์ และด้านฐานข้อมูลสารสนเทศ

ตัวบ่งชี้ที่ 2.6 ระดับคุณภาพในการประสานความร่วมมือเพื่อการจัดการศึกษาตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

มาตรฐานที่ 3 ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของสถานศึกษาและตามระเบียบสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาว่าด้วยการจัดการศึกษาและการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น พ.ศ. 2558 ส่งเสริม สนับสนุน กำกับดูแลให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ตามหลักสูตร มีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ความต้องการของตลาดแรงงานและของกลุ่มบุคคลผู้ประสงค์จะเข้ารับการศึกษา จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 3.1 ระดับคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 ระดับคุณภาพในการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

มาตรฐานที่ 4 ด้านการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ประกอบด้วย การประเมินคุณภาพภายใน การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ คือ

ตัวบ่งชี้ที่ 4.1 ระดับคุณภาพในการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน

ตัวบ่งชี้ที่ 4.2 ร้อยละของตัวบ่งชี้ที่มีการพัฒนา

ทั้งนี้ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในการอาชีวศึกษาตามมาตรฐานการอาชีวศึกษา สำหรับการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น พ.ศ. 2560 ที่คณะกรรมการประกันคุณภาพภายในการอาชีวศึกษากำหนด

กล่าวโดยสรุป มาตรฐานการอาชีวศึกษา สำหรับการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น พ.ศ. 2560 เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาที่จัดการศึกษาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นใช้เป็นเกณฑ์ในการส่งเสริม การกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษา ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน จำนวน 12 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ คือ มาตรฐานที่ 1 ด้านผลการ

จัดการศึกษามาตรฐานที่ 2 ด้านการบริหารจัดการศึกษา มาตราฐานที่ 3 ด้านการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมาตราฐานที่ 4 ด้านการประกันคุณภาพภายใน

3. แนวทางการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นตามกรอบมาตรฐาน จัดทำขึ้นโดยสำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องกรอบมาตรฐานหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น สอดคล้องกับระบบคุณวุฒิวิชาชีพไทย และการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรในระดับสถานศึกษา ซึ่งปัจจุบันแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา จะเป็นการพัฒนาหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพ โดยเฉพาะหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น เนื่องจากเป็นงานอาชีพ เฉพาะทาง ซึ่งต้องวิเคราะห์งานที่ทำกันจริง ๆ ในแต่ละอาชีพ ระบุสมรรถนะที่ผู้เรียนจะต้องฝึกปฏิบัติ ตามมาตรฐานสมรรถนะหรือมาตรฐานอาชีพ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่นและระดับชาติ วัลลภา อยู่ทอง (2558: 13-14) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น ให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรตามกรอบการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นที่กำหนดแนบท้ายระเบียบ โดยการมีส่วนร่วมของสถานประกอบการ ผู้ประกอบอาชีพตามหลักสูตร สังคม ชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และคำนึงถึงการที่นักศึกษานำไปใช้ประโยชน์เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประกอบอาชีพเสริม การเปลี่ยนอาชีพใหม่ การพัฒนางานในอาชีพเดิม การเข้าทดสอบมาตรฐานอาชีพ การเข้าทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน การเข้าศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และระดับปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ ซึ่งสำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2551: 3-25) ได้จัดทำแนวทางการพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น มีรายละเอียด ดังนี้

หลักการและเหตุผล

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ เป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงและเจริญก้าวหน้า พร้อมทั้งจะแข่งขันกับนานาชาติประเทศได้ ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ที่ผ่านมาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไม่เป็นไปตามเป้าหมายกำลังคนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่เพียงพอทำให้ไม่สามารถพัฒนานวัตกรรมและนำเทคโนโลยีมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้อย่างเหมาะสม เป็นผลกระทบต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการ

แข่งขันกับนานาประเทศ ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 จึงยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นความสมดุล ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ พัฒนาสังคมควบคู่เศรษฐกิจ ไม่เน้นเป้าหมายเชิงปริมาณแต่เน้นเชิงคุณภาพและให้เข้าใจบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ โดยกำหนดกรอบแนวคิดด้วยการนำ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวปฏิบัติ ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคีการพัฒนา สำหรับในส่วนของคนและสังคมมุ่งพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ในส่วนของการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกันต่อคนและสังคมโดยเน้นการพัฒนาสมรรถนะและทักษะแรงงานรองรับการแข่งขันของประเทศ

ปัจจุบันประเทศไทยใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษา ทั้งด้านการบริหารและการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต ตามความถนัด ตามความสนใจและได้รับการบริการด้านการศึกษาจากรัฐอย่างมีคุณภาพ โดยในหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา 24 ได้กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ไว้ โดยให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และประสานความร่วมมือกับบุคลากรในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ในการพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพให้เข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีศักยภาพ โดยยกระดับทักษะฝีมือและเตรียมความพร้อมให้คนไทยมีทักษะที่ได้มาตรฐานสากล สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างการผลิตที่เปลี่ยนไป ควรปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยมากขึ้น มีการเรียนการสอนด้านภาษามากขึ้น มีอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนและครูผู้สอนควรสอนวิชาการควบคู่กับการสอนจริยธรรม รวมทั้งความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ซึ่งเป็นหน่วยผลิตบุคลากรและสถานประกอบการซึ่งเป็นหน่วยผู้ใช้บุคลากร ดังนั้น นโยบายการศึกษาด้านวิชาชีพจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เศรษฐกิจ สังคม ทั้งในและต่างประเทศ

รวมทั้งให้ผู้ศึกษามีความรู้ลึกและกว้างเพื่อให้ปฏิบัติงานได้จริง ทั้งการบูรณาการระเบียบวินัยเข้าด้วยกัน และจะต้องสร้างความเป็นเอกภาพการจัดการอาชีวศึกษา

เนื่องจากหลักสูตรเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงต้องมีการกระจายอำนาจให้สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรได้เอง โดยยึดกรอบมาตรฐานหลักสูตรอาชีวศึกษาที่กำหนดให้ผู้ผ่านการศึกษาหรือฝึกอบรมมีสมรรถนะที่ตรงตามมาตรฐานอาชีพหรือมาตรฐานสมรรถนะในสาขาอาชีพ ตรงตามความต้องการของสาขาอาชีพ สถานประกอบการ ชุมชน มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา วางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบและบูรณาการความรู้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และกิจนิสัยที่เหมาะสมในการทำงาน

สาระสำคัญของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และการเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

1. สาระสำคัญของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) ของไทย สำนักงานพัฒนาชุมชน (2554: 5-6) ได้นิยาม “โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ว่าหมายถึงโครงการที่กำหนดขึ้นภายใต้นโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความยากจนของประเทศ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์หลักของแต่ละหมู่บ้านที่ใช้วัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล การพึ่งตนเอง คิดอย่างสร้างสรรค์ และเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่ได้ หมายถึงตัวสินค้าเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิดรวมถึงการบริหารดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรักษา ภูมิปัญญาไทย การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้เพื่อให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพให้มีจุดเด่นจุดขายที่รู้จักกันแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก

กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (2552: 14) ได้ระบุไว้ว่า “โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” เกิดจากรัฐบาลสมัยนายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเกี่ยวกับการจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) และกำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ขึ้น ซึ่งมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบายยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์กำหนดตามมาตรฐานและหลักเกณฑ์ การ

คัดเลือกและขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล รวมทั้งสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเทศไทยได้แนวคิด“หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” จากจังหวัดโออิตะ (OITA) ประเทศ ญี่ปุ่น ซึ่งนายโมริฮิโกะ อิรามัทซึ ผู้ว่าราชการจังหวัดโออิตะ เป็นผู้ดำเนินการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จนประสบผลสำเร็จเป็นที่รู้จักกันดีทั่วโลก แต่เดิมจังหวัดโออิตะเป็นจังหวัดเล็กๆ บนเกาะคิวชู อยู่ทาง ตอนใต้ของญี่ปุ่น ใกล้กับประเทศไต้หวันและเกาหลี ซึ่งเป็นเขตที่ประชาชนยากจนและล้าหลัง เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรมีเพียงร้อยละ 10 และโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมหลักคือยกว่า จังหวัดอื่นๆ ทำให้มีปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของแรงงาน จากปัญหานานาประการดังกล่าว ทำให้นาย โมริฮิโกะ อิรามัทซึ ผู้ว่าราชการจังหวัดได้พยายามทุ่มเทและวางแนวทาง “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยเน้นให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์หลัก 1 ชนิด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบจากผลผลิตและทรัพยากร ของท้องถิ่น สุซาดา อรุณรัถถาวร (2554)

แนวคิดและหลักการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีความมุ่งหวังให้กลุ่มราษฎรได้มีอาชีพ มีงานทำ มีรายได้ มีการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ ด้วยการทำผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ผู้บริโภคยอมรับได้ ด้วยตนเองในตำบล โดยที่ราษฎรยังคงอยู่ในท้องถิ่นและดำเนินการอย่างยั่งยืน หนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ ไม่ใช่ความหมายว่าหนึ่งตำบลมีผลิตภัณฑ์เดียว ซึ่งในแต่ละตำบลจะมีผลิตภัณฑ์หลาย ผลิตภัณฑ์ก็ได้ แต่ต้องมีผลิตภัณฑ์ที่เรียกว่าผลิตภัณฑ์ที่ดีที่สุดหนึ่งอย่าง (Product Champion) หรือ บางผลิตภัณฑ์อาจมีรวมกัน 2-3 ตำบลที่อยู่ใกล้เคียงกัน ผลิตภัณฑ์ยังรวมถึงการบริการ การอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาสีงามแวดล้อม การแสดงศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน ตลอดจนการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ ซึ่งจะมีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมีจุดเด่น มีจุดขายที่มีลักษณะแพร่หลายให้เป็นที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีตราสัญลักษณ์โครงการเป็นปลา ตะเพียนใบลานสาน มีธงชาติไทยคู่ลมขามอยู่ตรงกลาง มีกรอบวงกลมล้อมรอบปลาตะเพียนใบลาน พร้อมชื่อโครงการทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษ มีความหมายถึงความ پاکเพียรซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นรู้ ความเป็นเอกลักษณ์ของไทย และแสดงให้เห็นว่าสินค้ามีความประณีตในการผลิต

แนวคิดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นแนวคิดที่เน้นขบวนการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ ในแต่ละหมู่บ้าน หรือตำบล แนวคิดนี้สนับสนุนและส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ (Product) โดยมีกิจกรรมการคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการตลาด การผลิต การบริการจัดการ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางการผลิตให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและต้องการของตลาดสากล โดยที่ท้องถิ่นจำเป็นต้องพึ่งตนเอง (Self – Reliance) เป็นหลัก ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องขบวนการนี้ จำเป็นต้องอุทิศพลังงาน (Energy) ความคิดสร้างสรรค์ (Creative) และความปรารถนา (Desire) ที่

จะใช้ทรัพยากรที่หาพบในท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อที่จะเกิดการสร้างสรรค์รายได้ นอกจากนี้เป็นการสืบสานวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนรุ่นต่อ ๆ ไป และวางรากฐานที่สำคัญของประเทศและสังคมไทย

นอกจากนี้เป็นแนวคิดที่ต้องการให้แต่ละหมู่บ้านมีผลิตภัณฑ์หลัก 1 ประเภท เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรท้องถิ่น ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปสู่เมืองใหญ่ ซึ่งถือว่าเป็นการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดขึ้น เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเป็นเครื่องมือที่กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน เกิดการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง นับเป็นกลยุทธ์การพัฒนาที่อาศัยหมู่บ้านเป็นหน่วยพัฒนา (Unit of Development)

ดังนั้น “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” จึงเป็นแนวทางการส่งเสริมและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ โดยมีกิจกรรมทางการตลาด การผลิต การบริหารจัดการ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการผลิต ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชนบทและสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชน สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น และจุดขาย และสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้รู้จักแพร่หลายไปทั่วประเทศและทั่วโลก

การดำเนินงานตามนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

เป้าหมายการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

1) มุ่งมั่นให้กลุ่มราษฎรมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพการบริการให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ และสามารถจำหน่ายได้

1.1 มุ่งมั่นให้กลุ่มราษฎรมีจิตสำนึกในการเป็นผู้ประกอบการ และมีความสามารถในการบริหารจัดการ มีการรวมตัวเป็นเครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงกัน จนเกิดธุรกิจอุตสาหกรรมของชุมชนแบบยั่งยืนสามารถพึ่งตนเองได้

1.2 มุ่งมั่นให้กลุ่มราษฎรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความภาคภูมิใจในผลิตภัณฑ์ และในธุรกิจที่ดำเนินการ และสืบทอดไปสู่อนุชนรุ่นต่อ ๆ ไป

2) หลักการพื้นฐาน

2.1 หลักการที่ 1 ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) เน้นผลิตภัณฑ์และบริการที่ผลิตโดยใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับวัฒนธรรม เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับในระดับสากลทั้งในและต่างประเทศ

2.2 หลักการที่ 2 ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเอง และรู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self Reliance Creativity) ใช้ศักยภาพของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดประโยชน์ โดยมีการระดมความคิดเห็นเพื่อหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ดี ให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการสร้างเอกลักษณ์ที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของตำบลแต่ละตำบล

2.3 หลักการที่ 3 ส่งเสริมการสร้างคน สร้างทรัพยากร (Human Resorce Development) ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตวิญญาณที่เชื่อมั่นว่าจะต้องทำได้ Can do spirit เช่นสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ สามารถขายได้ในท้องถิ่นและในต่างประเทศ โดยรัฐจะต้องมีบทบาทในการพัฒนาให้ประชาชนมีการพัฒนาทางด้านความรู้ในการใช้เทคโนโลยี มีความรู้ในการทำงาน ความสามารถในการวางแผน การผลิต การบริการ และการตลาด

3) ยุทธศาสตร์

เพื่อสู่ความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินโครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ คือ กระทรวงอุตสาหกรรมจะมีบทบาทที่มุ่งเน้นในการสนับสนุนทางด้านวิชาการด้วยการพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการผลิต ด้านการจัดการ และด้านการตลาดของคนในท้องถิ่นตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ยุทธศาสตร์ด้านการตลาด สนับสนุนการศึกษาวิจัยตลาด การวางแผนการตลาด กำหนดกลยุทธ์ด้านราคา ส่งเสริมช่องทางการจำหน่าย ตลอดจนออกแบบผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์

3.2 ยุทธศาสตร์ด้านการเงิน ช่วงวางแผนด้านการเงินการประสานงานในการติดต่อหาแหล่งทุน ตลอดจนส่งเสริมด้านการบริหารเงินทุนหมุนเวียนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินต่าง ๆ

3.3 ยุทธศาสตร์ด้านการผลิต เสนอแนะปรับปรุงการผลิตผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น มีการแนะนำเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมเพื่อยกระดับให้ทันกับต่างประเทศ ช่วยในด้านประสิทธิภาพในการผลิตและการลดต้นทุนเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

3.4 ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการองค์การ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนองค์กร โดยการจัดวางระบบบัญชีและการเงินให้มีมาตรฐาน โดยมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่พนักงานละบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารโครงการไปสู่มาตรฐานโลก นอกจากนี้ต้องแนะนำให้มีการจัดระบบสวัสดิการ ค่าตอบแทนที่เหมาะสม

3.5 ยุทธศาสตร์ด้านระบบข้อมูลข่าวสาร ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา แนะนำให้มีระบบข้อมูลข่าวสารเข้าไปใช้ในการบริหารจัดการให้มากขึ้นในทุกระบบองค์กร ตลอดจนมีการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร

3.6 ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ศึกษาด้านความเป็นไปได้ด้านการตลาดต่างประเทศ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการติดต่อและวางเครือข่าย รวมทั้งจัดแสดงสินค้าในตลาดต่างประเทศทั้งหมด

3.7 ยุทธศาสตร์ด้านการประสานงานการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีการประสานงานเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น โดยทั้งผู้ซื้อและผู้ขายมาร่วมมือกัน เพื่อแก้ไขเงื่อนไขกฎระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

4) กลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้จัดกลุ่มผลิตภัณฑ์สินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 8 ประเภท ดังนี้

4.1 กลุ่มสินค้า แยกเป็น 5 ประเภท

4.1.1 อาหาร รายการอาหารสำเร็จรูป อาหารแปรรูป

4.1.2 ผ้า รายการผ้าและสิ่งทอทุกชนิด

4.1.3 จักรสาร รายการเครื่องจักรสานและหัตถกรรมประเภทจักสานทุกชนิด

4.1.4 ศิลปะประดิษฐ์ รายการที่ใช้ศิลปะทุกประเภท เช่น การแกะสลัก

4.1.5 เครื่องใช้ทั่วไป รายการเครื่องใช้ทั่วไป เครื่องเงิน เครื่องเงิน

4.2 กลุ่มวัฒนธรรม สถานที่ และบริการ แยกเป็น 3 ประเภท

4.2.1 ศิลปวัฒนธรรม รายการที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศิลปวัฒนธรรม

4.2.2 สถานที่แหล่งท่องเที่ยว รายการสถานที่ท่องเที่ยว ธรรมชาติ และ

สิ่งแวดล้อม

4.2.3 การบริการ รายการที่ให้บริการ เช่น ช่างต่าง ๆ ศูนย์จำหน่ายสินค้า

5) กลไกและแนวทางการดำเนินงาน

เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบาย “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีเอกภาพและประสิทธิภาพ จึงได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ.2544 ซึ่งได้กำหนดให้มีคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ เรียกโดยย่อว่า “กอ.นตผ.” ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายให้เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองคณะกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ปลัดกระทรวงพาณิชย์ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ปลัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจำนวนไม่เกิน 10 คน เป็นกรรมการโดยมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

5.1 กำหนดให้นโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการดำเนินงาน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” เพื่อให้การจัดทำแผนงานและงบประมาณของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องมีการประสานงานกันอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ

5.2 กำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและขึ้นชื่อผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลที่จะอยู่ในบัญชี “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

5.3 ศึกษา เสนอแนะ และให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรี เพื่อให้มีการสนับสนุนและเร่งรัดการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแต่งตั้งกำหนดให้หน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุนภารกิจเกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์”

บทบาท ภารกิจของกระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) บทบาทในการประชาคม ค้นหาผลิตภัณฑ์ ข้อมูลพื้นฐานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มคน ชุมชน มีกระทรวงมหาดไทย (จังหวัด อำเภอ และกิ่งอำเภอ) เป็นหน่วยงานหลัก และมีหน่วยงานสนับสนุน คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

2) บทบาทในการส่งเสริมการผลิต วัตถุประสงค์ คุณภาพของวัตถุประสงค์การแปรรูป ผลิตภัณฑ์ การศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ มีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหน่วยงานหลัก และมีหน่วยงานสนับสนุนคือ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงศึกษาธิการ

3) บทบาทในการกำหนดมาตรฐาน หลักเกณฑ์การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ มีกระทรวงอุตสาหกรรมและ กระทรวงสาธารณสุข เป็นหน่วยงานหลัก และมีหน่วยงานสนับสนุนคือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการท่องเที่ยว และกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

4) บทบาทในการส่งเสริมการตลาด การจัดจำหน่ายและกระจายสินค้า สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า มีกระทรวงพาณิชย์ ภาคเอกชน เป็นหน่วยงานหลัก และมีหน่วยงานสนับสนุน คือ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการท่องเที่ยว และ NECTEC

5) บทบาทในการวิจัยและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ ละพัฒนาเทคโนโลยีบรรจุกัญชี การออกแบบ มีกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ภาคเอกชนเป็นหน่วยงานหลัก และ

มีหน่วยงานสนับสนุนคือ กระทรวงอุตสาหกรรม ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสภาวิจัย

6) บทบาทในการประชาสัมพันธ์ มีสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานหลัก และมีหน่วยงานสนับสนุน คือ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการท่องเที่ยว และกระทรวงมหาดไทย

7) บทบาทในการติดตามประเมินผล กระทรวงมหาดไทย มีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นหน่วยงานหลัก และมีหน่วยงานสนับสนุน คือ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข และสภาวิจัยแห่งชาติ

8) บทบาทในการวิเทศสัมพันธ์ได้รับความช่วยเหลือด้านเทคนิค และเงินทุนจากต่างประเทศ สร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน มีสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นหน่วยงานหลัก และมีหน่วยงานสนับสนุน คือ กระทรวงการต่างประเทศ และกรมวิเทศสหการ

นโยบายรัฐบาล

คณะกรรมการ อำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (2551: 13) กล่าวว่า ประเทศไทยเริ่มจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตผ.) ขึ้น เมื่อวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2544 โดยคณะกรรมการ กอ.นตผ. มีอำนาจหน้าที่ในการ กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการดำเนินงาน “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” กำหนด มาตรฐานและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล รวมทั้งสนับสนุนให้การ ดำเนินงาน เป็นไปตามนโยบายยุทธศาสตร์และแผนแม่บทอย่างมีประสิทธิภาพ

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล โดยมีแนวคิดที่เน้น กระบวนการสร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ในแต่ละหมู่บ้าน ชุมชน หรือตำบล เพื่อสนับสนุนและส่งเสริม ให้แต่ละชุมชนได้นำทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการคุณภาพที่มี จุดเด่น มีมูลค่าเพิ่มและเป็นที่ต้องการของตลาดออกจำหน่าย เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ และกระตุ้น เศรษฐกิจชุมชน พร้อมจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน โดย ภาครัฐจะให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์จาก ชุมชนออกขายสู่ตลาดกว้าง เชื่อมโยงสินค้าชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยสอดคล้อง กับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น และยึดหลักการพึ่งตนเองของชุมชน โดยรัฐบาลได้ มอบหมาย ให้คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (กอ.นตผ.) เป็นหน่วยกำกับดูแลโดย มี รองนายกรัฐมนตรี นายปองพล อดิเรกสาร เป็นประธาน และคณะอนุกรรมการจำนวน 9 คณะ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคร่วมกันบริหารโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา ว่ารัฐบาลจะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้า โดยรัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าเครือข่ายและอินเทอร์เน็ต

นโยบายตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ พ.ศ. 2544 รัฐบาลได้มีนโยบายในการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ ด้วยการนำทรัพยากรและภูมิปัญญาในท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการคุณภาพที่มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มีปรัชญาในการดำเนินโครงการ คือ สร้างความเจริญแก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของตนเองที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ โดยมีหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ

- 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global)
- 2) พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self – Reliance – Creativity)
- 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources Development)

จากนโยบายของรัฐที่แถลงต่อรัฐสภา และตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ. 2544 การดำเนินงานตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) สร้างงานและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนในระดับรากหญ้า
- 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์

(Self Reliance)

3) ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) และจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น

- 4) ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)

5) ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของ (Self Creativity) เป็นการสร้างเศรษฐกิจรากฐานให้เข้มแข็ง โดยรัฐบาลสนับสนุนช่วยเหลือด้านความรู้ เทคโนโลยี ทุน การบริหารจัดการ เชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและวิธีการดำเนินการ

ประเทศไทยรับแนวคิดการดำเนินโครงการ OTOP มาจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product: OVOP) และนำมาปรับใช้กับประเทศไทย โดยภาครัฐเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และการบริหารจัดการ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมี ดังนี้

คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (กอ.นตพ.) มีกลไกการบริหารที่เชื่อมโยงกันลงไปถึงระดับพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของ กอ.นตพ. ซึ่งจัดขึ้นแล้วตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วยกลไกการบริหารงานดังนี้

1) คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยคณะกรรมการ 5 คณะ ได้แก่

1.1 คณะอนุกรรมการบริหาร มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน และสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นเลขานุการ มีหน้าที่ดำเนินงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ ประสานแผนงานและพิจารณางบประมาณของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารโครงการ

1.2 คณะอนุกรรมการส่งเสริมการผลิต มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นประธาน มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา รูปแบบและคุณภาพของปัจจัยการผลิตและผลิตภัณฑ์

1.3 คณะอนุกรรมการส่งเสริมการตลาด มีปลัดกระทรวงพาณิชย์ เป็นประธาน มีหน้าที่กำหนดนโยบายด้านตลาด ส่งเสริมการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ และส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ

1.4 คณะอนุกรรมการมาตรฐานและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ มีปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นประธาน มีหน้าที่กำหนดแผนพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน

1.5 คณะอนุกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีปลัดกระทรวงมหาดไทย (มท.) เป็นประธาน มีหน้าที่คัดเลือกผลิตภัณฑ์ดีเด่นของชุมชน เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประสานงานและติดตามการดำเนินงานของระดับท้องถิ่น

2) กรมการพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชนมีภารกิจในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนรากฐานให้มีความมั่นคง โดยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาอาชีพ การพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เชื่อมโยงไปสู่การดำเนินงานโครงการ OTOP กรมการพัฒนาชุมชนได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบ ดำเนินการส่งเสริมการดำเนินงาน OTOP ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 จนถึงปัจจุบัน โดยมีอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชนเป็นกรรมการ และผู้ช่วยเลขาธิการในคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ รวมทั้งเป็นอนุกรรมการบริหาร อนุกรรมการส่งเสริมการผลิต อนุกรรมการส่งเสริมการตลาด อนุกรรมการ มาตรฐานและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ อนุกรรมการ/เลขานุการคณะกรรมการ นตผ. ระดับภูมิภาค พัฒนาการจังหวัดเป็นอนุกรรมการ/เลขานุการคณะกรรมการ นตผ.จังหวัด และ พัฒนาการอำเภอ เป็นอนุกรรมการ/เลขานุการ นตผ.อำเภอ ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ พ.ศ. 2544 และ พ.ศ. 2545 ซึ่งขั้นตอน การดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ระดับตำบลมีหน้าที่หลักในกระบวนการจัดเวทีประชาคม เพื่อคัดเลือก ผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุดิบในท้องถิ่น และแผนชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ระดับมีหน้าที่ในการจัดลำดับผลิตภัณฑ์เด่นจากตำบลต่าง ๆ ของอำเภอ การบูรณาการแผนและงบประมาณเพื่อให้การสนับสนุน

ขั้นตอนที่ 3 ระดับจังหวัด มีหน้าที่หลักในการจัดลำดับผลิตภัณฑ์ดีเด่นอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัด การบูรณาการแผนและงบประมาณเพื่อให้การสนับสนุน

ขั้นตอนที่ 4 และ 5 ระดับส่วนกลาง มีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทการดำเนินการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กำหนดมาตรฐานหลักเกณฑ์การ คัดเลือก/ขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล และเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อการสนับสนุนให้การ ดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บท

3) กระทรวงการต่างประเทศ

กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (2552) ได้สรุปไว้ว่า กระทรวงการต่างประเทศมี บทบาทกับ OTOP ดังนี้

3.1 กระทรวงการต่างประเทศมีบทบาทสนับสนุนโครงการ OTOP ในด้าน การส่งเสริม การตลาด การจัดทำหน่วยสินค้า การกระจายสินค้า และการรับความช่วยเหลือด้านเทคนิคจาก ต่างประเทศ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์สนับสนุนผู้ประกอบการสินค้า OTOP ให้เข้าร่วมงานแสดง สินค้าในต่างประเทศ เพื่อขยายตลาดในต่างประเทศ

3.2 กระทรวงการต่างประเทศยังมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจ ชุมชน (OTOP) ในด้านต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมในหลายรูปแบบ เช่น พัฒนาระบบข้อมูลเครือข่ายในการ แลกเปลี่ยนผู้เชี่ยวชาญในสาขาธุรกิจต่าง ๆ และเทคโนโลยีกับต่างประเทศ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแผนงาน

โครงการวิจัยของต่างประเทศ ตลอดจนผลการวิจัยพัฒนาทรัพยากรบุคคลของวิสาหกิจชุมชน โดยใช้กรอบความร่วมมือกับต่างประเทศในการขอรับทุนการศึกษาวิจัยร่วม การสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนไทยเข้าร่วมงานสัมมนาเกี่ยวกับนวัตกรรมใหม่ ในขณะเดียวกันก็ผลักดันการขยายตลาดโดยแสวงหาช่องทางและสร้างโอกาสในการเปิดตลาดใหม่และสร้างพันธมิตรให้ผู้ประกอบการไทย โดยใช้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นสมาชิก ตลอดจนให้สมาคมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (สอท.) สถานกงสุลใหญ่ (สกง.) ต่าง ๆ ทั่วโลกเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ผลิต ผู้ซื้อ และข้อมูลความต้องการของตลาด รวมทั้งมาตรการการกีดกันทางการค้าการลงทุนต่าง ๆ ให้วิสาหกิจชุมชนรับทราบอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการปรับตัวเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

3.3 ในปีงบประมาณ 2548 กระทรวงฯ ได้จัดสรรงบประมาณในส่วนของประเทศไทย สำหรับการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของ สอท. และ สกง. ทั่วโลกจำนวน 10 โครงการ อาทิ โครงการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP ของ สอท. ณ กรุงปราก โครงการนำนักธุรกิจออสเตรเลียที่ประสงค์จะนำเข้าสินค้า OTOP และเข้าร่วมโครงการครัวไทยสู่ครัวโลกเดินทางมาชมสินค้าในประเทศไทยของ สกง. ณ นครซิดนีย์ โครงการนำฝ่ายจัดซื้อของห้างสรรพสินค้าในอาบูดาบี และผู้สื่อข่าวไปร่วมงาน OTOP to the World 2005 ของ สอท. ณ กรุงอาบูดาบี เป็นต้น

3.4) คณะอนุกรรมการส่งเสริมการตลาดโครงการ OTOP ได้อนุมัติให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินโครงการ The Ambassador Living and Dining: OTOP Style ในปีงบประมาณ 2549 โดยใช้เงินงบประมาณจากคณะกรรมการอำนวยการโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โครงการดังกล่าวจะช่วยเสริมบทบาทของเอกอัครราชทูต (ออท.) และกงสุลใหญ่ (สกง.) ทั่วโลก ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์สินค้า OTOP ให้เป็นที่รู้จักและชื่นชอบในบรรดานักการทูต และบุคคลสำคัญทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในประเทศนั้น ๆ โดยจะนำสินค้า OTOP มาใช้ในรูปแบบของประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการดำเนินงานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (OTOP Product Champion: OPC)

การดำเนินงานโครงการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP Product Champion: OPC) เป็นโครงการตามนโยบายการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อจัดทำฐานข้อมูลผู้ผลิต ผู้ประกอบการ OTOP และการจัดระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (1-5 ดาว) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดแผนการส่งเสริมและพัฒนาได้อย่างเหมาะสม ซึ่งการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยนั้นได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยกรมพัฒนาชุมชนในฐานะเป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบดำเนินการส่งเสริมการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนได้ยึดแนวทางการส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์

OTOP ของแต่ละชุมชนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน เพื่อสามารถส่งออกได้ สามารถเชื่อมโยงสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศได้โดยจะคัดสรรจากสินค้าสุดยอดของจังหวัด ภาค และประเทศ

กระบวนการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย

ในปี พ.ศ. 2547 ได้กำหนดกระบวนการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้ คณะอำนวยการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปีพ.ศ. 2551 และ คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ

ขั้นตอนที่ 1 ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ/เขตในกทม. ทำหน้าที่รับสมัครผลิตภัณฑ์ที่เข้าคัดสรร ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ผลิต/ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ตรวจสอบการจัดประเภท ผลิตภัณฑ์ ตามกลุ่มผลิตภัณฑ์ พิจารณาให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ตามข้อมูลและตามลักษณะตัวผลิตภัณฑ์จากนั้น ส่งข้อมูลผลิตภัณฑ์การให้ค่าคะแนนและตัวผลิตภัณฑ์ให้จังหวัด/กทม.

ขั้นตอนที่ 2 ระดับจังหวัด/กทม.

1) ระดับจังหวัด ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ผลิต/ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP กลั่นกรองความถูกต้องของข้อมูลผลิตภัณฑ์ ทบทวนการให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ ในกรณีมีการ ปรับการให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ให้ระบุเหตุผลประกอบในเอกสารสรุปการให้คะแนน จากนั้นส่งข้อมูล ผลิตภัณฑ์การให้ค่าคะแนนและตัวผลิตภัณฑ์ให้กลุ่มจังหวัด

2) ระดับกทม. ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติของผู้ผลิต/ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP กลั่นกรองความถูกต้องของข้อมูลผลิตภัณฑ์ ทบทวนการให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ ในกรณีมีการ ปรับการให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ให้ระบุเหตุผลประกอบในเอกสารสรุปการให้คะแนน จากนั้นส่ง ข้อมูลผลิตภัณฑ์การให้ค่าคะแนนและตัวผลิตภัณฑ์ที่คะแนนตั้งแต่ 70 คะแนนขึ้นไปให้ระดับประเทศ

ขั้นตอนที่ 3 ระดับกลุ่มจังหวัด ทำหน้าที่กลั่นกรองและทบทวนการให้ค่าคะแนน ผลิตภัณฑ์ของจังหวัด โดยพิจารณาเฉพาะหัวข้อประเด็นหลัก ๆ ตามกรอบหลักเกณฑ์ที่กำหนด ในกรณีการปรับการให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ให้ระบุเหตุผลประกอบในเอกสารสรุปการให้คะแนน จากนั้นส่งข้อมูลผลิตภัณฑ์การให้ค่าคะแนนและตัวผลิตภัณฑ์เฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ได้คะแนนตั้งแต่ 70 คะแนนขึ้นไปให้ระดับประเทศ

ขั้นตอนที่ 4 ระดับประเทศ ทำหน้าที่กลั่นกรองและทบทวนการให้ค่าคะแนน ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจังหวัด / กทม. โดยพิจารณาเฉพาะหัวข้อประเด็นหลัก ๆ ตามกรอบหลักเกณฑ์ที่กำหนดในฐานะผู้เชี่ยวชาญ ในกรณีการปรับการให้ค่าคะแนนผลิตภัณฑ์ให้ระบุเหตุผลประกอบใน เอกสารสรุปการให้คะแนนเช่นกัน จากนั้นประกาศผลการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ 1-5 ดาว

ประเภทผลิตภัณฑ์ที่คัดสรรฯ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประเภทผลิตภัณฑ์ตามนิยาม ความหมาย ที่ระบุต่อไปนี้

1) ประเภทอาหาร หมายถึง ผลผลิตทางการเกษตรและอาหารแปรรูป ซึ่งได้รับ มาตรฐาน ออย., GAP, GMP, HACCP, Qmark, มผช., มอก., มาตรฐานเกษตรอินทรีย์, ฮาลาล และมี บรรจุภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายทั่วไป แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้บริโภคสด เช่น พืชผัก ผลไม้ เช่น มะม่วง สับปะรด ส้มเขียวหวาน มังคุด ส้มโอ กล้วย เป็นต้น กรณีพันธุ์ไม้ เช่น กิ่งพันธุ์มะม่วง กิ่งพันธุ์มะปราง ไม้ประดับ ฯลฯ ไม่ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ลงทะเบียนได้

1.2 ผลผลิตทางการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบและผ่านกระบวนการแปรรูปเบื้องต้น เช่น น้ำผึ้ง ข้าวสาร ข้าวกล้อง ข้าวฮาง เป็นต้น เนื้อสัตว์แปรรูป เช่น เนื้อโคขุน เนื้อ นกกระจอกเทศ แข้งแห้ง หมูแดดเดียว หมูยอ แหนม ไส้อั่ว ไส้กรอก ปลาอบรมควัน หอยจ๊อ เป็นต้น อาหารประมงแปรรูป เช่น ไส้กรอกปลา ปลาช่อนแดดเดียว ปลาสดแดดเดียว ส้มปลาตัว น้ำบูดู กะปิ กุ้งแห้ง น้ำปลา ปลาร้า เป็นต้น กรณีสัตว์ที่มีชีวิต เช่น ไก่ชน ปลากัด ไม่ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ ลงทะเบียนได้เพราะไม่ ผ่านกระบวนการแปรรูปเบื้องต้น

1.3 อาหารแปรรูปกึ่งสำเร็จรูป/สำเร็จรูป เช่น ขนมเค้ก เฉาก้วย ขนมโมจิ เต้าส้อ กระยาสารท กล้วยฉาบ กล้วยอบ มะขามปรงรส ทูเรียนทอด กาละแม กะหรี่ปั๊บ ขนมทองม้วน ข้าวเกรียบ ข้าวแตน น้ำพริกเผาและน้ำพริกต่างๆ แจ่วบอง น้ำจิ้มสุกี้ น้ำปลาหวาน ผักกาดดอง พริกไทย แคบหมูไข่เค็ม กุนเชียง หมูทุบ หมูแผ่น เป็นต้น

2) ประเภทเครื่องดื่ม หมายถึง ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ได้แก่ สุรา แซ่สุรากลั่น สาโท อุ ไวน์ เหล้าขาว 35-40 ดีกรี เป็นต้น และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มประเภทพร้อมดื่ม ผลิตภัณฑ์ประเภทชงละลาย และผลิตภัณฑ์ประเภทชง เช่น น้ำผลไม้ น้ำสมุนไพร เครื่องดื่มรังก กาแฟคั่ว กาแฟปรุงสำเร็จ ชิงผงสำเร็จรูป มะตูมผง ชาใบหม่อน ชาจีน ชาสมุนไพร ชาชัค น้ำเฉาก้วย น้ำเตาหุ้มมสด นมข้าวกล้อง เป็นต้น

3) ประเภทผ้า เครื่องแต่งกาย หมายถึง ผ้าทอและผ้าถักจากเส้นใยธรรมชาติหรือ เส้นใยสังเคราะห์รวมทั้งเสื้อผ้า/เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องแต่งกายที่ใช้ประดับตกแต่งประกอบการแต่งกาย ทั้ง เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยและเพื่อความสวยงาม

3.1 ผ้า หมายถึง ผลิตภัณฑ์ผ้าผืนที่ทำจากเส้นใย เส้นด้าย นำมาทอถักเป็นผืน มี ลวดลาย เกิดจากโครงสร้างการทอหรือถักแต่งสำเร็จบนผืนผ้า ทำด้วยมือ หรือเครื่องจักร รวมถึง ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าและเครื่องนุ่งห่มซึ่งเป็นเส้นใยธรรมชาติและเส้นใยสังเคราะห์สิ่งทอและผลิตภัณฑ์ ที่ทำจากผ้าเป็นหลักและมีวัสดุอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบผสม เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า

ผ้าคลุมไหล่ ผ้าบาติก ผ้าถุง ผ้าปักชาวเขา ผ้าคลุมผม หมวกกะปิเยาะ ผ้าพันคอ เสื้อผ้าสำเร็จรูปบุรุษ
- สตรี เป็นต้น

3.2 เครื่องแต่งกาย หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ประดับตกแต่งประกอบการแต่งกายที่ทำจากวัสดุทุกประเภทเพื่อประโยชน์ในการใช้สอย เช่น รองเท้า เข็มขัดกระเป่าถือ เป็นต้น และเพื่อความสวยงาม เช่น สร้อย แหวน ต่างหูเข็มกลัด กำไล นาฬิกาข้อมือ เนคไท หมวกแฟชั่น เป็นต้น

4) ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่มีไว้ใช้หรือตกแต่งประดับในบ้าน สถานที่ต่าง ๆ เช่น เครื่องใช้ในบ้าน เครื่องครัว เครื่องเรือน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้สอย หรือประดับตกแต่ง หรือให้เป็นของขวัญ เพื่อให้ผู้รับนำไปใช้สอยในบ้าน ตกแต่งบ้าน รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น และสินค้านั้นต้องไม่ผลิตโดยใช้เครื่องจักรเป็นหลัก และใช้แรงคนเป็นส่วนเสริมหรือไม่ใช้แรงงานคน ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม

4.1 ไม้ หมายถึง ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่มีวัสดุที่ทำจากไม้เป็นหลัก เช่น ไม้แกะสลัก เฟอร์นิเจอร์ กล้องไม้नाฬิกา ไม้ตั้งโต๊ะ โคมไฟกะลามะพร้าว ของเล่นเด็ก เครื่องดนตรี ตูพระธรรม เรือจำลอง แจกันไม้ กรงนก ไม้แขวนเสื้อ เป็นต้น

4.2 จักสาน ถักสาน หมายถึง ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่มีวัสดุที่เป็นเส้นใยธรรมชาติหรือวัสดุสังเคราะห์ใด ๆ เช่น พลาสติก นำมาจักสาน หรือถักสาน ถักทอ เป็นรูปร่าง เช่น ตะกร้า กระจูดสาน เสื่อกก ที่รองงานทำจากเสื่อกก ที่ใส่ของทำจากพลาสติกสาน กระจาด กระบุง กระด้ง กระติบข้าว เชือกมัด เปลยวน โคมไฟผักตบชวา ไม้กวาด กระเช้าถาดวัลย์ พรหมเช็ดเท้า ฝาชี หมวกสานไม้ไผ่ เป็นต้น

4.3 ดอกไม้ประดิษฐ์/วัสดุจากเส้นใยธรรมชาติ หมายถึง ดอกไม้ ต้นไม้ กล้วยไม้ ผลไม้ ที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติแต่ทำจากวัสดุต่าง ๆ เพื่อเลียนแบบธรรมชาติผลิตภัณฑ์ ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่มีวัสดุที่ทำจากกระดาษเป็นหลัก เช่น ฤกษ์กระดาษ กล่องกระดาษสา ต้นไม้ประดิษฐ์ ผลไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น

4.4 โลหะ หมายถึง ผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่ทำจากโลหะต่าง ๆ เช่น เงิน ทองเหลือง ดีบุก สแตนเลส ทอง สังกะสี เป็นต้น เป็นส่วนประกอบหลัก เช่น ซ้อน ส้อม มีด ผลิตภัณฑ์ภาชนะที่ใช้โลหะ ภาชนะที่ทำจากสแตนเลสหุบ ทองเหลืองหุบ เป็นต้น

4.5 เซรามิก/เครื่องปั้นดินเผา หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่มีการนำวัสดุประเภท ดิน สินแร่ ไปขึ้นรูปและนำไปเผาด้วยความร้อนสูง เพื่อเป็นภาชนะ ของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก เช่น เเบญจรงค์ ถ้วย ชาม ภาชนะกระเบื้อง เซรามิก โอ่ง อ่าง กระจาดต่าง ๆ เป็นต้น

4.6 เคหะสิ่งทอ หมายถึง ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก ที่มีวัสดุทำจาก ผ้า มีการตัดเย็บ เช่น ชุดเครื่องนอน พรมเช็ดเท้า ผ้าปูโต๊ะ ถู่มือถักสำหรับทำการเกษตร เป็นต้น

4.7 อื่นๆ ของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก หรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ใช้วัสดุอื่นใด นอกเหนือจาก ข้อ 4.1 – 4.6 เช่น ทำจากพลาสติก เรซิน แก้ว เทียน รูปวาด เปเปอร์มาเช่ กระจก ซีเมนต์ ดินไม้มงคล ตู๊กตาจากดินไทย ผลไม้เผาตุ๋นกลิ่น พระพุทธรูป เป็นต้น

5) ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร หมายถึง ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร หรือมีสมุนไพรเป็นส่วนประกอบอาจใช้ประโยชน์และอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ ยาจากสมุนไพร เครื่องสำอางค์สมุนไพร วัตถุดิบที่ใช่ในบ้านเรือน เช่น น้ำยาล้างจานสมุนไพร สมุนไพรไล่ยุงหรือกำจัดแมลง และรวมถึงผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่ใช้ทางการเกษตร เช่น น้ำหมักชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ เป็นต้น แบ่งเป็น 3 กลุ่ม

5.1 ยาจากสมุนไพร

5.2 เครื่องสำอางสมุนไพร

5.3 วัตถุดิบที่ใช่ในบ้านเรือน

หลักเกณฑ์ในการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย มีการพิจารณาตามกลุ่มประเภทผลิตภัณฑ์ โดยมีองค์ประกอบและเกณฑ์การคัดสรรฯ ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วน ก หลักเกณฑ์การพิจารณาด้านผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน (30 คะแนน) ประกอบด้วย ด้านการผลิต ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และด้านความเข้มแข็งของชุมชน

ส่วน ข หลักเกณฑ์การพิจารณาด้านความเป็นไปได้ทางการตลาด (25 คะแนน) ประกอบด้วย ด้านการตลาด และด้านเรื่องราวของตำนานผลิตภัณฑ์ (Story of Product)

ส่วน ค หลักเกณฑ์การพิจารณาด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ (45 คะแนน) ประกอบด้วย การตรวจสอบ/วิเคราะห์คุณภาพตามประเภทผลิตภัณฑ์และโอกาสทางการตลาดสู่สากล

ข้อดี ข้อเสียในการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

สำหรับข้อดี ข้อเสียในการจัดตั้งโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สามารถสรุปได้ ดังนี้
สุมาลี สันติพลวุฒิและคนอื่นๆ (2554: 7-8)

ข้อดี

1) โครงการ OTOP ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลในเรื่องของคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล ทำให้สินค้าในท้องถิ่นสามารถแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศได้ อีกทั้งรัฐบาลยังจัดโครงการอบรมความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์

2) โครงการ OTOP ได้รับการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชน นำเงินไปลงทุนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ เช่น การประชาสัมพันธ์โครงการของใน

แต่ละตำบล ซึ่งมีอยู่ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต โปสเตอร์ เป็นต้น เป็นการสนับสนุนให้ประชาชนทั่วไปรู้จักโครงการ OTOP อีกทั้ง สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนหันมาส่งเสริมภูมิปัญญาของประเทศตน

3) จากการศึกษาที่ภาครัฐบาลประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้จักโครงการ OTOP ทำให้ภาคเอกชน มีความเชื่อถือในการให้แหล่งเงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำ เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารกสิกรไทย กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสวงหาเงินทุนสะดวกขึ้นในการผลิตสินค้าในโครงการ

4) ลดระดับการว่างงาน เพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดการหมุนเวียนเศรษฐกิจในท้องถิ่น อีกทั้งยังสร้างความสามัคคีในท้องถิ่น

ข้อเสีย

1) การนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นมาผลิตเป็นสินค้ามีผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่อย่างจำกัดมีความเสื่อมโทรมและลดจำนวนลง

2) ไม่มีตลาดรองรับสินค้า ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าได้น้อยลง ส่งผลให้สินค้ามีมากเกินความต้องการของผู้บริโภค ก่อให้เกิดสินค้าคงเหลือเป็นจำนวนมาก ซึ่งสินค้าคงเหลือต้องจัดเก็บในโกดังสินค้า ทำให้เกิดต้นทุนในการจัดเก็บสินค้าคงเหลือ

3) จากการศึกษาที่ภาคเอกชนเพิ่มแหล่งเงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำให้แก่ชุมชนเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดการกู้ยืมมากขึ้น ชุมชนมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

4) สินค้าที่จัดแสดงในงานมีสัดส่วนของจำนวนผู้ประกอบการ SMEs และผู้ประกอบการอิสระเป็นส่วนใหญ่ สินค้าที่มาจากชุมชนที่แท้จริงมีสัดส่วนที่น้อยมาก เนื่องจากสินค้าจากชุมชนไม่สามารถสู้กับคุณภาพสินค้าที่เป็นของกลุ่ม SMEs ได้ เพราะสินค้าชุมชนมีข้อจำกัดที่ยังไม่สามารถพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า สินค้าไม่ผ่านมาตรฐานที่โครงการตั้งตามขั้นของระดับราคา และชุมชนยังขาดความสามารถในการบริหารจัดการ

อย่างไรก็ตามพบว่าสินค้าโอท็อปไทยยังมีจุดอ่อนสำคัญ 3 ด้านหลัก คือ

1. “การตลาด” สินค้าไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ สินค้ามีลักษณะใกล้เคียงกัน ไม่มีความแตกต่าง บรรณจุภัณฑ์ หีบห่อไม่สวยงามและทันสมัย

2. “ตั้งราคาไม่สอดคล้องกับต้นทุนของสินค้า” ทำให้ประสบปัญหาทางการเงินจนเกิดภาวะขาดทุน

3. “ขาดช่องทางการจำหน่าย” ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่สามารถเข้าถึงสินค้า และไม่มี การทำการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ทำให้ผู้บริโภคไม่รู้จักแบรนด์และสินค้า

2. การเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

ความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หลักเกณฑ์ที่นำมาใช้พิจารณาจัดแบ่งขนาดธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ไม่ได้กำหนดมาตรฐานให้ชัดเจนไปว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) จะต้องมีลักษณะอย่างไร แต่หลักเกณฑ์ที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ในการกำหนดขนาดธุรกิจโดยทั่วไป ได้แก่ ประเภทธุรกิจ จำนวนการจ้างงาน ขนาดของทุนจดทะเบียน ขนาดของสินทรัพย์ถาวร ยอดขาย ผลกำไรของการประกอบการ และจำนวนลูกค้า เป็นต้น สำหรับประเทศยังไม่มีกำหนดค่านิยาม หรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ใช้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ จึงทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้กำหนดค่านิยาม หรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแตกต่างกันออกไป ตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินการของแต่ละองค์กรหรือแต่ละหน่วยงาน โดยทั่วไปจะใช้ขนาดของสินทรัพย์ถาวร จำนวนการจ้างงาน ขนาดของทุนจดทะเบียน เป็นต้น แต่โดยทั่วไปแล้วความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้น มีความหมายครอบคลุมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งกิจการขนาดย่อย (Mini หรือ Micro Enterprise) กิจการรับช่วงการผลิต (Supporting Industries) กิจการอิสระ (Independence Enterprise) สำหรับค่านิยาม หรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่หน่วยงานต่าง ๆ ใช้อยู่ในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1) ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้กำหนดค่านิยาม หรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยกำหนดมูลค่าขั้นสูงของสินทรัพย์ถาวรรวมค่าที่ดินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสำหรับกิจการแต่ละประเภท ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การกำหนดมูลค่าขั้นสูงของสินทรัพย์ถาวรรวมค่าที่ดินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สำหรับกิจการแต่ละประเภท

ประเภทกิจการ	ขนาดกลาง	ขนาดย่อม
กิจการผลิตสินค้า	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
กิจการบริหาร	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
กิจการค้าส่ง	ไม่เกิน 100 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
กิจการค้าปลีก	ไม่เกิน 60 ล้านบาท	ไม่เกิน 30 ล้านบาท

2) กระทรวงอุตสาหกรรมได้กำหนดค่านิยาม หรือความหมายของไม่เกิน 200 ล้านบาท โดยกำหนดว่า ไม่เกิน 200 ล้านบาท หมายถึง ธุรกิจการผลิตธุรกิจการค้าหรือธุรกิจบริการ ที่มีขนาดไม่เกินที่กำหนด ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 กิจกรรมหรือธุรกิจ ที่มีขนาดไม่เกิน 200 ล้านบาท

ประเภทกิจการ	สินทรัพย์ถาวร	การจ้างงาน (คน)
กิจการผลิตสินค้า	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 200 คน
กิจการบริหาร	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 200 คน
กิจการค้าส่ง	ไม่เกิน 100 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 คน
กิจการค้าปลีก	ไม่เกิน 60 ล้านบาท	ไม่เกิน 30 คน

3) บริษัทเงินทุนแห่งประเทศไทย (The Industrial Finance Corporation of Thailand : IFCT) ได้กำหนดค่านิยาม หรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยกำหนดว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีสินทรัพย์ถาวรรวมกันไม่เกิน 200 ล้านบาท

4) บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) ได้กำหนดค่านิยาม หรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยกำหนดว่า ธุรกิจขนาดย่อม หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีสินทรัพย์รวมที่ดินไม่เกิน 100 ล้านบาท และวงเงินกู้ยืมรายละไม่เกิน 50 ล้านบาท

5) บริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.) ได้กำหนดค่านิยาม หรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยกำหนดว่าธุรกิจขนาดย่อมหมายถึงอุตสาหกรรมที่มีสินทรัพย์ถาวรรวมที่ดินไม่เกิน 200 ล้านบาท วงเงินสินเชื่อรายละไม่เกิน 50 ล้านบาท และวงเงินค้ำประกันไม่เกินครึ่งหนึ่งของวงเงินสินเชื่อและไม่เกิน 40 ล้านบาท

6) ธนาคารไทยธนาคาร ได้กำหนดค่านิยาม หรือความหมายธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยใช้หลักการพิจารณาในธุรกิจต่าง ๆ เช่นเดียวกับธนาคารแห่งประเทศไทย กล่าวคือ ธนาคารไทยธนาคารได้กำหนดค่านิยามหรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สำหรับกิจการแต่ละประเภท ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คำนิยามหรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สำหรับกิจการแต่ละประเภท

ประเภทกิจการ	ขนาดกลาง	ขนาดย่อม
กิจการผลิตสินค้า	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
กิจการบริหาร	ไม่เกิน 200 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
กิจการค้าส่ง	ไม่เกิน 100 ล้านบาท	ไม่เกิน 50 ล้านบาท
กิจการค้าปลีก	ไม่เกิน 60 ล้านบาท	ไม่เกิน 30 ล้านบาท

7) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2543 ได้กำหนดคำนิยามหรือความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ได้แก่ ธุรกิจหรือกิจการผลิตสินค้า กิจการให้บริการ กิจการค้าส่ง กิจการค้าปลีก หรือกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ที่มีจำนวนการจ้างงาน มูลค่าสินทรัพย์ถาวร หรือทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้ว ตามจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ตามนัยมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมจะมีอำนาจในการออกกฎกระทรวงและประกาศเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

8) ความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และคำนิยามของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแตกต่างกันออกไป แต่หลักเกณฑ์ที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ในการกำหนดขนาดธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยทั่วไป ได้แก่ ประเภทธุรกิจ จำนวนการจ้าง ขนาดของทุนจดทะเบียน ขนาดของสินทรัพย์ถาวร ยอดขาย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ความหมายของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีความหมายแตกต่างกันออกไป ตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินการของแต่ละองค์กรหรือแต่ละหน่วยงาน โดยทั่วไปจะใช้ขนาดของสินทรัพย์ถาวร จำนวนการจ้างงาน ขนาดของทุนจดทะเบียน เป็นต้น ซึ่งมีความหมายครอบคลุมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งกิจการขนาดย่อย (Mini หรือ Micro Enterprise) กิจการรับช่วงการผลิต (Supporting Industries) กิจการอิสระ (Independence Enterprise) รวมทั้งธุรกิจหรือกิจการผลิตสินค้า กิจการให้บริการ กิจการค้าส่ง กิจการค้าปลีก หรือกิจการอื่นตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ที่มีจำนวนการจ้างงาน มูลค่าสินทรัพย์ถาวร หรือทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้ว ตามจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง

ลักษณะเด่นที่สำคัญของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สามารถจำแนกได้ดังนี้

- 1) ง่ายต่อการเข้าทำธุรกิจ เพราะใช้เงินทุนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ไม่สูงมากนัก และหากเกิดผิดพลาดในการดำเนินกิจการก็เสียหายไม่มากเกินไป และมีโอกาสฟื้นตัวได้ง่ายกว่ากิจการที่มีขนาดใหญ่
- 2) มีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ผู้ประกอบการสามารถควบคุมดูแลกิจการได้อย่างทั่วถึงและใกล้ชิด
- 3) สามารถสร้างความชำนาญเฉพาะอย่าง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและพัฒนาไปสู่การผลิตสินค้าและบริการที่มีลักษณะเฉพาะตัว
- 4) ดำเนินธุรกิจไม่ว่าจะเป็นด้านการผลิตสินค้า การจัดจำหน่ายหรือการบริการจะมีความยืดหยุ่นสูง สอดคล้องกับยุคการผลิตและการค้าที่ตอบสนองอย่างรวดเร็ว (Quick Response) ตลอดจนการผลิตและการค้าที่มุ่งความหลากหลายของรูปแบบหรือบริการมากกว่ามุ่งปริมาณ
- 5) ในกรณีที่มีสถานการณ์วิกฤตขอเขตของความเสียหายจะไม่มากเท่ากับธุรกิจขนาดใหญ่ เนื่องจากธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีอยู่เป็นจำนวนมากและหลากหลายประเภท ดังนั้นแม้จะรับผลกระทบความผันผวนทางเศรษฐกิจ จนเกิดความเสียหายต่อกิจการใดกิจการหนึ่งหรือหลาย ๆ กิจการ ความเสียหายที่เกิดขึ้นก็จะไม่มากเท่ากับกิจการขนาดใหญ่
- 6) เป็นกลไกสำคัญที่จะป้องกันการผูกขาด หรือช่วยให้เกิดการแข่งขันในระดับเศรษฐกิจ

ประโยชน์ที่ได้รับจากธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มีดังนี้

- 1) มีการกระจายตัวในการจ้างงาน
- 2) มีการสร้างมูลค่าเพิ่มในผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)
- 3) มีการส่งสินค้าออกและสร้างเงินตราต่างประเทศ
- 4) ผลิตสินค้าและบริการ สนองความต้องการภายในประเทศ รวมทั้งทดแทนการนำเข้า อันเป็นการช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศ
- 5) มีการไหลเวียนของระบบเศรษฐกิจได้ทั่วทั้งระบบ
- 6) เป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์ของนักลงทุนหน้าใหม่

ลักษณะการดำเนินงานของธุรกิจ (SMEs)

- 1) มีการพึ่งตนเองสูง ธุรกิจ (SMEs) เป็นกิจการที่มีการจัดหาวัตถุดิบในการผลิต จัดทำกระบวนการผลิต และจัดตลาดได้ด้วยตนเอง มีความหลากหลายในผลิตภัณฑ์และไม่ได้ฝากอนาคตไว้กับคำสั่งซื้อจากโรงงานขนาดใหญ่

2) มีความว่องไวในการปรับตัว เนื่องจากธุรกิจ (SMEs) เป็นกิจการที่มีคนงานจำนวนไม่มาก ดังนั้น จึงมีความว่องไวในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตหรือการบริการให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าและตลาดสถานการณ์ในปัจจุบัน

3) ใช้ทุนน้อย เป็นกิจการที่ให้ทุนในการดำเนินการช่วงเริ่มต้นน้อย มีภาระหนี้สินไม่มากนัก จึงสามารถควบคุมระบบการบริหารการเงินได้ง่ายกว่าธุรกิจขนาดใหญ่

4) ใช้ทักษะในการผลิต สินค้าส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นสินค้าหัตถกรรม หรือทำด้วยมือ มีการใช้ทักษะความชำนาญเป็นพิเศษและทำการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ากับเทคโนโลยีระดับที่เหมาะสมในการออกแบบ และผลิตสินค้าที่มีความหลากหลาย มีเอกลักษณ์และคุณค่าในระดับสากล

5) ใช้วัตถุดิบในประเทศ วัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของธุรกิจ (SMEs) ส่วนใหญ่จะเป็นวัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศ และจะใช้วัตถุดิบหรือส่วนประกอบที่จำเป็นเท่านั้น ที่จะสั่งซื้อนำเข้ามาจากต่างประเทศ

6) ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ได้จากธุรกิจ (SMEs) จะเน้นในเรื่องของคุณภาพมากกว่าปริมาณ เนื่องจากผลผลิตที่ได้จะมาจากแรงงานคนเป็นส่วนใหญ่ และเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ซึ่งได้จากความเพียรพยายามและความตั้งใจของคน

7) ใช้ประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมาเป็นแนวทางดำเนินงาน ผู้ประกอบการในธุรกิจ (SMEs) จำนวนไม่น้อยที่ผ่านการลองผิดลองถูกในการทำงาน ซึ่งอาจจะเป็นลูกจ้างหรือทำงานหารายได้ตามช่องทางต่าง ๆ อยู่พอสมควร ก่อนที่จะเริ่มทำธุรกิจส่วนตัว ซึ่งผู้ประกอบการเหล่านี้ ก็สามารถนำประสบการณ์ที่ได้มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับธุรกิจที่ดำเนินการอยู่

8) กิจการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน กิจการธุรกิจ (SMEs) ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ทำให้เกิดการกระจายตัวของแรงงาน ไม่เป็นการกระจุกตัวอยู่แต่ในเมืองใหญ่ ซึ่งทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้น

การควบคุมที่มีความสำคัญต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ควรมีดังนี้

1) ควบคุมด้านคุณภาพ เทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า สินค้าและบริการที่ผลิตได้นั้นจะตรงกับความต้องการของลูกค้าหรือไม่ ซึ่งอาจจะมีการจัดตั้งฝ่ายควบคุมคุณภาพ (QA : Quality Control) ขึ้นมาตรวจสอบดูแล

2) ควบคุมด้านปริมาณ คือ การควบคุมที่มีการใช้ข้อมูลตัวเลขต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้วัดผลในทางปริมาณ เพื่อควบคุมปริมาณของคลัง ควบคุมปริมาณการผลิต ควบคุมยอดขาย ควบคุมกำไร และเพื่อวิเคราะห์จุดคุ้มทุน

3) ควบคุมด้านค่าใช้จ่าย ผู้ประกอบการควรพยายามให้ทุกหน่วยงานจัดทำงบประมาณการใช้จ่ายต่าง ๆ ทั้งด้านต้นทุนการผลิต ค่าใช้จ่าย ค่าอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนให้มีการทำงานงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอื่น ๆ

4) ควบคุมด้านเวลา คือ การควบคุมให้งานต่าง ๆ ให้เสร็จตามกำหนดเวลาที่วางไว้

ความคาดหวังในการเข้าไปเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

เรื่องที่สำคัญที่สุดของเจ้าของธุรกิจ (SMEs) กำลังเผชิญอยู่ คือ การทำให้เกิดผลสำเร็จจากการเข้าไปประกอบธุรกิจ (SMEs) ซึ่งส่งผลกระทบต่อให้เห็นชัดเจนต่อการตัดสินใจขั้นสุดท้ายที่จะเป็นผู้ประกอบการ เป้าหมายต่าง ๆ จะเป็นตัวกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการตัดสินใจทางการบริหารในอนาคต วัตถุประสงค์หลาย ๆ ประการของบุคคลที่เข้าไปประกอบธุรกิจ (SMEs) คือ

- 1) กำไรและความมั่งคั่ง (Profit and Wealth)
- 2) ความพอใจส่วนบุคคล (Personal Satisfaction)
- 3) ความเกี่ยวข้องของครอบครัว (Family Involvement)
- 4) ความเป็นอิสระและอำนาจ (Independence and Power)
- 5) สถานภาพทางสังคม (Social Status)

นโยบายของรัฐบาลกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ด้านอุตสาหกรรม

- 1) ปรับปรุงโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรม คำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะภูมิปัญญาไทย ศักยภาพการผลิตและการตลาด
- 2) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน
- 3) พัฒนาศูนย์กลางและแรงงานภาคอุตสาหกรรมส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ให้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ
- 4) ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการเงินเพื่อพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรมของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ด้านบริการและการท่องเที่ยว

- 1) พัฒนาภาคบริการจากการปรับปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐานจากหน่วยงานและองค์กร เพื่อให้มีการใช้ศักยภาพบริการอย่างเต็มที่ พัฒนาผู้ประกอบการให้มีความรู้และทักษะด้านภาษามาตรฐานการบริการและการจัดการ
- 2) ส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการเร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้

3) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเชิงอนุรักษ์ เชิงสุขภาพ และเชิงเกษตรกรรม

ด้านพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

1) คณะรัฐมนตรีเห็นชอบจัดตั้ง SME Development Bank โดยการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อแปรสภาพ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) เป็นธนาคารเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนให้กับ (SMEs) ทั้งในรูปเงินกู้และการค้าประกันสินเชื่อ

2) มอบหมายให้สถาบันการเงินของรัฐ เร่งรัดปล่อยสินเชื่อให้กับ (SMEs)

3) ลดภาษีเงินได้นิติบุคคลให้กับ (SMEs) เฉพาะกรณีที่ผู้ประกอบการมีทุนจดทะเบียนชำระแล้วไม่เกิน 6 ล้านบาท จากอัตราภาษีฐานปัจจุบัน 30%

3.1 (SMEs) ที่มีกำไรไม่เกิน 1 ล้านบาท เสียภาษี 20 %

3.2 (SMEs) ที่มีกำไรไม่เกิน 1-3 ล้านบาท เสียภาษี 25 %

3.3 ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีกำไรไม่เกินกว่า 3 ล้านบาทขึ้นไป เสียภาษี 30 %

4) ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีสำหรับธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) เพื่อจูงใจให้นำเงินไปลงทุนในกิจการ (SMEs) ที่มีศักยภาพ

4.1 ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลให้สำหรับรายได้ที่เป็นเงินปันผล หรือผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหุ้นที่ธุรกิจร่วมลงทุนได้รับ

4.2 ยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินปันผลและผลประโยชน์จากการโอนหุ้นที่ผู้ลงทุนได้รับจากการลงทุนในธุรกิจเงินร่วมลงทุน

กล่าวโดยสรุป นโยบายของรัฐบาลกับธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านอุตสาหกรรม 1) ปรับโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรม 2) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน 3) พัฒนาบุคลากรและแรงงานภาคอุตสาหกรรม 4) ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการเงินเพื่อพัฒนาธุรกิจและอุตสาหกรรมของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ด้านบริการและการท่องเที่ยว 1) ส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้วยการเร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ไทยเป็นประตูหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ และ 2) เพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ด้านพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ 1) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อแปรสภาพบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) เป็นธนาคารเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนให้กับ (SMEs) 2) มอบหมายให้สถาบันการเงินของรัฐ เร่งรัดปล่อยสินเชื่อให้กับ (SMEs) และ 3) ลดภาษีเงินได้นิติบุคคลให้กับ (SMEs)

แนวคิดและหลักการของ SMEs 4.0

ตามที่รัฐบาลมีนโยบายในการผลักดันวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ให้ทันกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศและเศรษฐกิจโลก ตามแนวนโยบายประเทศไทย 4.0 ซึ่งเกิดจากภาครัฐได้มองเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้น หากเหล่า SMEs ที่ไม่มีการปรับตัวให้ทันตามเทคโนโลยีก็จะก่อให้เกิดปัญหาที่ทำให้ SMEs ของเราไม่สามารถต่อสู้คู่แข่งในตลาดได้ และอาจต้องปิดตัวลง เพราะฉะนั้นเหล่า SMEs ก็ต้องมีการตื่นตัว และพร้อมปรับตัวให้ทันยุคทันสมัยอยู่เสมอ โดย SMEs มีหลักการแนวปฏิบัติ ดังนี้ (บมจ.ธนาคารกรุงไทย, 2558)

1. ขับเคลื่อนธุรกิจ SMEs ด้วยนวัตกรรม

อย่างที่เห็นได้ชัดในยุคสมัยนี้ นวัตกรรมนั้นมีบทบาทไม่ใช่แต่เพียงการใช้ชีวิตอย่างเดียวแล้ว แต่นวัตกรรมยังมีบทบาทที่สำคัญต่อธุรกิจ ทั้งเรื่องการติดต่อสื่อสาร, การหาข้อมูล, การเสาะหากลุ่มลูกค้า หรือจะเป็นนวัตกรรมการใช้ภายในชีวิตประจำวัน ยกตัวอย่างเช่น การใช้จ่ายผ่าน QR Code หรือการทำธุรกรรมต่าง ๆ ผ่านแอปพลิเคชัน เป้าตุง กรุงไทย ร้านค้าสามารถรับชำระค่าสินค้า/บริการด้วย QR Code และทำธุรกรรมออนไลน์ต่าง ๆ ได้อีกด้วย

2. บริหารจัดการระบบแบบสมัยใหม่

แนวการบริหารแบบ SMEs 4.0 นั้น จะเน้นระบบงานในแบบ 'ทำน้อย แต่ได้มาก' ซึ่งจะเริ่มต้น ตั้งแต่การให้ความรู้แรงงานหรือพนักงาน เพื่อให้การทำงานคล่องตัว และก้าวทันเทคโนโลยีไปพร้อม ๆ กัน รวมถึงอาจเลือกทางเลือกในระบบการทำงานใหม่ ๆ เอาระบบขั้นตอนการทำงานที่ไม่จำเป็นออก และเพิ่มระบบการทำงานที่สะดวกกว่า ง่ายกว่า จำเป็นกว่าเข้าไปแทน

3. เรียนรู้และเข้าใจผู้บริโภคให้มากพอ

ในยุคสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งนวัตกรรมและเทคโนโลยี เข้ามามีบทบาทกันมาก จึงทำให้ระบบการตลาดและการเลือกซื้อของผู้บริโภคนั้น ย่อมเปลี่ยนตามไปด้วย ซึ่งในส่วนนี้จะเห็นได้ว่าผู้บริโภคมีการตัดสินใจซื้อที่ฉลาดขึ้น เข้าถึงแหล่งข้อมูลได้มากขึ้น และมีความคิดเป็นของตนเองมากขึ้น เพราะฉะนั้นเหล่า SMEs 4.0 จะต้องปรับตัว และรู้จักกลุ่มลูกค้าของเรา เข้าถึงกลุ่มลูกค้าของเราให้ได้มากที่สุด เปรียบเสมือนผู้ให้คำปรึกษาหรือเพื่อนของเขาเลยดียิ่งดี

4. เลือกรับบริหารการเงินที่ฉลาดขึ้น

ในยุคที่เรียกว่า ประเทศไทย 4.0 นั้น หากสังเกตให้ดีแล้ว นวัตกรรมต่าง ๆ นั้นจะมาช่วยลดขั้นตอนที่ยุงยากซับซ้อน และเปลี่ยนเป็นขั้นตอนที่สะดวกง่ายและรวดเร็ว เพราะฉะนั้นระบบการบริหารการเงินก็เช่นกัน หาก SMEs ที่มีการเติบโตที่ดี แต่บริหารการเงินเดิม ๆ ก็อาจจะทำให้ธุรกิจของคุณก้าวได้ไม่ไกลอย่างที่มันควรจะเป็น เพราะฉะนั้นลองนำเทคโนโลยีมาบริหารการเงินในระบบดูบ้างรวมถึงการบริหารบัญชีที่ดี อย่างเช่น การจัดทำบัญชีชุดเดียว เพราะการ

จัดทำบัญชีชุดเดียว จะช่วยให้ธุรกิจบริหารจัดการได้มีประสิทธิภาพ และสามารถต่อยอดเพิ่มโอกาสในการขอสินเชื่อธนาคารได้มากขึ้น

สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2561) กล่าวว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจประเทศไทยให้เป็นไปตามกลไกที่เหมาะสมเข้ากับยุคสมัย SMEs ผู้ประกอบการ หรือประชาชนคนไทย ต้องเตรียมตัวให้พร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นได้ คือ

1) เรื่องของเทคโนโลยีที่ควรใช้ให้เป็น เพราะในโลกปัจจุบันเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว อีกทั้งมันยังช่วยให้ชีวิตเราง่ายขึ้น ต้องหมั่นดูอยู่เสมอว่ามีอะไรที่ตรงกับเราบ้าง เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปได้ไวยิ่งขึ้น

2) เรื่องของการไปเยี่ยมชมงานที่ต่างประเทศ เพราะลูกค้าในอนาคตอาจมาจากหลากหลายประเทศทั่วโลก การติดต่อ มารยาท ธรรมเนียมการปฏิบัติจึงเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าบริษัทไม่มีคนพูดภาษาอังกฤษได้ ส่งอีเมลมาก็ไม่สามารถตอบกลับได้ ทำให้เสียโอกาสในการทำธุรกิจไปได้อย่างน่าเสียดาย

3) เรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะคนในสมัยนี้ใส่ใจในสิ่งแวดล้อมมากขึ้น หากมีสินค้าที่คุณสมบัติเหมือนกัน ราคาใกล้เคียงกัน สินค้าที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะสามารถจับใจลูกค้าได้มากกว่า

กล่าวโดยสรุป วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และ SME 4.0 จะต้องก้าวให้ทันกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศและเศรษฐกิจโลกตามแนวนโยบายประเทศไทย 4.0 ต้องมีการตื่นตัว และพร้อมปรับตัวให้ทันยุคทันสมัยอยู่เสมอ โดย SME 4.0 มีหลักการแนวปฏิบัติ คือ 1) การขับเคลื่อนธุรกิจ SMEs ด้วยนวัตกรรม อย่างที่เห็นได้ชัดในยุคสมัยนี้นวัตกรรมนั้นมีบทบาทไม่ใช่แต่เพียงการใช้ชีวิตอย่างเดียวแล้ว แต่นวัตกรรมยังมีบทบาทที่สำคัญต่อธุรกิจ 2) บริหารจัดการระบบแบบสมัยใหม่ แนวการบริหารแบบ SMEs 4.0 นั้น จะเน้นระบบงานในแบบ “ทำน้อย แต่ได้มาก” และก้าวทันเทคโนโลยีไปพร้อม ๆ กัน 3) เรียนรู้และเข้าใจผู้บริโภคให้มากพอในยุคสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทกันมาก จึงทำให้ระบบการตลาดและการเลือกซื้อของผู้บริโภคนั้นย่อมเปลี่ยนตามไปด้วย เพราะฉะนั้นเหล่า SMEs 4.0 จะต้องปรับตัวเข้าถึงกลุ่มลูกค้าให้ได้มากที่สุด และ 4) เลือกรับบริหารการเงินที่ฉลาดขึ้น หาก SMEs ที่มีการเติบโตที่ดี แต่บริหารการเงินเดิม ๆ ก็อาจจะทำให้ธุรกิจก้าวได้ไม่ไกลอย่างที่ควร

โครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาส์กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ แรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

1. ชื่อโครงการ

โครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาส์กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
แรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

2. ความสอดคล้องกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1 ความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล นโยบายที่ 4 การศึกษาและเรียนรู้ ทฤษฎีบท
ศาสนา ศิลปและวัฒนธรรม ข้อที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนทุกช่วงวัยโดยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
และส่งเสริมอาชีวศึกษาและการศึกษาระดับวิทยาลัยชุมชน

2.2 ความสอดคล้องกับภารกิจและนโยบาย สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

(✓) 1) ด้านการเพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพ

(✓) 2) ด้านการสร้าง/ขยายโอกาสในการเรียนอาชีวศึกษาและการฝึกอบรม
วิชาชีพ

(✓) 3) ด้านยกระดับคุณภาพการจัดอาชีวศึกษา

(✓) 4) ด้านยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา

(✓) 5) ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

2.3 ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

(✓) 1) ยกระดับคุณภาพผู้เรียน (✓) 2) เพิ่มปริมาณผู้เรียนสายอาชีพ

(✓) 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน (✓) 4) เพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการ

2.4 ความสอดคล้องกับพันธกิจของสถานศึกษา

(✓) พันธกิจที่ 1 : มุ่งมั่นพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญในทุก
สาขาที่เปิดสอน

(✓) พันธกิจที่ 2 : พัฒนากระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาชีพ หลักสูตร
ระยะสั้น หลักสูตรเสริมวิชาชีพแกนมัธยมศึกษาโดยเน้นการใช้แผนการสอนแบบอิงสมรรถนะ

(✓) พันธกิจที่ 3 : ปลุกฝังให้นักศึกษา ตระหนักในคุณค่าของคนที่ต้องประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถและควมมีวัฒนธรรมไทยควบคู่กันไป

(✓) พันธกิจที่ 4 : ส่งเสริมและขยายขีดความสามารถด้านการค้นคว้าวิจัย การนำ นวัตกรรมและเทคโนโลยีมาสู่การเรียนการสอนในทุกุระดับการศึกษา

(✓) พันธกิจที่ 5 : พัฒนาระบบการบริหารงาน ระบบประกันคุณภาพภายในให้ เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ

(✓) พันธกิจที่ 6 : จัดสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการพัฒนา ศักยภาพของผู้เรียนและบุคลากร

(✓) พันธกิจที่ 7 : ให้ความร่วมมือกับองค์กรต่างๆของจังหวัด บูรณาการให้ แผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ของสถาบันการอาชีวศึกษามีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์พัฒนา จังหวัดและชุมชนท้องถิ่น

2.5 ความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(✓) ด้านที่ 1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา องค์ประกอบที่ 1 ตัวบ่งชี้ที่ 1.2

(✓) ด้านที่ 2 ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 ทุก ตัวบ่งชี้

(✓) ด้านที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน องค์ประกอบที่ 3 ตัวบ่งชี้ที่ 3.3

3. ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายสุชาติ จินดาแจ้ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

4. ความเป็นมาของโครงการ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) มีกรอบแนวคิด ด้านการสร้างความสามารถ ในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและมีรายได้ที่ดีขึ้น รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยืน มีแนวทาง เสริมสร้างขีดความสามารถการแข่งขันในเชิงธุรกิจของภาคบริการและพันธกิจกระทรวงมหาดไทย ข้อ 4. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประกอบอาชีพในปัจจุบันไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะรายได้ หลักเพียงอย่างเดียว การสนับสนุนให้ประชาชนโดยทั่วไปมีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ตลอดจนการ พึ่งพาตนเอง โดยการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้นให้กับเยาวชนและประชาชนในหมู่บ้าน เป็นเรื่องที่สอดคล้อง กับนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มุ่งพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตที่มุ่งเน้นส่งเสริมสนับสนุนการ

จัดการศึกษา อบรม และฝึกอาชีพ ตามความเหมาะสม และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และฝึกอาชีพให้เยาวชนให้มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง

การจัดการศึกษาวิชาชีพพระยาศรีของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นการฝึกอบรมวิชาชีพตามหลักสูตรวิชาชีพพระยาศรี เพื่อเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะอาชีพพระยาศรีทั้งในและนอกสถานศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเป็นโครงการสำหรับบุคคลทั่วไปหรือสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการให้ดำเนินงานตามนโยบายส่งเสริมและพัฒนาคนทุกช่วงวัย สร้างโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยจัดการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพพระยาศรีในรายวิชาชีพที่ขาดแคลนกำลังคน เปิดสอนในประเภทวิชาที่หลากหลายเป็นการเสริมสร้างศักยภาพกำลังคนอาชีวศึกษา ยกกระดับทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการและสอดคล้องกับกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหรือ New Engine of Growth ในยุคไทยแลนด์ 4.0 นอกจากนี้รัฐบาลโดยกรมพัฒนาฝีมือแรงงานยังได้ดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 ซึ่ง SME ถือเป็นหนึ่งในฐานสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ว่าด้วย “การพัฒนาประเทศมุ่งสู่ Thailand 4.0” โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริม SME กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และต่อยอดไปถึงระดับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ต่อไป

โดยรัฐบาลปัจจุบัน มีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำของสังคมมุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลักส่งเสริมการดำเนินงานจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 16 ปี พบว่าปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างเร่งด่วนส่วนใหญ่ปัญหาด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์และเอกลักษณ์ของสินค้าด้านตลาดเพื่อจำหน่าย และเงินทุนที่มีการแข่งขันทางด้านราคามากขึ้น ขาดช่องทางการจัดจำหน่ายในต่างประเทศ ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และไม่มีกลยุทธ์ที่สามารถดึงดูดลูกค้า ผู้ประกอบการไม่มีความรู้ในด้านการตลาด หรือการวางแผนการจัดการผลิตภัณฑ์ ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานราก ไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควร

ดังนั้น วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี ซึ่งได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาทั้งในและนอกระบบ เปิดทำการสอนทั้งหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลักสูตรประกาศนียบัตร

วิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพพระยะสั้น ปัจจุบันการดำเนินงานตามนโยบาย ส่งเสริมและพัฒนาคน สร้างโอกาสทางการศึกษาให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างเท่าเทียมกัน เปิดสอนในประเภทวิชาที่หลากหลาย ยกกระดับทักษะฝีมือแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการและสอดคล้องกับกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในยุคไทยแลนด์ 4.0 จากการสำรวจพบว่า ด้านหลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ไม่ทันสมัย ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการและกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในยุคไทยแลนด์ 4.0 ด้านครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เน้นปฏิบัติ ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย และไม่ส่งเสริมกิจกรรมในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะต้องเร่งแก้ไข ปัญหาโดยเร่งด่วน จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ผู้เรียนวิชาชีพพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

5. วัตถุประสงค์

5.1 เพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการสู่ SME 4.0

5.2 เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จเข้าสู่ SME 4.0

5.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ต่อการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

5.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

5.5 เพื่อเพิ่มจำนวนผลิตภัณฑ์และสินค้า ที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

5.6 เพื่อเพิ่มจำนวนเครือข่ายกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้น หลังดำเนินโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

6. เป้าหมาย

6.1 เชิงปริมาณ

ผู้เข้าร่วมโครงการได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 31 คน รวม 33 คน กลุ่มหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จำนวน 158 คน รวมทั้งสิ้น 189 คน

6.2 แข็งคุณภาพ

6.1 เพื่อเพิ่มความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เกี่ยวกับการเป็นผู้ประกอบการสู่ SME 4.0

6.2 เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จเข้าสู่ SME 4.0

6.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ต่อการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาสันกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

6.4 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนต่อโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาสันกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

6.5 เพื่อเพิ่มจำนวนผลิตภัณฑ์และสินค้า ที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาสันกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

6.6 เพื่อเพิ่มจำนวนเครือข่ายกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้น หลังดำเนินโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาสันกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME

7. วิธีดำเนินการ

7.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาสันกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

7.2 ประชุมคณะกรรมการวิทยาลัย ครู ชุมชน และกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

7.3 ประชาสัมพันธ์โครงการแก่กลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในพื้นที่ โดยผ่านสื่อของรัฐ ผู้นำท้องถิ่น ติดประกาศ พร้อมทั้งกำหนดวันรับสมัคร

7.4 ดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาสันกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0

7.5 นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินโครงการ

7.6 ประเมินผลการดำเนินงานและสรุปผลการดำเนินโครงการ

8. แผนการดำเนินงาน

ตารางที่ 5 แผนการดำเนินงาน

กิจกรรม	งบประมาณ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1. แต่งตั้งคณะกรรมการและผู้รับผิดชอบโครงการและกิจกรรมภายใต้โครงการ		มิถุนายน 2562	- ผู้บริหารสถานศึกษา

ตารางที่ 5 (ต่อ)

กิจกรรม	งบประมาณ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
2. ผู้บริหารประชุมคณะกรรมการวิทยาลัย ครู ชุมชน และกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ เพื่อรับทราบปัญหาและความ ต้องการ		กรกฎาคม 2562	- ผู้บริหารสถานศึกษา - ครูผู้สอน
3. ดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการ ประกอบด้วย			- ผู้บริหารสถานศึกษา - งานความร่วมมือและ งานพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน
3.1 กิจกรรมฝึกอบรมวิชาพัฒนาผลิตภัณฑ์ ฝึกตบชาวสู่ SME 4.0	25,000		- ครูผู้สอน - ผู้เรียน
3.2 กิจกรรมฝึกอบรมวิชางานดอกไม้ ประดิษฐ์จากธรรมชาติและงาน ประดิษฐ์ตามสมัยนิยมสู่ SME 4.0	30,000		- ครูผู้สอน - ผู้เรียน
3.3 กิจกรรมฝึกอบรมวิชาเครื่องตีสมุนไพรม และขนมไทยยอดนิยม	20,000		
3.4 กิจกรรมฝึกอบรมทำขนมปังนวดมือ สไตล์ญี่ปุ่น	35,000		
3.5 กิจกรรมฝึกอบรมงานบายศรีวิจิตร ปากชาม	25,000		
รวม	135,000		

9. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

1 ตุลาคม 2561 – 30 กันยายน 2562

10. งบประมาณ

- ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เป็นเงิน 135,000 บาท

11. สถานที่ดำเนินการ

- วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานีและในชุมชนเป้าหมาย

12. การติดตามและประเมินผลโครงการ

ตารางที่ 6 การติดตามและประเมินผลโครงการ

ตัวชี้วัดความสำเร็จ	วิธีการประเมิน	เครื่องมือการประเมิน
1. ผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีความรู้ ความเข้าใจ การเป็นผู้ประกอบการ สู่ SME 4.0	- สอบถามผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	- แบบสอบถาม
2. จำนวนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จเข้าสู่ SME 4.0	- ศึกษาข้อมูลจากแบบรายงาน	- แบบรายงาน
3. ความพึงพอใจของผู้บริหารโครงการ ภายใต้การประเมินโครงการส่งเสริมวิชาชีพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0	- สอบถามความพึงพอใจของผู้บริหารโครงการ	- แบบสอบถาม
4. ความพึงพอใจของผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ต่อการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมวิชาชีพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0	- สอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน	- แบบสอบถาม
5. จำนวนผลิตภัณฑ์และสินค้า ที่เกิดจากการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมวิชาชีพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0	- ศึกษาข้อมูลจากแบบรายงาน	- แบบรายงาน
6. จำนวนเครือข่ายกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่เพิ่มขึ้นหลังดำเนินโครงการส่งเสริมวิชาชีพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0	- ศึกษาข้อมูลจากแบบรายงาน	- แบบรายงาน

13. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

13.1 ผู้เรียนกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีความรู้ ความเข้าใจ การเป็นผู้ประกอบการสู่ SME 4.0 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

13.2 ความพึงพอใจของผู้บริหารโครงการภายใต้การประเมินโครงการส่งเสริมวิชาชีพ ระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับโครงการและการประเมินโครงการ

การทำงานให้ประสบความสำเร็จ นอกจากมีเป้าหมายและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัดแล้ว กิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญและขาดไม่ได้คือการประเมิน ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลการดำเนินงานว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ควรปรับปรุงขั้นตอนของกิจกรรมในขั้นตอนใด หรือควรยุติล้มเลิกโครงการก่อนที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อหน่วยงาน องค์กร และประเทศชาติ นอกจากนี้ในปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสารโลกไร้พรมแดน เซาว์ อินโย (2553: 1) กล่าวว่า การเปิดเผยข้อมูลการทำงานต่อสาธารณชนเป็นสิ่งที่จำเป็น การประเมินจะช่วยทำให้ทราบจุดอ่อน จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนาจึงทำให้หน่วยงานองค์กรต่าง ๆ สามารถปรับปรุงพัฒนางานของตนเองให้ก้าวหน้าทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาอย่างรวดเร็วได้

1. ความหมายและความสำคัญของโครงการ

1.1 ความหมายของโครงการ

ความหมายของโครงการ ได้มีนักวิชาการหลายท่านอธิบายความหมายไว้หลากหลาย เช่น รัตนะ บัวสนธ์ (2551: 4) ได้ให้ความหมายของโครงการว่า หมายถึง ส่วนย่อยส่วนหนึ่งของแผนงาน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม ทรัพยากรในการดำเนินงาน และระยะเวลาดำเนินการ เพื่อบรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น สาราญ มีแจ้ง (2550: 6) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง กลุ่มของกิจกรรม แผนงาน หรือ ส่วนหนึ่งของแผนงานที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ เยาวดี รามชัยกุล วิบูลย์ศรี (2550: 80-81) กล่าวว่า โครงการเป็นลักษณะงานที่ไม่ใช่งานประจำ เป็นงานที่เกิดขึ้นตามความจำเป็นของสถานการณ์ในสังคม จะต้องดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ภายในระยะเวลาและงบประมาณที่ระบุไว้ที่แน่นอน เมื่องานเสร็จสิ้นโครงการก็สิ้นสุดลง พิสนุ พงศ์ศรี (2551: 34) กล่าวว่า โครงการไม่ใช่งานประจำตามปกติที่มีลักษณะเป็นโปรแกรมที่กำหนดไว้ตลอด แต่จะช่วยเสริมงานปกติให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ ในขณะที่ สมคิด พรหมจ้อย (2552: 23-24) กล่าวว่า โครงการหมายถึง หน่วยของแผนงานหรือกลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์

เกี่ยวข้องกัน เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ มีลักษณะเด่นชัดมีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่แน่นอน และมักจะเป็นงานพิเศษที่ต่างไปจากงานประจำ โครงการประกอบด้วยงาน (Task) และกิจกรรม (Activity) ซึ่งสอดคล้องกับ เซาร์ อินไฮ (2553: 2) กล่าวว่า โครงการเป็นส่วนย่อยส่วนหนึ่งของแผนงาน ซึ่งประกอบด้วยชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ มีการกำหนดทรัพยากรในการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงานไว้อย่างชัดเจน โดยออกแบบมาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ และ รอยซ์ (Royse et al., 2001) ได้ให้ความหมายของโครงการไว้ว่า หมายถึง ชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ โดยออกแบบมาเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ

จากการศึกษาความหมายของโครงการโดยนักวิชาการสรุปได้ว่า โครงการหมายถึง ชุดของกิจกรรมที่ไม่ใช่เป็นกิจกรรมหรืองานปกติ เป็นแผนการดำเนินงานที่เป็นระบบ จะนำไปปฏิบัติได้โดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอย่างชัดเจน กิจกรรมมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน มีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดของงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

1.2 ความสำคัญของโครงการ

มนุษย์ได้มีการวางแผน หรือกำหนดการดำเนินกิจกรรมในการปฏิบัติงานต่าง ๆ มาตั้งแต่อดีตมาบรรพ์แล้ว เพียงแต่ในสมัยก่อนจะมีกิจกรรมไม่มากนักหรือไม่สลับซับซ้อนมากนัก จึงอาจกำหนดลำดับขั้นการปฏิบัติงานไว้ในใจได้ แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมและกิจกรรมต่าง ๆ มีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ การวางแผนหรือโครงการต้องทำอย่างเป็นระบบ ซึ่งความสำคัญของโครงการ พิสนุ พงศ์ศรี (2551: 36) กำหนดดังนี้

1. เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีระบบ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมต่าง ๆ ไว้
2. ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องทำให้ต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้
3. ทำให้เกิดการประสานระหว่างผู้ปฏิบัติงานหรือหน่วยงานปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องไม่ให้เกิดกิจกรรมบางอย่างขาดหายไปหรือซ้ำซ้อนกัน
4. ทำให้เกิดการประเมินผลอย่างมีขั้นตอนและมีคุณภาพที่ดี ทำให้ได้สารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์

กล่าวโดยสรุป ความสำคัญของโครงการเพื่อเป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีระบบ ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมมีความต่อเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการประสานระหว่างผู้ปฏิบัติงานหรือหน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง และทำให้เกิดการประเมินผลอย่างมีขั้นตอนและมีคุณภาพที่ดี

1.3 ลักษณะของโครงการที่ดี

โครงการเป็นชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อให้การปฏิบัติงานในกิจกรรมขององค์กรบรรลุเป้าหมาย โดยมีแผนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และกำหนดวัตถุประสงค์ตามระยะเวลาที่กำหนด โครงการที่ดีจะเอื้อประโยชน์แก่บุคคล หน่วยงาน ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า ซึ่งลักษณะของโครงการที่ดี 9 ประการ ดังนี้

1. มีพื้นฐานมาจากข้อมูลที่เป็นจริงและผ่านการวิเคราะห์แล้ว
2. สนองตอบความต้องการของประชากรหรือผู้รับบริการ
3. สามารถแก้ปัญหา พัฒนาองค์กรหรือหน่วยงานได้
4. มีรายละเอียดของวัตถุประสงค์และเป้าหมายอย่างชัดเจน และมีความเป็นไปได้สูง
5. สารของโครงการมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน เช่น วัตถุประสงค์สอดคล้องกับปัญหา กิจกรรมหรือวิธีการดำเนินการ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น
6. มีรายละเอียดโครงการเพียงพอ เข้าใจง่าย และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้สะดวก
7. มีระยะเวลาแน่นอนในการดำเนินงานทั้งเริ่มต้นและสิ้นสุด
8. ได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร
9. สามารถติดตามประเมินผลได้

ในขณะที่ สมคิด พรหมจ้อย (2552: 23-24) กล่าวว่าโครงการที่ดีมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการที่ชัดเจน วัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่ง ๆ อาจมีหลายข้อ
2. ความเป็นเอกเทศ โครงการแต่ละโครงการจะต้องมีการกำหนดขอบเขตของการดำเนินงานและความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน
3. มีการกำหนดรูปแบบและรายละเอียดการดำเนินงานที่สอดคล้องกลมกลืนกับโครงการหนึ่ง ๆ จะต้องมีการดำเนินงานต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกันไป ตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนสิ้นสุดโครงการที่เป็นระบบและมีระเบียบ
4. มีการระบุทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงานทั้งทรัพยากรด้านบุคคล และแหล่งทรัพยากรที่สนับสนุนโครงการ งบประมาณและแหล่งเงินทุนที่จะนำมาดำเนินงาน
5. มีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้น และระยะสิ้นสุดที่แน่นอนโครงการจะต้องมีการกำหนดจุดเริ่มต้นว่าเริ่มโครงการเมื่อใดและจะดำเนินงานต่อไปจนถึงระยะเวลาอันใดเป็นเวลาสิ้นสุดโครงการ จึงไม่ใช่เป็นงานที่ทำประจำเรื่อย ๆ แต่มีการกำหนดระยะเวลาไว้อย่างแน่นอน

6. สามารถนำไปปฏิบัติได้เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นโครงการที่เลื่อนลอยหรือสวຍหรູ นำไปปฏิบัติไม่ได้

นอกจากนี้ เซาร์ อินไย (2553: 10-11) กล่าวว่า โครงการค่อนข้างมีลักษณะที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้สามารถแยกโครงการที่ดีและไม่ดีออกจากกันได้ ลักษณะของโครงการที่ดี คือ

ประการแรก โครงการต้องมีคณะทำงาน (Staffing) โครงการที่ขาดคณะทำงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญก็จะทำงานได้ไม่ประสบผลสำเร็จ ตัวอย่างเช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท ก็ต้องมีคณะทำงาน ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการกองทุน คณะทำงานอาจจะมีเวลาทำงานพร้อมกันหลาย ๆ โครงการ หรืออุทิศตัวเพียงโครงการเดียว

ประการที่สอง โครงการต้องมีงบประมาณ (Budgets) เพราะว่าการทำงานของคณะบุคคลต้องใช้ทรัพยากรที่เป็นเงิน บางครั้งโครงการถูกแบ่งแยกโดยงบประมาณ แต่อย่างไรก็ตามมีโครงการที่ใช้เงินทุนน้อย

ประการที่สาม การให้เงินทุนที่มั่นคง (Stable Funding) มีความสำคัญที่จะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ ขวัญกำลังใจ และผลงานจะลดลง เมื่อลูกจ้างไม่ได้รับเงินเดือนตามปกติหรือให้ทำงานที่ไม่ใช่หน้าที่

ประการที่สี่ โครงการที่ดีมีลักษณะโดดเด่นในตัวของมันเองโดยสรุป สามารถมองเห็นได้หรือเป็นที่รู้จักของสาธารณชน หรือประชาชนจะจำโครงการที่ดีจากคำขวัญ สัญลักษณ์ หรือการโฆษณาของรัฐบาล เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค และโครงการบ้านเอื้ออาทร เป็นต้น เมื่อองค์กรมีโครงการหลายโครงการ บางครั้งอาจจะมีปรัชญานโยบาย กระบวนการและวิสัยทัศน์ที่แตกต่างกัน หรือแม้แต่นโยบายการดำเนินงานของคณะทำงาน และเวลาที่ใช้ในการจัดทำโครงการ การเปรียบเทียบทำได้ง่าย ๆ เพื่อแยกแยะความแตกต่างระหว่างโครงการหนึ่งออกจากโครงการอื่น ๆ

ประการที่ห้า ปรัชญาการให้บริการที่ดี โครงการของรัฐบาล เช่น โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรคจะมีปรัชญาการให้บริการว่า ยินดีต้อนรับทุกคน ปรัชญาการให้บริการเป็นการสื่อสารได้อย่างชัดเจนว่ากลุ่มลูกค้าต้องถูกต้องเสมอ โครงการที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจนจะสร้างปัญหาอย่างมากให้ผู้ประเมิน ดังนั้น โครงการต่าง ๆ ที่ดีจะถูกสร้างบนความน่าเชื่อถือทางวิทยาศาสตร์ และมีการตีพิมพ์ในวารสารที่มีชื่อเสียงนั่นก็คือ ก่อนที่ผู้ดำเนินโครงการจะลงไปแก้ปัญหาสังคม และเริ่มให้การช่วยเหลือจะต้องศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อหาวิธีการที่ดีที่สุดนำไปใช้ในโครงการต่าง ๆ

ประการที่หก โมเดลเชิงทฤษฎี (Theoretical Model) นั่นก็คือ ก่อนที่ผู้จัดทำโครงการจะลงไปแก้ปัญหาสังคมและเริ่มให้ความช่วยเหลือ มีบางสิ่งบางอย่างที่จะต้องคิดว่า ทำไมปัญหาจึงเกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งจะเป็นการทำงานที่ดีที่สุดเพื่อจะแก้ไขสถานการณ์นั้น ๆ โมเดลเชิง

ทฤษฎีจะสร้างหลักการในแต่ละโครงการ และเสนอแนะวิธีการที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งจะช่วยให้ความพยายามในการแก้ปัญหาที่มีความชัดเจน

กล่าวโดยสรุป โครงการที่ดีควรมีลักษณะดังนี้คือ มีการกำหนดผู้รับผิดชอบหรือมีคณะทำงานที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ระบุทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำเนินงาน การกำหนดรูปแบบและรายละเอียดการกำหนดการดำเนินงานที่สอดคล้อง กลมกลืนกัน มีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้นและระยะเวลาสิ้นสุด และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2. ความหมายของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการดำเนินโครงการ การประเมินโครงการเป็นการประเมินคุณค่าของงานโครงการ หรือกิจกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการที่ใช้ในวงการอื่นทั่วไปหรือกิจกรรมอื่นที่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานนั้น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับประกอบการตัดสินใจ การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมในการปรับปรุง พัฒนา แก้ไข งานโครงการ หรือกิจกรรมนั้น ๆ ให้เจริญก้าวหน้า การประเมินโครงการ ได้มีนักการศึกษาหรือนักวิชาการด้านการประเมินหลายท่านได้ให้ความหมายการประเมินโครงการไว้ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2551 : 13) กล่าวว่า การประเมินโครงการเป็นกระบวนการที่แสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการ เพื่อจะได้มาซึ่งข้อมูลที่จะช่วยผู้บริหารโครงการสามารถตัดสินใจถูกต้องมากขึ้นซึ่งหมายความว่า วัตถุประสงค์ของการประเมินผลโครงการจะถูกกำหนด โดยให้ผู้ประเมินผลการประเมินจะประเมินผลอย่างไร โดยวิธีใด ผู้ประเมินผลจะต้องพิจารณาขอบเขต ขนาด ระยะเวลา ความชัดเจน และความเฉพาะของปัจจัยนำเข้า ความสลับซับซ้อน และช่วงเวลาของเป้าหมาย และความคิดริเริ่มที่มีอยู่ในโครงการ วัฒนา วงศ์เกียรติรัตน์ และสุรียา วีรวงศ์ (2551 : 5) กล่าวว่า การประเมินโครงการ (Project Evaluation) ในความหมาย “นักประเมินผล” คือการพิสูจน์ว่า ผลที่ได้รับเป็นไปตามที่คาดหมายหรือไม่เพียงใด ในขณะที่ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2552: 6) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินค่าหรือการประเมินผล หมายถึง การตัดสินใจคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งถือเป็นนิยามพื้นฐานในทางการจัดการ นิยม นิยามการประเมินค่าหรือการประเมินผลว่าเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ การตัดสินใจเลือกทางเลือกโดยอาศัยสารสนเทศที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อผ่านการสังเคราะห์ให้เป็นองค์ความรู้ จะทำให้เกิดปัญญา สอดคล้องกับ พิสนุ พงศ์ศรี (2551: 68) ได้สรุปความหมายของการประเมินโครงการไว้ว่า เป็นกระบวนการตัดสินใจคุณค่าของโครงการในระยะหนึ่งระยะใดหรือทุกระยะ โดยนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยน ระวัง ปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการนั่นเอง เชาวน์ อินโย (2553: 4) ให้ความหมายของการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมินโครงการหมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินใจคุณค่า โดยการค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัด

ขึ้นอย่างมีระบบมาประกอบการตัดสินใจ ตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ และรูทแมน (Rutman, 1982 : 59-60) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือวิธีการวิจัยเพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและมีความเชื่อถือได้ของโครงการ แล้วพิจารณาตัดสินว่าโครงการนั้นบรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือไม่และคุณภาพของความสำเร็จนั้นเป็นเช่นใด

จากความหมายของการประเมินโครงการตามแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์ แล้วตัดสินคุณค่าหรือปรับปรุงแผนและวิธีการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

3. ประเภทของการประเมินโครงการ

ประเภทของการประเมินโครงการ สมคิด พรหมจ้อย (2552: 38-40) ได้อธิบายไว้ว่าการประเมินแบ่งได้หลายประเภทตามแต่จะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลัก ในการแบ่งประเภทของการประเมินแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ แบ่งโดยยึดจุดมุ่งหมายของการประเมิน ยึดหลักในการประเมิน และลำดับเวลาในการประเมิน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.1 การประเมินเพื่อปรับปรุงบางครั้งก็เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

1.2 การประเมินสรุปผลเรียกว่า การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

2. แบ่งตามหลักยึดในการประเมิน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การประเมินโดยยึดวัตถุประสงค์เป็นหลัก (Goal – Based Evaluation) เป็นการประเมินที่ว่าทำได้บรรลุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนประเมินว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง

2.2 การประเมินที่อิสระโดยไม่ยึดวัตถุประสงค์โครงการ (Goal– Free Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยไม่ทราบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการนี้มีอะไรบ้าง

3. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน แบ่งเป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการ ขณะดำเนินการโครงการและหลังจากสิ้นสุดโครงการ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ประเมินก่อนเริ่มโครงการ (Pre – Evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินใจเลือกโครงการตรวจสอบความเหมาะสม ความสมเหตุสมผลของการวางแผนดำเนินโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการในการนำโครงการไปปฏิบัติ คุณภาพของโครงการ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่โครงการนั้นจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การประเมินก่อนเริ่มโครงการมีความเชื่อบน

พื้นฐานที่ว่า ถ้าตัวโครงการนั้นได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสม สมเหตุสมผลมีความจำเป็น คุณภาพดี มีความเป็นไปได้ โอกาสที่โครงการจะประสบความสำเร็จก็ย่อมสูง เสมือนว่าโครงการนั้นได้บรรลุผลสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง

การประเมินเพื่อการตัดสินใจหรือหาข้อสรุปสำหรับการตัดสินใจเลือกโครงการนี้มีชื่อเรียกต่างกัน ส่วนใหญ่เรียกว่า “การวิเคราะห์โครงการ” คำศัพท์ภาษาอังกฤษใช้หลายคำ Project Appraisal, Project Analysis ในวงการธุรกิจอุตสาหกรรม เรียกว่า Feasibility Study หรือการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นต้น ไม่ว่าจะใช้ชื่อใด แต่โดยหลักการกว้าง ๆ การประเมินในขั้นนี้จะเน้นการพิจารณาใน 3 เรื่องใหญ่ ๆ คือ

1) ความเหมาะสมของโครงการประเมินเพื่อวิเคราะห์ปัญหา และความจำเป็นของการทำโครงการ (Need Assessment) ซึ่งเป็นการตรวจสอบขั้นต้นเพื่อกำหนดปัญหา กำหนดความจำเป็น และเหตุผลที่สำคัญในการเริ่มโครงการนั้น ๆ ขึ้น และการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินโครงการ (Feasibility Studies) โดยพิจารณาความครอบคลุม ดังนี้

- ความเป็นไปได้ทางเทคนิควิชาการ
- ความพร้อมทางการบริหารโครงการนั้นให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี ตามเป้าหมาย
- ความพร้อมในการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร โดยเฉพาะความเป็นไปได้

ทางการเงิน กำลังคน วัสดุและการจัดการ ถ้าเป็นโครงการทางด้านธุรกิจอุตสาหกรรมก็จะมีการวิเคราะห์ทางด้านการตลาด รวมทั้งศึกษาความสอดคล้องกับนโยบาย และปัญหา

2) การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการดำเนินโครงการ (Return of Investment) โดยทั่ว ๆ ไป พิจารณาจากอัตราผลตอบแทนเสีย วิเคราะห์จุดคุ้มทุน ดูจากอัตราผลตอบแทนการลงทุน ดำเนินโครงการ (Rate of Return) หรือพิจารณาจากการวิเคราะห์ต้นทุน และประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Cost Effectiveness Analysis) และดูจากการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายและผลกำไร (Cost Benefit Analysis) และดูจากการวิเคราะห์รายจ่ายโดยเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ หรือการวิเคราะห์อรรถประโยชน์ (Cost – Utility Analysis) เป็นต้น สำหรับโครงการทางด้านการศึกษาจะเน้นในเรื่องของการวิเคราะห์ Cost – Effectiveness มากกว่า Cost – Benefit

3) การศึกษาและการคาดคะเนถึงผลประโยชน์หรือสิ่งที่จะเกิดตามมาจากการดำเนินโครงการนั้น (Consequence Analysis) การศึกษาเชิงคาดคะเนถึงผลที่จะตามมาจากการดำเนินงานยังไม่ค่อยแพร่หลาย แต่จะเป็นสิ่งที่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ส่วนใหญ่จะพิจารณาเพื่อค้นหาแรงต้านทานต่อการดำเนินโครงการ เป็นการคาดการณ์เกี่ยวกับผลที่อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อม ตลอดจนเป็นการรวบรวมข้อมูล เพื่อวิเคราะห์และกำหนดนโยบายสำคัญ ๆ ซึ่งนำไปสู่การดำเนินงานที่บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.2 การประเมินในระหว่างการดำเนินงาน (Implementation Evaluation or Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อศึกษาถึงการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดทำได้หรือทำไม่ได้ เพราะเหตุใด จุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง การประเมินกระบวนการดำเนินโครงการนั้น พยายามตอบคำถามว่าทำไมจึงเกิดปัญหา อุปสรรค หรือไม่เกิดปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการ ถ้าเกิดปัญหาจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ การประเมินในขณะที่ดำเนินโครงการจึงมีบทบาทในการปรับปรุงการดำเนินโครงการโดยตรง

3.3 การประเมินหลังการดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามว่าโครงการประสบผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลจากโครงการจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ผลการดำเนินงานคุ้มค่าหรือไม่ การประเมินในลักษณะนี้จะเป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นโดยเทียบกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยแบ่งการประเมินงานออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ 2) การติดตามผลต่อมา โดยเฉพาะการประเมินผลกระทบของโครงการที่ต้องอาศัยการทิ้งช่วงระยะเวลาหนึ่ง เช่น 1 – 2 ปี เป็นต้นไป ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้ประเมินไว้ตั้งแต่เริ่มการดำเนินงานโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ บางท่านเรียกการประเมินลักษณะนี้ว่า การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation)

สำหรับนักวิชาการที่มีแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน ได้แบ่งประเภทของการประเมิน โดยแบ่งตามเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น ประเภทของการประเมินที่จะกล่าวต่อไปแบ่งได้ 5 ประเภท ดังนี้ รัตนะ บัวสนธ์ (2551: 90) ; ศิริชัย กาญจนวาสี (2553: 47-48) ; พิสนุ พงศ์ศรี (2551: 11) กำหนดดังต่อไปนี้

1. แบ่งตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

1.1 การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) การประเมินแบบนี้เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินงาน ซึ่งควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการ โดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงส่วนใด อีกทั้งรวบรวมปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ สำหรับการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ

1.2 การประเมินสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อการดำเนินงานได้สิ้นสุดลงแล้วทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างเพียงพอคุ้มค่าหรือไม่ และทรัพยากรเพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการหรือไม่ มีผลกระทบ (Impact) หรือผลที่ไม่ได้คาดหวังหรือผลพลอยได้ (Side Effects) อะไรบ้าง

2. แบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน แบ่งได้ 8 ประเภท ดังนี้

2.1 การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เป็นการประเมินเบื้องต้นก่อนที่จะจัดทำโครงการ ความต้องการจำเป็น คือ ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นกับสภาพที่เป็นอยู่ ทำให้เกิดความจำเป็นในการจัดทำโครงการขึ้นทำให้ได้แนวคิดของการดำเนินงานที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างดีและเป็นความต้องการของผู้รับโครงการ หรือหน่วยงานนั้นอย่างแท้จริง การประเมินความต้องการจำเป็นมีประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและการวางแผน

2.2 การประเมินความเป็นไปได้ (Feasibility Evaluation) เป็นการศึกษาสภาพความพร้อมด้านต่าง ๆ ในการจัดทำโครงการ โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อความสำเร็จในการทำโครงการ เช่น ด้านกำลังคน เทคนิค สภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ประชากร การประเมินประเภทนี้ถ้าเป็นโครงการขนาดใหญ่จะต้องทำการสำรวจหรือวิจัยอย่างกว้างขวาง แต่ถ้าเป็นโครงการที่จะทำในองค์กร โรงเรียน อาจใช้การตั้งคำถามเพื่อสำรวจความพร้อม เช่น มีคนพอหรือไม่ มีเวลาพอหรือไม่ มีงบประมาณพอหรือไม่ เป็นต้น

2.3 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรจำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และเพียงพอหรือทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยี และแผนการดำเนินงาน

2.4 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหารโครงการการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ มีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการ

2.5 การประเมินผลผลิต (Output/Product Evaluation) เป็นการประเมินผลจากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่คุ้มค่าเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ มุ่งตอบคำถามว่าโครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจยุติ ปรับ ขยายโครงการ

2.6 การประเมินผลลัพธ์หรือผลกระทบ (Outcome/Impact Evaluation) เป็นการประเมินผลการดำเนินงานจากโครงการที่จัดทำขึ้น ก่อให้เกิดผลอื่นใดเกิดขึ้นตามมาหรือไม่ เป็นทั้งผลที่คาดหวังและไม่คาดหวัง และทั้งในทางที่ดีและไม่ดี

2.7 การประเมินการติดตาม (Follow up Evaluation) เป็นการดำเนินงานประเมินเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานไปแล้วระยะหนึ่ง เช่น อาจเป็น 6 เดือน 1 ปี หรือ 2 ปี เพื่อดูผลที่ได้จากการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนขึ้น

2.8 การประเมินอภิมาน (Meta Evaluation) เป็นการประเมินงานประเมิน เป็นการพิจารณาตัดสินคุณภาพ หรือคุณค่าของการประเมิน ทำให้ทราบถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของรายงานการประเมิน และรายงานการประเมินได้ดำเนินการครอบคลุมกิจกรรมของการประเมินหรือไม่ ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐานการใช้ประโยชน์ (Utility) มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility) มาตรฐานความเหมาะสม (Propriety) และมาตรฐานความถูกต้อง (Accuracy) เพื่อจะได้นำไปพัฒนารายงานการประเมินให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

3. แบ่งตามผู้ประเมิน แบ่งได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.1 การประเมินโดยผู้ประเมินภายใน (Internal Evaluator Evaluation) การประเมินแบบนี้ ผู้ประเมินเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน ข้อดีก็คือ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องจึงทราบและเข้าใจสิ่งที่ประเมินได้เป็นอย่างดี ข้อเสียก็คือ เมื่อเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องจึงอาจมีความลำเอียงเกิดขึ้นได้

3.2 การประเมินโดยผู้ประเมินภายนอก (External Evaluator Evaluation) การประเมินแบบนี้ผู้ประเมินไม่ได้เป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องหรือไม่ได้ปฏิบัติงานกับสิ่งที่จะประเมิน ข้อดีก็คือ มีความเป็นกลางในการประเมิน แต่มีข้อเสียก็คือ เข้าใจรายละเอียดของสิ่งที่ประเมินไม่ดีพอ และเนื่องจากเป็นบุคคลภายนอกอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานประเมิน

4. แบ่งตามมิติการประเมิน แบ่งได้ 4 ประเภท ดังนี้

4.1 การประเมินตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ การประเมินความก้าวหน้า การประเมินผลสรุป และการประเมินเพื่อการพัฒนา

4.2 การประเมินตามข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพ และแบบผสม

4.3 การประเมินตามวิธีการประเมิน ได้แก่ การประเมินเชิงธรรมชาติและเชิงทดลอง

4.4 การประเมินตามจุดเน้นที่ประเมิน ได้แก่ การประเมินกระบวนการ ผลลัพธ์ ผลกระทบ การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทน และการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล

5. แบ่งตามช่วงเวลาเพื่อเอื้อต่อการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท ดังนี้

5.1 การประเมินก่อนดำเนินงาน เป็นการประเมินผลก่อนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ โดยมุ่งเน้นประเมินตัวโครงการว่ามีความสอดคล้องสัมพันธ์กันในแต่ละส่วนหรือไม่ ความเป็นไปได้ คุ้มทุน มีเวลาเพียงพอหรือไม่ และจะมีอุปสรรค หรือปัญหาอะไรที่จะทำให้โครงการไม่สามารถดำเนินการได้ การประเมินก่อนดำเนินงานมีประโยชน์ในการตัดสินใจดำเนินโครงการ

5.2 การประเมินระหว่างการทำงาน การประเมินแบบนี้ควบคู่ไปกับการดำเนินงานของโครงการ โดยพิจารณาความก้าวหน้าของสิ่งที่ประเมินว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ส่วนใด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

5.3 การประเมินหลังดำเนินงาน เป็นการประเมินผลเมื่อการทำงานได้สิ้นสุดแล้วทำการตรวจสอบว่าโครงการได้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด ผลที่เกิดขึ้นได้ใช้ทรัพยากรไปอย่างไรเพียงพอกับค่าหรือไม่ และทรัพยากรเพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการหรือไม่ มีผลกระทบ (Impact) หรือผลที่ไม่ได้คาดหวังหรือผลพลอยได้ (Side Effect) อะไรบ้าง

การประเมินก่อนดำเนินงานจะใช้การประเมินบริบทและการประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินระหว่างการทำงานจะใช้การประเมินกระบวนการ ส่วนการประเมินหลังการทำงานจะใช้การประเมินผลผลิตและการประเมินผลลัพธ์

นอกจากนี้ แพตตัน (Patton, 2004: 277) ได้แบ่งประเภทการประเมินตามเกณฑ์มิติการประเมินเป็น 4 ประเภท คือ

1. ตามวัตถุประสงค์แบ่งได้เป็นการประเมินความก้าวหน้า ประเมินผลสรุปและประเมินเพื่อการพัฒนา
2. ตามข้อมูลแบ่งได้เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ คุณภาพและแบบผสม
3. ตามการประเมินแบ่งได้เป็น เชิงธรรมชาติ และเชิงทดลองหรือเชิงระบบ
4. ตามจุดเน้นที่ประเมินแบ่งได้เป็นการประเมินกระบวนการ ผลลัพธ์ผลกระทบการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายกับผลตอบแทน และการวิเคราะห์ต้นทุนกับประสิทธิผล

กล่าวโดยสรุป การประเมินแบ่งได้หลายประเภทตามแต่จะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่งประเภทของการประเมิน ซึ่งในการประเมินโครงการส่งเสริมวิชาชีพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี ได้ใช้ประเภทของการประเมินโดยการบูรณาการประเภทต่าง ๆ โดยเน้นการประเมินแบบแบ่งตามช่วงเวลาของการประเมิน

4. ความสำคัญของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการอย่างมีระบบย่อมจะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโครงการตระหนักถึงคุณภาพของแผนและโครงการที่กำหนดขึ้นไว้ว่า สามารถสนองต่อความต้องการของสังคมหรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดและช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้อง เหมาะสม ส่งผลให้โครงการนั้นดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุถึงเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

นักวิชาการด้านการประเมินหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินโครงการ ไว้ ดังนี้ ประชุม รอดประเสริฐ (2550: 65) กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการมีความสำคัญและประโยชน์ คือ

1. การประเมินโครงการจะช่วยให้การกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานของการดำเนินการมีความชัดเจนยิ่งขึ้น
2. การประเมินโครงการช่วยให้การใช้ทรัพยากรของโครงการเป็นไปอย่างคุ้มค่าหรือเกิดประโยชน์เต็มที่
3. การประเมินโครงการช่วยให้แผนงานบรรลุวัตถุประสงค์และดำเนินงานเป็นไปด้วยดี
4. การประเมินโครงการช่วยแก้ปัญหาอันเกิดจากผลกระทบของโครงการและทำให้โครงการมีข้อที่ก่อให้เกิดความเสียหายลดน้อยลง
5. การประเมินโครงการช่วยควบคุมคุณภาพของโครงการ
6. การประเมินโครงการ ช่วยสร้างขวัญ กำลังใจและสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรในโครงการ
7. การประเมินโครงการช่วยตัดสินใจในการบริหารโครงการ เป็นข้อมูลอย่างสำคัญในการวางแผนหรือกำหนดนโยบายของผู้บริหารโครงการ

ในขณะที่ สมคิด พรหมจ้อย (2552: 37-38) กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการประเมินว่า การประเมินเป็นกิจกรรมที่สำคัญในวงจรการวางแผนและบริหารงานโครงการ เพราะการประเมินมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผน และบริหารโครงการ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ช่วยให้ได้ข้อมูลและสารนิเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนและโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนการตรวจความเป็นไปได้ในการจัดกิจกรรม
2. ช่วยทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน
3. ช่วยในการจัดหาข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรคของการดำเนินงานโครงการ
4. ช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานโครงการต่อไป
5. ช่วยให้ได้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไร คุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่

สำหรับ เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2550 : 93 – 95) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการบริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้
2. ช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินลงทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง
3. ช่วยให้ข้อมูลสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
4. ช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่าโครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน
5. ช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ
6. ช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป

นอกจากนี้ พิสนุ พงศ์ศรี (2551: 36) ได้สรุปว่าความสำคัญของการประเมินโครงการต้องทำเป็นระบบ ซึ่งมีความสำคัญ และจะช่วยให้งบรลจตุตมุงหมายได้ดังนี้

1. เป็นแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นในอนาคตอย่างมีระบบ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกิจกรรมต่าง ๆ ไว้
2. ทำให้การกำหนดลำดับขั้นของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะต้องทำให้ออกเนื่องสอดคล้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรต่าง ๆ และมีประสิทธิผลได้
3. ทำให้เกิดการประสานระหว่างผู้ปฏิบัติงานหรือหน่วยงานปฏิบัติที่เกี่ยวข้องไม่ให้กิจกรรมบางอย่างขาดหายไปหรือซ้ำซ้อนกัน
4. ทำให้เกิดการประเมินผลอย่างมีขั้นตอน และมีคุณภาพที่ดี ทำให้ได้สารสนเทศจากการประเมินที่เป็นประโยชน์

เบรตัน (Breton 1981: 23) อ้างถึงใน เสนอ ภิรมจิตรผ่อง, 2553: 17) ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของการประเมินว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ผลของการประเมินไม่เพียงแต่ชี้ให้เห็นผลกระทบของโครงการที่มีต่อชุมชน การประเมินผลมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้บริหารโครงการในการที่จะบริหารให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง หลีกเลียง และขจัดปัญหาที่เกิดขึ้น ขยายหรือปรับโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนยิ่งขึ้น หรืออาจจะปรับโครงการถ้าจำเป็น

กล่าวโดยสรุปความสำคัญของการประเมินโครงการ เป็นการช่วยให้ผู้บริหารโครงการตระหนักถึงคุณภาพของแผนและโครงการที่กำหนดขึ้นไว้ว่า สามารถสนองตอบความต้องการของสังคมหรือสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากน้อยเพียงใดและช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการ

ดำเนินการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้อง เหมาะสม ส่งผลให้โครงการนั้น ดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุถึงเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างไร

5. กระบวนการประเมินโครงการ

ในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการประเมินโครงการ สมคิด พรหมจ้อย (2552: 43-48) ได้กล่าวไว้ว่า ในการประเมินโครงการซึ่งถือเป็นการวิจัยรูปแบบหนึ่ง มีกระบวนการดำเนินการประเมินเป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1) ประเมินอะไร : การวิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมิน
- 2) ทำไมจึงต้องประเมิน : หลักการและเหตุผลของการประเมิน
- 3) ประเมินเพื่ออะไร : กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน
- 4) มีแนวคิดทฤษฎีอะไรบ้าง : ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางการประเมิน
- 5) จะประเมินได้อย่างไร : การออกแบบการประเมิน
  - กำหนดรูปแบบการประเมิน
  - กำหนดประเภทของตัวแปรหรือข้อมูลหรือตัวชี้วัด
  - กำหนดแหล่งข้อมูล / ผู้ให้ข้อมูล
  - กำหนดเครื่องมือ / วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
  - กำหนดแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล
  - กำหนดเกณฑ์การประเมิน
- 6) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินมีอะไรบ้าง : เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน
- 7) จะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการใด : การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 8) จะสรุปข้อมูลให้มีความหมายได้อย่างไร : การวิเคราะห์ข้อมูล
- 9) จะนำผลการประเมินไปใช้ได้อย่างไร : รายงานผลการประเมิน

ในการดำเนินงานขั้นตอนที่ 1 ถึง 5 เมื่อเสร็จสิ้นถึงขั้นตอนที่ 5 ผลลัพธ์ของงานที่นักประเมินได้ก็คือ คำโครงการประเมิน (Evaluation Proposal) หรือแผนการประเมินโครงการ ซึ่งอยู่ในสภาพพร้อมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริงต่อไป

รายละเอียดการดำเนินการประเมินโครงการในแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

1. วิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมิน : ประเมินอะไร

ในส่วนนี้เป็นการบรรยายโครงการเพื่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับโครงการที่มุ่งประเมิน

โครงการ คือ กลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันมีความเป็นเอกเทศ และแต่ละกิจกรรมจะมีเป้าหมายอันเดียวกัน มีลักษณะที่เด่นชัด มีการกำหนดเวลาเริ่มต้น และเวลาสิ้นสุดโครงการ และมักจะเป็นงานพิเศษที่ต่างไปจากงานประจำ

1.1 ประโยชน์ของการวิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมิน

การวิเคราะห์/บรรยายโครงการที่มุ่งประเมินมีประโยชน์ที่สำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1.1.1 ทำให้ผู้ประเมินรู้จักโครงการนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น หรือรู้จักเป็นอย่างดีก่อนที่จะประเมิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เป็นนักประเมินภายนอก

1.1.2 ทำให้มองเห็นกรอบแนวทางการวางแผนประเมินโครงการ

1.1.3 เมื่อพบจุดเด่น – จุดด้อย หรือความสำเร็จ – ล้มเหลวของโครงการนักประเมินจะสามารถอธิบายเหตุผล หรือสาเหตุได้อย่างคมชัดยิ่งขึ้น โดยวิเคราะห์เชื่อมโยงความสำเร็จ ความล้มเหลวนั้นกับสภาพการดำเนินงานโครงการ

1.1.4 จะเป็นประโยชน์ต่อการบรรยายโครงการไว้ในรายงานการประเมินในชั้นของการเขียนรายงานการประเมิน

1.2 การวิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมิน

เป็นการยากที่ผู้ประเมินจะสามารถประเมินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปราศจากความรู้เกี่ยวกับโครงการที่มุ่งประเมิน โดยข้อเท็จจริงและหลักการของการประเมินโครงการ ยิ่งผู้ประเมินมีความรอบรู้เกี่ยวกับโครงการที่มุ่งประเมินมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้สามารถประเมินโครงการนั้นได้อย่างถูกต้อง เชื่อถือได้ และเป็นที่ยอมรับแก่คนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้ประเมินควรทำการศึกษาหรือบรรยายโครงการที่มุ่งประเมินโดยการวิเคราะห์เอกสารโครงการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการตามหัวข้อต่อไปนี้

1.2.1 โครงการมีความเป็นมาอย่างไร ใครทำ ทำไมต้องทำโครงการนี้ ทำแล้วได้อะไร ตลอดจนหลักการและเหตุผลของโครงการ

1.2.2 ลักษณะของโครงการ เป็นโครงการทดลอง โครงการประจำที่ดำเนินการต่อเนื่อง หรือโครงการพิเศษ เป็นต้น

1.2.3 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการคืออะไร ปฏิบัติประเมินได้หรือไม่

1.2.4 รูปแบบการบริหารโครงการเป็นอย่างไร ผู้บริหารโครงการมีใครบ้าง มีบุคลากรและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือไม่

1.2.5 ทรัพยากรของโครงการมีอะไรบ้าง ใครหรือหน่วยงานใดเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ

1.2.6 มีกิจกรรม เนื้อหาสาระ และขั้นตอนในการดำเนินโครงการอย่างไร

1.2.7 โครงการเริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อไร

1.2.8 มีการกำหนดเกณฑ์ในการตัดสินผลสำเร็จของโครงการหรือไม่ ถ้ามีเกณฑ์เหล่านั้นคืออะไร

1.2.9 โครงการมีความเหมาะสมเพียงไรในเรื่องของความชัดเจน เป้าหมาย ผลงานและความเป็นไปได้ของโครงการ

2. หลักการและเหตุผลของการประเมิน : ทำไมจึงต้องประเมิน

ในขั้นตอนนี้ต้องกล่าวถึงความเป็นมาของโครงการ ตลอดจนความจำเป็นและความสำคัญของการประเมินผลโครงการนี้ รวมถึงผลดีของการประเมินโครงการหรือผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นถ้าไม่ได้ทำการประเมินผลโครงการ เป็นส่วนที่นำไปสู่การค้นคว้าเกี่ยวกับเหตุผล และความจำเป็นของโครงการที่จะถูกประเมินว่าทำไมต้องมีการประเมินเพื่อทราบความก้าวหน้า ทราบผลของโครงการปัญหาและอุปสรรคของโครงการ ฯลฯ ประเมินเพื่อใคร ผู้สนับสนุนโครงการ ผู้ดำเนินโครงการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องและจะนำผลของการประเมินไปใช้ได้อย่างไร เพื่อปรับปรุง พัฒนาโครงการ บริหารงาน ตัดสินใจยุบหรือต่อโครงการ ฯลฯ

3. การกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน : ประเมินเพื่ออะไร

วัตถุประสงค์ของการประเมินเป็นกรอบหรือทิศทางให้ทราบว่า การประเมินครั้งนี้มุ่งศึกษา มุ่งประเมินในด้านใดบ้าง จะเป็นการควบคุมทิศทางการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด การประเมินโครงการนั้นมุ่งให้ได้ข่าวสาร หรือข้อมูลที่เชื่อถือได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้บริหาร หรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การตั้งวัตถุประสงค์ของการประเมิน จะต้องเขียนอย่างชัดเจน และให้ทิศทางในการประเมินต้องตรงกับความต้องการใช้ผลการประเมินของผู้บริหารโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง เฉพาะเจาะจงวัดได้ ประเมินได้ เป็นปรนัย และเป็นที่ยอมรับของผู้ถูกประเมิน ในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน บ่อยครั้งที่ได้ใช้แบบจำลองการประเมินเป็นกรอบในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมิน ตัวอย่างเช่น

- 1) เพื่อประเมินปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ
- 2) เพื่อประเมินการบริหารโครงการ
- 3) เพื่อประเมินกระบวนการดำเนินงานของโครงการ
- 4) เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน และผลกระทบของโครงการ

4. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางการประเมิน : มีแนวคิดทฤษฎีอะไรบ้าง

เป็นการศึกษาถึงแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แนวทางในการประเมิน แบบจำลองการประเมินรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมิน ตลอดจนศึกษากรณีตัวอย่างงานประเมินที่ทำการประเมินโครงการที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้เห็นการประเมินโดยเฉพาะนักประเมินมือใหม่ เห็นแนวทางในการดำเนินงานประเมินได้ชัดเจนมากขึ้น

5. การออกแบบการประเมิน : จะประเมินได้อย่างไร

ในขั้นนี้เป็นการกำหนดกรอบแนวทางการประเมินในรายละเอียดว่าตัวแปร หรือ ข้อมูลที่ต้องการศึกษามีข้อมูลด้านใดบ้าง จะสุ่มตัวอย่างอย่างไร เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งใด มีแนวทางการวัดอย่างไร และจะวัดด้วยเครื่องมือประเภทใด จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์อย่างไรและ ตัดสินผลการประเมินด้วยเกณฑ์อะไร

6. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน : เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินมีอะไรบ้าง

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินมีหรือยัง จะใช้เครื่องมือที่มีอยู่แล้ว หรือจะต้องสร้างขึ้นใหม่ ถ้าสร้างเครื่องมือที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องสร้างให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการ ประเมิน ข้อคำถามควรเฉพาะเจาะจง เป็นปรนัย ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ทดลองใช้และ ตรวจสอบคุณภาพขั้นพื้นฐานของเครื่องมือ เช่น ดัชนีความเที่ยง ความตรง ความยาก ฯลฯ ก่อนที่จะ นำเครื่องมือไปใช้จริง เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินอาจจะเป็นแบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบ สัมภาษณ์ แบบแจกนับ แบบวิเคราะห์ และแบบทดสอบ เป็นต้น

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล : จะเก็บรวบรวมข้อมูลได้ด้วยวิธีการใด

ในขั้นนี้จะเป็นส่วนนำไปสู่ความชัดเจนในวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือจะทำให้ ทราบว่าอะไรคือแหล่งของข้อมูลที่ต้องการ จะต้องเก็บข้อมูลที่ไหน เมื่อไร จากใคร เวลาใด และจะใช้ เทคนิควิธีใดในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความ ละเอียดสมบูรณ์ และถูกต้องตรงกับความเป็นจริงในการปฏิบัติผู้ประเมินไม่จำเป็นต้องอาศัยวิธีการใด วิธีการหนึ่งเท่านั้น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจเลือกใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีที่ ตอบสนองสภาพการดำเนินงานโครงการที่รับผิดชอบได้อย่างดีที่ผู้ประเมินอาจเลือกใช้ หรือคิดค้น วิธีการใหม่ได้ตลอดเวลา ตัวอย่างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจและน่าจะสอดคล้องกับธรรมชาติ ของการประเมินโครงการ ได้แก่ การวิเคราะห์ผลงาน การสอบถาม การสัมภาษณ์ การทดสอบ ความสามารถในการปฏิบัติงาน การประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง การใช้สถานการณ์จำลอง การอภิปราย การ ใช้เทคนิคเดลฟาย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การนับ การวัด เป็นต้น

8. การวิเคราะห์ข้อมูล : จะสรุปข้อมูลให้มีความหมายได้อย่างไร

กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลปกติจะไม่ใช้วิธีการที่ยุ่งยากซับซ้อนมากนัก อาจใช้วิธีการ เชิงสถิติบ้าง ตามความจำเป็น เช่น ถ้าเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ สามารถนำมาวิเคราะห์โดยสถิติต่าง ๆ อาทิเช่น แจกแจงความถี่ ค่ามัธยฐานเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อัตราส่วน ร้อยละ ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ t – test, F – test เป็นต้น ข้อควรระวังในการวิเคราะห์ ข้อมูล คือ จะใช้สถิติใดต้องตรวจสอบว่าข้อมูลเป็นไปตามข้อตกลงหรือไม่ ส่วนข้อมูลที่ไม่ใช่ปริมาณ นั้นสามารถวิเคราะห์ได้โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนใหญ่จะเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลกับเกณฑ์ หากผลการเปรียบเทียบ สอดคล้องกัน หรือผ่านเกณฑ์หรือแตกต่างกันอย่างชัดเจน การตัดสินใจคุณค่าก็อาจทำได้โดยตรงไปตรงมา แต่ถ้าเป็นกรณีที่ข้อมูลมีลักษณะล้ากึ่งกันการตัดสินใจคุณค่าจะยากลำบากมากขึ้น และในกรณีดังกล่าว อาจต้องดูข้อมูลสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ประกอบด้วย

9. รายงานผลการประเมิน : จะนำผลการประเมินไปใช้ได้อย่างไร

เป้าหมายปลายทางของการประเมินโครงการ คือ การนำข้อมูลผลการประเมินไปใช้เพื่อการวินิจฉัย สั่งการ หรือตัดสินใจในการปรับปรุง และพัฒนางานโครงการนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ดังนั้น ในขั้นตอนนี้ผู้ประเมินจะต้องจัดทำรายงานการประเมินเพื่อนำเสนอเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ขั้นตอนนี้ผู้ประเมินจะต้องจัดทำรายงานการประเมินเพื่อนำเสนอให้ผู้บริหารได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ รายงานการประเมินสามารถทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ รายงานสรุปสำหรับผู้บริหารเป็นรายงานการสรุปผลการประเมินที่สั้นกะทัดรัด ปกติมีความยาว 1 – 3 หน้า ให้สารสนเทศที่ใช้ประกอบการตัดสินใจสำหรับผู้บริหารได้ ลักษณะของรายงานประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ วัตถุประสงค์ของการประเมิน ผลการประเมิน และข้อเสนอแนะ สำหรับรายงานการประเมินฉบับสมบูรณ์ทั่วไปจะมีรายละเอียดที่ชัดเจน ครอบคลุมวัตถุประสงค์ ขอบเขตของการประเมินเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีการประเมิน ผลวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการประเมินและข้อเสนอแนะ

สอดคล้องกับ พิสนุ พงศ์ศรี (2551: 102-105) ที่ได้กล่าวถึงกระบวนการประเมินโครงการหรือขั้นตอนการประเมินโครงการไว้ว่า การประเมินโครงการมีขั้นตอนเช่นเดียวกับการประเมินสิ่งอื่น ๆ ซึ่งในที่นี้เห็นควรเป็น 8 ขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการประเมินก่อน ระหว่าง หรือสิ้นสุดโครงการก็ตาม และถ้าการประเมินงานประเมินโครงการด้วยก็จะเป็น 9 ขั้นตอน คือ เป็นการตรวจสอบผลการประเมินนั่นเอง ในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้ง 8 ขั้นตอน อาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมได้ เช่น บางขั้นตอนอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันบ้างตามลักษณะของโครงการที่จะประเมิน และปัจจัยอื่นบางขั้นตอนก็มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน บางขั้นตอนก็อาจยุบรวมกันได้ บางขั้นตอนก็อาจสลับกันได้ ฯลฯ เป็นต้น สำหรับสาระโดยสรุปของขั้นตอนทั้ง 8 มีดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดการประเมินและศึกษาวิเคราะห์โครงการ พร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องการจะประเมินสิ่งใดหรือประเมินโครงการ ผู้ประเมินต้องศึกษาแนวคิดการประเมินโครงการ และสาระที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งอาจศึกษาเรื่องการติดตามโครงการด้วยก็ได้ ตลอดจนอาจศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารอ้างอิงทฤษฎี และเอกสารหรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วยก็ได้ หลังจากนั้นก็ต้องศึกษาวิเคราะห์โครงการที่จะประเมิน และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งจากเอกสาร บุคคลที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

ผลจากการศึกษาดังกล่าวก็เพื่อให้ได้ข้อสรุปนำไปกำหนดเป็นวัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมิน และพัฒนาตัวชี้วัดในขั้นตอนต่อไป โดยอาจนับได้ว่าในขั้นตอนที่ 1 นี้ เป็น

การศึกษารายละเอียด โดยยังไม่ลงมือทำอะไรเป็นหลักเป็นฐาน จะเริ่มลงมือเขียน หรือปฏิบัติการเตรียมการประเมินโครงการเบื้องต้นในขั้นที่ 2 ต่อ

2. การกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด

ในขั้นตอนนี้ นำผลสรุปจากการศึกษาของขั้นตอนที่ 1 มากำหนดวัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมิน เมื่อได้วัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมินที่ชัดเจน คงที่ หรือค่อนข้างชัดเจนแล้ว ก็จะเป็นตัวตั้งหน้าไปพัฒนาตัวชี้วัด ซึ่งวัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมินอาจได้จากวัตถุประสงค์โครงการ รูปแบบการประเมิน ความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมิน หรือผู้ว่าจ้าง หรือผู้บังคับบัญชา หรือผู้ร้องขอ ฯลฯ ให้ประเมิน ประสิทธิภาพของผู้ประเมินเอง หรือได้จากการร่วมกันกำหนดของผู้เกี่ยวข้อง ฯลฯ โดยอาจได้จากหลาย ๆ แหล่งร่วมกันก็ได้

การกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมิน ถ้าจะให้สะดวกรวดเร็วแบบอาหารกึ่งสำเร็จรูปก็สามารถใช้รูปแบบการประเมินที่กำหนดประเด็นการประเมินมาให้แล้วก็ได้ เช่น รูปแบบ CIPP และรูปแบบของ Kirkpatrick เป็นต้น แต่ก็ต้องประเมินให้ครบข้อกำหนดของรูปแบบ คล้ายกับต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ หรือกฎหมายที่กำหนด เข้าทำนองง่ายตอนแรกแต่อาจยุ่งยากตอนหลัง ซึ่งจากประสบการณ์ พบว่า นักประเมินที่ชำนาญมักจะไม่ใช้รูปแบบการประเมินเพราะจะทำให้มีความยืดหยุ่นน้อย

เมื่อได้วัตถุประสงค์ หรือประเด็นการประเมินแล้ว ก็จะใช้เป็นกรอบในการเลือกพัฒนาหรือสร้างตัวชี้วัด ซึ่งในทางปฏิบัติตัวชี้วัดสำหรับการประเมินโครงการยังมีไม่เพียงพอ หรือไม่ตรงกับโครงการที่จะประเมิน ผู้ประเมินจะต้องพัฒนาด้วยการปรับให้สอดคล้องกับโครงการที่จะประเมินหรือสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งตัวชี้วัดที่ได้จะเป็นตัวตั้งในการกำหนดเกณฑ์ ค่าน้ำหนัก (ถ้ามี) แหล่งข้อมูล เครื่องมือ และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้น ถ้าตัวชี้วัดไม่ชัดเจนพอก็จะส่งผลต่อการเตรียมงานในขั้นต่อไปได้ บางครั้งต้องกลับมาปรับตัวชี้วัดใหม่ก็มี ตัวชี้วัดเป็นเรื่องสำคัญมากในการประเมินโครงการหรือประเมินสิ่งอื่น ๆ

3. การกำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนัก (ถ้ามี)

คำว่า เกณฑ์ในที่นี้ หมายถึง เกณฑ์การตัดสิน ส่วนค่าน้ำหนัก หมายถึง ระดับความสำคัญของประเด็นการประเมินและตัวชี้วัด ซึ่งยิ่งเกณฑ์มีความละเอียดและค่าน้ำหนักสอดคล้องกับสภาพโครงการเท่าไร สารสนเทศจากการประเมินก็ยิ่งครอบคลุมชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น แม้ว่าต้องแลกกับความยุ่งยากบ้างก็ตาม เช่นเดียวกับความละเอียดของจอภาพ เครื่องรับโทรทัศน์ หรือจอคอมพิวเตอร์ ที่มีรายละเอียดเป็นพิกเซล (Pixel) ยิ่งจำนวนพิกเซลมากก็ยิ่งคมชัดมาก

ในการกำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนักนั้น อาจแยกได้เป็น 4 ระดับ เรียงตาม ลำดับความละเอียดจากน้อยไปหามาก คือ ตั้งแต่ไม่กำหนดเกณฑ์ตัดสินเลยมีแต่เกณฑ์ในการแปล

ความหมาย มีเกณฑ์ตัดสินของตัวชี้วัดเพียง 2 ระดับ คือ ผ่านกับไม่ผ่าน มีเกณฑ์ตัดสินเพียง 2 ระดับ และกำหนดค่าน้ำหนักของตัวชี้วัดและสุดท้าย คือ มีเกณฑ์ตัดสินมากกว่า 2 ระดับ และมีค่าน้ำหนัก

4. การกำหนดกรอบแนวคิดและขอบเขตการประเมิน

เมื่อได้วัตถุประสงค์หรือประเด็นการประเมิน ตัวชี้วัดเกณฑ์ (ถ้ามี) และค่าน้ำหนัก (ถ้ามี) แล้วนำมารวมกันเป็นกรอบแนวคิดการประเมิน ซึ่งอย่างน้อยต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ประเด็นการประเมินกับตัวชี้วัด ถ้าจะให้ละเอียดยิ่งขึ้นก็กำหนดเกณฑ์และค่าน้ำหนักโดยเกณฑ์อาจจะกำหนดได้มากกว่า 2 ระดับ และทำเป็นตารางกรอบแนวคิด ซึ่งมีช่องตารางตามองค์ประกอบข้างต้น

จากสาระหรือองค์ประกอบสำคัญของกรอบแนวคิดของการประเมินจะนำไปสู่ การกำหนดขอบเขตการประเมินที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิด เกี่ยวกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ การวิเคราะห์ข้อมูล และอาจกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น พื้นที่ เวลา และแนวทางการเก็บข้อมูล เพิ่มเติมได้ตามต้องการ โดยจะทำเป็นตารางสรุปและนำไปรวมกับตารางหรือสาระสำคัญของกรอบแนวคิดการประเมิน รวมเป็นตารางกรอบแนวคิดและขอบเขตการประเมิน

5. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูล

การประเมินต้องตัดสินใจผลจากสารสนเทศที่เก็บมาได้ โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ ซึ่งโครงการแต่ละโครงการจะมีลักษณะเฉพาะและมีความแตกต่างกันมาก จึงยากที่จะใช้เครื่องมือของผู้ที่สร้างหรือพัฒนาไว้ได้ อย่างน้อยก็ต้องมาปรับบ้างยกเว้นเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ที่มีมาตรฐานเหมือนกันนำมาปรับใช้ได้เลย ส่วนเครื่องมือทางสังคมศาสตร์ เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ หรือแบบสังเกต มักจะต้องปรับหรือสร้างใหม่เสมอ เมื่อสร้างแล้วถ้าเป็นไปได้ก็ควรพัฒนาหาคุณภาพของเครื่องมือด้วย

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเตรียมปฏิบัติการประเมินขั้นตอนที่ 5 จะนำมาใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจริง ในส่วนขั้นตอนนี้เป็นารเริ่มปฏิบัติจริงในภาคสนามโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น สอบถาม สัมภาษณ์ สังเกต ถ้าเป็นกรณีข้อมูลเชิงคุณภาพก็อาจใช้เทคนิคต่าง ๆ เพิ่มเติม เช่น การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจง (Focus Group Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการประเมินโครงการจะง่ายกว่าการวิจัย เพราะมักจะใช้สถิติพื้นฐานง่าย ๆ เช่น จำนวนนับ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน อาจจะมีที่ยากขึ้นบ้างก็คือ สถิติที่ใช้ทดสอบ ซึ่งมักจะเป็นการทดสอบที (t - test) และสถิติที่ใช้หาคุณภาพเครื่องมือ เช่น การหาค่าความเที่ยงตรงโดยใช้สูตร KR - 20 หรือสูตรอัลฟา (α) ของครอนบาค (Cronbach) เป็นต้น

8. การเขียนรายงานการประเมิน

รายงานการประเมินโครงการที่สมบูรณ์ จะมีโครงสร้างคล้ายกับรายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ คือ มีส่วนนำ ส่วนที่เป็นเนื้อหา 5 บท และส่วนท้ายซึ่งจะเป็นภาคผนวกต่าง ๆ ข้อแตกต่างที่สำคัญก็คือ การรายงานการประเมินจะเสนอแก่ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการมากกว่าเผยแพร่แก่บุคคล หรือหน่วยงานทั่วไป เหมือนกับรายงานการวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้การเขียนรายงานการประเมินจะต้องอาศัยความสามารถทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าช่วย เพื่อจูงใจหรือโน้มน้าวให้ผู้เกี่ยวข้องนำผลการประเมินไปใช้จริง อย่างไรก็ตามในกรณีโครงการขนาดเล็กหรือมีความเร่งด่วน อาจเขียนรายงานการประเมินโครงการโดยสรุป ไม่ต้องมีโครงสร้างสมบูรณ์เช่นเดียวกับการวิจัยในชั้นเรียนที่อนุโลมให้เขียนหน้าเดียว หรือเพียง 5 – 10 หน้าก็ได้

9. การประเมินงานประเมินโครงการ (ถ้ามี)

การประเมินงานประเมินโครงการ หรืองานประเมินอื่น ๆ ยังมีน้อยมาก แต่ในที่นี้เห็นว่า ควรจะนำเสนอไว้ในลักษณะการตรวจสอบคุณภาพของรายงานการประเมินด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสม เพื่อเป็นการกระตุ้นหรือเร่งรัดให้การประเมินโครงการ มีคุณภาพมาตรฐานที่สูงขึ้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะยังมีการประเมินงานประเมินโครงการน้อย แต่คาดว่าในอนาคตจะต้องมีการนำไปใช้กันมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปกระบวนการประเมินโครงการหรือขั้นตอนการประเมินโครงการ เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่ผู้ประเมินต้องศึกษาทำความเข้าใจ และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ อย่างเป็นระบบ ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าโดยสรุปมี 9 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ประเมินอะไร : การวิเคราะห์โครงการที่มุ่งประเมิน 2) ทำไมจึงต้องประเมิน : หลักการและเหตุผลของการประเมิน 3) ประเมินเพื่ออะไร : กำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน 4) มีแนวคิดทฤษฎีอะไรบ้าง : ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางการประเมิน 5) จะประเมินได้อย่างไร : การออกแบบการประเมิน 6) เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินมีอะไรบ้าง : เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน 7) จะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการใด : การเก็บรวบรวมข้อมูล 8) จะสรุปข้อมูลให้มีความหมายได้อย่างไร : การวิเคราะห์ข้อมูล และ 9) จะนำผลการประเมินไปใช้ได้อย่างไร : รายงานผลการประเมิน

6. ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

รัตนะ บัวสนธ์ (2551 : 86) กล่าวถึงการประเมินโครงการได้แก่แนวทางการปฏิบัติ หรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมของโครงการที่ดำเนินการอยู่ในขณะนั้น โดยทำให้ได้ประโยชน์ ดังนี้

1. ทำให้ผู้ดำเนินโครงการได้รับข้อมูลที่สำคัญอันจะใช้สำหรับการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมโครงการที่ดำเนินการอยู่ในขณะนั้น

2. ช่วยให้เกิดการพิจารณาตรวจสอบวัตถุประสงค์ของโครงการโดยสม่ำเสมอว่าจะได้รับการตอบสนองหรือบรรลุผลหรือไม่

3. ใช้ผลการประเมินเพื่อไปประกอบการตัดสินใจดำเนินการขยายโครงการให้ต่อเนื่อง หรือระงับ หรือล้มเลิกโครงการ

เยาวตี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2550 : 93-95) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการ ถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้แต่ก็สามารถจะรับรองคุณภาพของการให้บริการในระดับหนึ่งได้

2. ช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง

3. ช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. ช่วยชี้ให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่าโครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมืองอันเนื่องมาจากโครงการมีจำนวนมาก

5. ช่วยให้ได้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานเพื่อนำมาปรับปรุงโครงการ ตลอดจนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6. ช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการต่างๆ ล้วนแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์เป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้วก็อาจจะมีส่วนที่ไม่พึงประสงค์เกิดตามมาด้วย

จากประโยชน์ของการประเมินโครงการดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่าการประเมินโครงการมีประโยชน์ ดังนี้

1. ได้ข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจดำเนินการขยายโครงการให้ต่อเนื่อง หรือระงับหรือล้มเลิกโครงการ

2. เพื่อประโยชน์ในการควบคุมคุณภาพของงาน

3. ช่วยให้การดำเนินโครงการมีความเสียหายน้อยลง ทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

รูปแบบการประเมินโครงการและรูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model)

1. รูปแบบการประเมินโครงการ

นักวิชาการด้านการประเมินหลายท่านได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินโครงการไว้ ดังนี้ เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2550 : 27) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบการประเมินโครงการได้พัฒนามาจากการประเมินโครงการทางการศึกษา แล้วจึงนำมาประยุกต์ใช้ประเมิน โดยทั่วไปแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal-Attainment Model) หรือ Objective Based model) เป็นแบบจำลองที่ยึดจุดมุ่งหมาย เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ นักประเมินในกลุ่มนี้ ได้แก่ ไทเลอร์ (Tyler) และ ครอนบาค (Cronbach)

2. รูปแบบการตัดสินคุณค่า (Judgement Model) เป็นแบบจำลองที่ให้ความสนใจกับการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่ถูกประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ นักประเมินในกลุ่มนี้ ได้แก่ สเตค (Stake), โพรวิส (Provus) และ สคริฟเว่น (Scriven)

3. รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision-Oriented Model) เป็นแบบจำลองที่ผลิตสารสนเทศเพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจในการบริหาร นักประเมินในกลุ่มนี้ ได้แก่ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam), อัลคิน (Alkin), เวลช์ (Welch), แฮมมอนด์ (Hammond)

ในขณะที่ สมคิด พรหมจ้อย (2552: 50 - 72) ได้กล่าวถึงรูปแบบการประเมินไว้ว่า รูปแบบการประเมิน เป็นกรอบหรือแนวความคิดที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการหรือรายการประเมิน ซึ่งมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อตกลงเบื้องต้น ซึ่งมีนักวิชาการทางด้านการประเมินได้เสนอกรอบความคิดให้นักประเมินได้เลือกใช้มีอยู่หลายรูปแบบ รูปแบบประเมินโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลักโดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler) ครอนบาค (Cronbach) และเคริกแพตทริก (Kirkpatrick)

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judemental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศ สำหรับกำหนดและวินิจฉัยคุณค่าและโครงการนั้น ได้แก่รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake) สคริฟเว่น (Scriven) โพรวิส (Provus)

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision - Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูล และข่าวสารต่าง ๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมิน ของเวลช์ (Welch) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) อัลคิน (Alkin)

ซึ่งรูปแบบการประเมินมีหลายประเภท สำหรับที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นรายละเอียดของรูปแบบต่าง ๆ มีทั้งหมด 10 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการประเมินของ ราฟท์ ดับบลิว ไทเลอร์ (Ralph W. Tyler)
2. รูปแบบการประเมินของ มาร์วิน ซี อัลคิน (Marvin C. Alkin)
3. รูปแบบการประเมินของ แมลคอล์ม เอ็ม โพรวัส (Melcolm M. Provus)
4. รูปแบบการประเมินของ ไมเคิล สคริฟเวน (Michael Scriven)
5. รูปแบบการประเมินของ โรบอर्ट อี สเตค (Robert E. Stake)
6. รูปแบบการประเมินของ แดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daneil L. Stufflebeam)
7. รูปแบบการประเมินของ เคริกแพตทริค (Kirkpatrick)
8. รูปแบบการประเมินของ เดวิด เฟตเทอร์แมน (David Fetterman)
9. รูปแบบการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Approach)
10. รูปแบบการประเมิน “CPO” ของเยาวตี รวงชัยกุล วิทยุศลศรี

1. รูปแบบการประเมินของ ไทเลอร์ (Tyler)

ไทเลอร์ (Tyler 1943) เป็นผู้นำที่สำคัญในการประเมินโครงการ ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง เขาได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการประเมินโดยเสนอเป็นกรอบความคิด ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1943 โดยเน้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้อยู่ในรูปของวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมแล้วประเมินความสำเร็จของวัตถุประสงค์เหล่านั้น โดยมีแนวความคิดว่าโครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น แนวคิดลักษณะนี้เรียกว่า แบบจำลองยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก

ไทเลอร์มีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินเพื่อตัดสินว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ มีส่วนใดบ้างต้องปรับปรุงแก้ไขและถือว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ลำดับขั้นของการประเมินการเรียนการสอนมี ดังนี้ กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมด้วยข้อความที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง กำหนดเนื้อหาที่ต้องการให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เมื่อจบบทเรียนจึงประเมินผลโครงการโดยการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้แนวความคิดของไทเลอร์มาใช้ในการประเมินโครงการ
การประเมินโครงการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ควรดำเนินการดังนี้

1) กำหนดจุดมุ่งหมายที่แท้จริงทางการศึกษา ซึ่งได้แก่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเขียนในรูปจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

2) จัดเนื้อหาในการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์

3) ทำการทดสอบผู้เรียนก่อนทำการเรียนการสอน

4) เลือกวิธีสอนให้เหมาะสม

5) ทำการทดสอบผู้เรียนเมื่อจบการเรียนการสอนแล้ว

6) ประเมินประสิทธิภาพของโครงการ ด้วยการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนว่าแตกต่างกันอย่างไรและมีนักเรียนร้อยละเท่าไรที่ผ่านเกณฑ์

7) นำผลการเปรียบเทียบมาศึกษาจุดบกพร่องในการเรียนการสอนเพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไป

ในปี 1986 ไทเลอร์ ได้นำเสนอกรอบความคิดของการประเมินโครงการใหม่ (New Tyler , 1986) โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 6 ส่วนคือ

1) การประเมินวัตถุประสงค์ (Appraising Objectives)

2) การประเมินแผนการเรียนรู้ (Evaluating the learning Plan)

3) การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ (Evaluation to Guild Program Development)

4) การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Evaluating Program Implement)

5) การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา (Evaluating the Outcome of an Educational Program)

6) การติดตาม (Follow up) และการประเมินผลกระทบ (Impact Evaluation)

2. รูปแบบการประเมินของ อัลคิน (Alkin)

มาร์วิน ซี อัลคิน (Marvin C. Alkin 1969) ได้เสนอรูปแบบการประเมินเรียกว่า CSE (Center for the Study of Evaluation Approach) จุดเน้นของการประเมินตามแนวความคิดของอัลคิน คือ การประเมินเพื่อการตัดสินใจและได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ในการเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของโครงการ

จากความหมายของการประเมินตามความคิดของอัลคิน การประเมินจะประกอบด้วย การจัดหาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะนำไปใช้ในการตัดสินใจ การประเมินจำเป็นต้องประเมินใน 5 ด้าน ดังนี้

1) การประเมินระบบ (System Assessment) เป็นการอธิบายหรือพรรณาสภาพของระบบเพื่อเปรียบเทียบสภาพที่แท้จริงและความคาดหวังที่จะให้เกิดขึ้น การประเมินระบบจะช่วยทำ

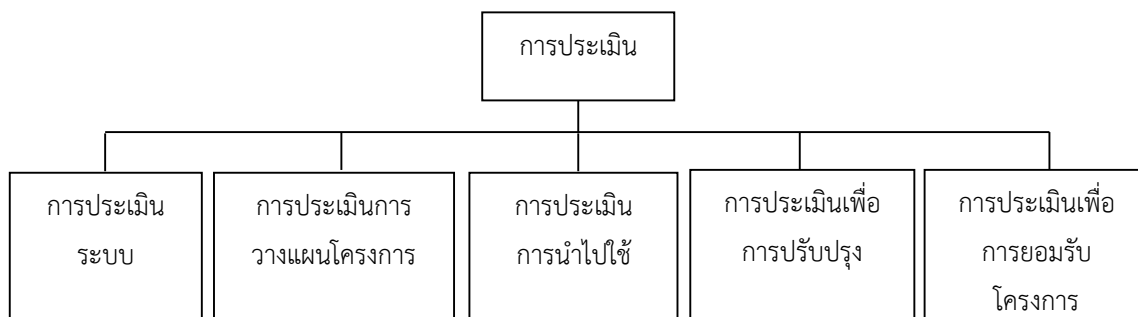
ให้เราสามารถกำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่เหมาะสม สิ่งที่จะต้องศึกษาได้แก่ ความต้องการ และสภาพการณ์ปัจจุบัน สำหรับการประเมินระบบแต่ละส่วนจำเป็นต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ กัน

2) การประเมินการวางแผนโครงการ (Program Planning) เป็นการประเมินก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการตัดสินใจ พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมของโครงการ นักประเมินต้องหาข้อมูลที่แสดงความคาดหวังที่จะบรรลุเป้าหมายพร้อมกับประเมินผลที่ได้รับจากการใช้วิธีที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของปัญหา โดยทั่วไปจะใช้การประเมินจากเกณฑ์ภายนอกและการประเมินจากเกณฑ์ภายใน

3) การประเมินการนำไปใช้หรือดำเนินโครงการ (Program Implementation) เป็นการประเมินขณะที่กำลังดำเนินโครงการ เพื่อตรวจสอบดูว่าการดำเนินของโครงการนั้นได้เป็นไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้วางแผนไว้หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับสิ่งที่วางแผนไว้ หรือคาดหวังไว้เพียงใด

4) การประเมินเพื่อการปรับปรุงโครงการ (Program Improvement) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อมูลที่น่ามาใช้ในการดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมายและมีผลที่ไม่คาดคิดมาก่อน ดังนั้น นักประเมินจึงมีบทบาทสำคัญในการที่จะหาข้อมูลเกี่ยวกับความสำเร็จหรือความล้มเหลวในทุก ๆ ด้านของโครงการ ตลอดจนจนผลกระทบของโครงการที่มีต่อโครงการอื่น เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงการต่อไป

5) การประเมินเพื่อการยอมรับและศักยภาพในการสรุปโครงการ (Program Certification) ขั้นตอนนี้นักประเมินต้องหาข้อมูลข่าวสารรายงานต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจ เพื่อใช้ข้อมูลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าของโครงการ อ้างอิงไปสู่สถานการณ์อื่นๆ ในขั้นนี้ข้อมูลที่ได้จากนักประเมิน จะทำให้ผู้บริหารได้ตัดสินใจว่า ควรจะดำเนินการกับโครงการในลักษณะใด อาจจะยกเลิก ปรับปรุงใหม่ หรืออาจขยายโครงการออกไปอีก เป็นต้น สรุปรูปแบบการประเมินของอัลคิน แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการประเมินโครงการของอัลคิน

3. รูปแบบการประเมินของ โพรวัส (Provus)

โพรวัส (Provus 1969) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติกับมาตรฐาน เพื่อเป็นการค้นหาความไม่สอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับผลปฏิบัติงานของแผนงาน เขาอธิบายว่ามีความไม่สอดคล้องกัน 5 ชนิด ที่สามารถศึกษาได้จากการใช้แผนงาน คือ ความไม่สอดคล้องที่ไม่สัมพันธ์กับขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การออกแบบโครงการ คือ การกำหนดปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงานกำหนดกระบวนการดำเนินงาน และกำหนดผลที่คาดหวังจะได้รับจากการดำเนินงาน

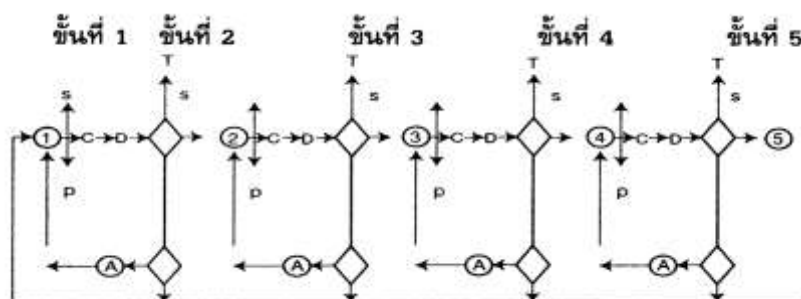
ขั้นที่ 2 การเตรียมพร้อม เป็นการนำปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงานเข้าสู่กระบวนการ

ขั้นที่ 3 การดำเนินการตามแผน

ขั้นที่ 4 ผลผลิตที่เกิดจากโครงการ

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ค่าใช้จ่าย และกำไร

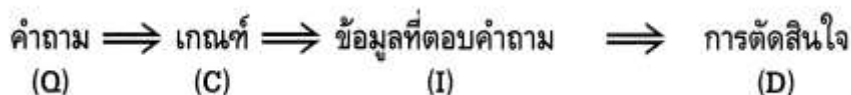
การประเมินต้องทำโดยผู้ประเมินคนหนึ่งที่ได้วางมาตรฐานตามความคาดหวังของโครงการเอาไว้ ต่อจากนั้นการประเมินต้องดำเนินไปโดยการหาข้อมูลใหม่ และทำการตัดสินใจโดยใช้มาตรฐานที่วางเอาไว้เป็นเกณฑ์ นับเป็นรูปแบบที่ช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ในทุกขั้นตอนของการประเมินดังกล่าวข้างต้น และตลอดโครงการอย่างต่อเนื่องดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการประเมินความไม่สอดคล้องของโพรวัส

- S หมายถึง มาตรฐาน (Standard)
- T หมายถึง ยกเลิก (Terminate)
- P หมายถึง การดำเนินงาน (Program performance)
- A หมายถึง การเปลี่ยนแปลง (Alteration)
- C หมายถึง เปรียบเทียบ (Compare) เกี่ยวกับ P หรือ S
- D หมายถึง สารสนเทศที่แสดงความไม่สอดคล้อง (Discrepancy information)

การประเมินในแต่ละขั้นตอนถ้าหากพบข้อบกพร่องก็แก้ไขปรับปรุงในขั้นตอนนั้น ๆ ด้วยวิธีการแก้ปัญหา (Problem solving) ซึ่งประกอบด้วยคำถามตัวเอง เพื่อให้ได้คำตอบว่าทำไม จึงเกิดข้อบกพร่องนั้นๆ มีอะไรเป็นสาเหตุ และมีวิธีการใดสามารถแก้ไขข้อบกพร่องที่มาจากสาเหตุนั้น สำหรับขั้นตอนในการแก้ปัญหามีดังนี้

เมื่อผู้ประเมินทำการประเมินถึงขั้นที่ 5 ถ้าจะดำเนินการหรือเริ่มวงจรใหม่ก็ต้องทำการออกแบบใหม่ โดยปรับปรุงให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์การลงทุน ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของปัจจัยเบื้องต้นใหม่

4. รูปแบบการประเมินของ สคริฟเว่น (Scriven)

ไมเคิล สคริฟเว่น (Michael Scriven 1967) ได้ให้ความหมายของการประเมินว่า คือ การรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล และการกำหนดเกณฑ์ประกอบการประเมิน เป้าหมายสำคัญของการประเมิน คือ การตัดสินคุณค่าของโครงการ

จุดมุ่งหมายของการประเมินที่สำคัญมี 2 ประการ คือ

1) การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างที่โครงการกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงโครงการให้ดีขึ้น เพราะการประเมินช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาโครงการ

2) การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินในคุณค่าของโครงการ ตลอดจนค้นหาสิ่งที่ดีของโครงการเพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นที่คล้ายคลึงกันต่อไป

สคริฟเว่น ได้เสนอแนะว่าในเรื่องการประเมิน เพื่อปรับปรุงหรือดูความก้าวหน้าของโครงการ การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) ไม่จำเป็นต้องใช้นักประเมินอาชีพ อาจจะเป็นนักประเมินสมัครเล่น หรือเป็นผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับโครงการนั้นๆ ก็ได้ แต่ถ้าเป็นการประเมินเพื่อตัดสินคุณค่า หรือการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) นั้น ควรจะแยกหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลต่าง ๆ ให้ชัดเจน รวมทั้งควรจะได้มีการปรึกษาหารือกันระหว่างนักประเมินกับผู้ดำเนินงานในโครงการด้วย

วิธีการประเมิน ในการประเมินมีวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้ 2 วิธี คือ

1) การประเมินก่อนมีการปฏิบัติงานหรือการประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) คือประเมินคุณค่าของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) การประเมินคุณค่าการปฏิบัติงาน (Pay - off Evaluation) คุณค่าจากผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เครื่องมือวัดกับนักเรียน เป็นการประเมินในส่วนหนึ่งซึ่งเป็นผลที่มีต่อผู้รับบริการจากการดำเนินโครงการ เช่น ผลที่ได้จากคะแนนสอบ หรือผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริหาร ฯลฯ การประเมินคุณค่าการปฏิบัติงานให้ความสนใจเกี่ยวกับผลของโครงการที่เกิดกับผู้บริหาร จึงจัดว่าเป็นการตัดสินคุณค่าของโครงการโดยอิงเกณฑ์ภายนอก

สคริปเว่น มีความเห็นที่แตกต่างกับครอนบาค ในเรื่องของการใช้กลุ่มเปรียบเทียบมาใช้ในการประเมิน ซึ่งสคริปเว่นเป็นบุคคลที่เห็นว่าการใช้กลุ่มเปรียบเทียบมีข้อดีมากกว่าการไม่ใช้กลุ่มเปรียบเทียบ การใช้กลุ่มเปรียบเทียบจะเป็นการประหยัดกว่าไม่ต้องทำการศึกษาในระยะยาวและใช้กลุ่มตัวอย่างมาก ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก นอกจากนี้แล้วสคริปเว่น ยังเชื่อว่าการศึกษากลุ่มย่อยด้วยวิธีการเปรียบเทียบจะเป็นประโยชน์มากกว่าการศึกษาประชากรทั้งหมดและทำได้ง่ายทำได้บ่อยครั้งกว่าด้วย

สคริปเว่น เป็นนักประเมินที่ให้ความสำคัญในการประเมินค่าใช้จ่ายกับผลที่ได้รับเขาเชื่อว่าการประเมินจะขาดความสมบูรณ์ ถ้านักประเมินไม่ได้พิจารณาในเรื่องคุณค่าที่ได้รับโดยการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของโครงการ สิ่งที่ต้องพิจารณามี 3 ประการ คือ

1) ความเป็นประโยชน์ นักประเมินควรจะต้องพิจารณาดูว่า สิ่งลงทุนไปนั้นมีประโยชน์มากน้อยเพียงใด คุ่มค่ากับค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ไปหรือไม่

2) ขวัญ หรือกำลังใจ หรือคุณธรรม เป็นสิ่งสำคัญมากในการดำเนินโครงการ ควรพิจารณาด้วยว่าผลของโครงการจะทำให้ขวัญและกำลังใจหรือคุณธรรมของผู้ร่วมโครงการเป็นอย่างไร

3) ค่าใช้จ่าย เป็นเรื่องที่สำคัญมาก แต่นักประเมินไม่ค่อยให้ความสนใจ เนื่องจากมีความยุ่งยากในการประเมิน

5. รูปแบบการประเมินโครงการของ สเตค (Stake)

โรบอर्ट อี สเตค (Robert E. Stake) ได้พัฒนารูปแบบการประเมินโดยใช้แนวคิดของครอนบาค และสคริปเว่น เป็นพื้นฐานในการปฏิบัติในการประเมินของสเตค ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งที่นักประเมินนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวาง การประเมินของ สเตค เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินคุณค่าของโครงการ สเตค ได้เสนอโครงสร้างของรูปแบบการประเมิน ใช้ชื่อว่ารูปแบบการประเมิน เคาน์ทิแนนซ์ (Countenance Model) ซึ่งตามโครงสร้างของรูปแบบนี้ได้จำแนกข้อมูลการประเมินออกเป็น 2 ส่วน คือ เมตริกบรรยาย และเมตริกตัดสิน

คุณค่า และได้เสนอว่าก่อนการตัดสินคุณค่าของโครงการใด ๆ นักประเมินควรทำการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลของโครงการนั้น ๆ ด้วย การประเมินโครงการตามแนวคิดของสเตคผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลแท้จริงให้ได้ และวิธีการเก็บข้อมูล ข้อมูลที่ต้องการคือข้อมูลที่นำมาใช้เพื่อการอธิบายและการตัดสินใจ การประเมินนี้จำแนกสิ่งที่จะต้องพิจารณาในการประเมินออกเป็น 3 ส่วน คือ

1) สิ่งนำหรือปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) หมายถึง สภาพเงื่อนไขที่มีอยู่ก่อนแล้วหรือปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการ

2) การปฏิบัติ (Transaction) หมายถึง กิจกรรมดำเนินการ กิจกรรมที่ปฏิบัติ เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับครูและนักเรียน พฤติกรรมระหว่างบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน เป็นต้น

3) ผลลัพธ์หรือผลการดำเนินงาน (Outcomes) หมายถึง ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากโครงการ ในการเก็บข้อมูลผู้ประเมินจะต้องบันทึกข้อมูลทั้งสามชนิดนี้ แบ่งแยกเป็น 4 ประเภท คือ

1) ความคาดหวังหรือแผนงาน (Intents) หมายถึง สิ่งที่คาดหวังไว้ จำแนกเป็นความคาดหวังเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลการดำเนินงานโครงการ

2) สิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Observations) หมายถึง สภาพที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจำแนกเป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงาน

3) มาตรฐาน (Standards) หมายถึง แนวทางการดำเนินงาน คุณลักษณะที่ควรจะมีหรือควรจะได้รับเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและผลการดำเนินงาน

4) การตัดสินใจ (Judgments) หมายถึง การพิจารณาผลการตัดสินใจ เป็นการพิจารณาสรุปเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติและดำเนินงาน

ในการประเมิน ผู้ประเมินต้องพิจารณาข้อมูลเพื่อการบรรยายและต้องมีการศึกษาความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้น การปฏิบัติ และผลลัพธ์ เมื่อได้ผลอย่างไรแล้วจึงเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ และมาตรฐานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้วตัดสินใจ

แนวคิดของสเตคแตกต่างไปจากแนวคิดของคนอื่น ๆ ตรงที่ถ้าพบว่า ผลลัพธ์ยังไม่ดีไม่ได้หมายความว่า การวางแผนไม่ดีหรือหลักสูตรไม่ดี แต่อาจบกพร่องที่องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การจัดเวลาสภาพแวดล้อม ผู้สอน ผู้บริหาร ผู้เรียน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ก็ได้

6. รูปแบบการประเมินของ เคริก แพตทริก (Kirkpatrick)

โดนัลด์ แอล เคริกแพตทริก (Donald L. Kirkpatrick, 1975) แห่งมหาวิทยาลัยวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา อดีตประธาน ASTD (The American Society for Training and Development) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมและการประเมินผลการฝึกอบรมว่า “การฝึกอบรมเป็นการ

ช่วยเหลือบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการฝึกอบรมใดๆ ควรจะจัดให้มีการประเมินผลการฝึกอบรมซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้รู้ว่าการจัดโปรแกรมการฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเพียงใด”

การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมปกติ ที่เกิดขึ้นในทุกโครงการ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน โดยมุ่งหวังให้ผู้ผ่านการอบรมได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เคริก แพตทริค เห็นว่าการประเมินผลการอบรมจะทำให้ได้ความรู้อย่างน้อย 3 ประการ คือ

- 1) การฝึกอบรมนั้นได้ทำอะไร หรือเกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานในลักษณะใดบ้าง
- 2) ควรยุติโครงการชั่วคราวก่อน หรือควรดำเนินการต่อไปเรื่อยๆ
- 3) ควรปรับปรุงหรือพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมในส่วนใดบ้างอย่างไร

ในการประเมินผลโครงการฝึกอบรม เคริกแพตทริค เสนอไว้ว่า ควรดำเนินการประเมินประสิทธิผลของการอบรม 4 ลักษณะ คือ

- 1) ประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง (Reaction Evaluation) เป็นการตรวจสอบความรู้สึกหรือความพอใจของผู้เข้ารับการอบรม
- 2) ประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) เป็นการตรวจสอบผลการเรียนโดยตรวจสอบให้ครอบคลุม ทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และเจตคติ (Attitude)
- 3) ประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผู้ผ่านการฝึกอบรมได้เปลี่ยนพฤติกรรมไปตามคาดหวังของโครงการหรือไม่
- 4) ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อองค์กร (Results Evaluation) เป็นการตรวจสอบว่าผลจากการอบรมได้เกิดผลดีต่อองค์กรหรือเกิดผลกระทบต่อองค์กรในลักษณะใดบ้าง คุณภาพขององค์กรดีขึ้นหรือมีคุณภาพขึ้นหรือไม่

รายละเอียดแนวทางการดำเนินการประเมินแต่ละรายการเป็นดังนี้

1. การประเมินปฏิกิริยาตอบสนอง การประเมินขั้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่ให้ผู้ที่จะเข้ารับการฝึกอบรมนั้น มีความรู้สึกอย่างไรต่อการฝึกอบรม เช่น ผู้เข้ารับการอบรมพอใจหรือไม่ต่อสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมและมากน้อยเพียงใด การประเมินปฏิกิริยาตอบสนองนั้น ต้องการได้รับข้อมูลที่เป็นปฏิกิริยาตอบสนองของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ที่มีความหมายและความเป็นจริง เพราะข้อมูลเหล่านี้จะเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิผลของการฝึกอบรมอันดับแรก เคริก แพตทริค กล่าวว่า มีอยู่บ่อยครั้งที่ผู้บริหารตัดสินใจให้ล้มเลิกโปรแกรมการฝึกอบรมเสีย หรือไม่ก็ตัดสินใจให้ดำเนินการฝึกอบรมต่อไป โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากการประเมินปฏิกิริยาตอบสนองเป็นพื้นฐาน

วิธีการที่จะช่วยให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับปฏิริยาตอบสนองที่มีความหมาย / และตรงตามความจริงจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่

1) กำหนดให้แน่นอนชัดเจนลงไปว่าต้องการได้รับข้อมูลอะไร เช่น ปฏิริยาตอบสนองของเนื้อหาหลักสูตร วิธีการฝึกอบรม วิทยากร สถานที่ฝึกอบรม ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม บรรยากาศฝึกอบรม ฯลฯ

2) ออกแบบของเครื่องมือหรือแบบสอบถามที่จะใช้เก็บข้อมูล

3) ข้อคำถามที่ใช้ ควรเป็นชนิดที่เมื่อได้รับข้อมูลหรือได้คำตอบแล้วสามารถนำมาแปลงเป็นตัวเลขแจกแจงความถี่และวิเคราะห์ในเชิงปริมาณได้

4) กระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้เขียนแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในข้อคำถามต่าง ๆ

5) เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมแสดงปฏิริยาตอบสนองผ่านแบบสอบถาม ตามความเป็นจริงจึงสมควรให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเขียนชื่อตนเองไปในแบบสอบถาม

อนึ่งในการแจกแบบสอบถามเพื่อประเมินปฏิริยาตอบสนองนี้ ผู้ประเมินต้องแน่ใจว่าได้ใช้เวลาผู้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างเพียงพอที่จะให้คำตอบทุกข้อ ควรอธิบายก่อนที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะออกจากห้องฝึกอบรมเมื่อสิ้นสุดโปรแกรม พึงหลีกเลี่ยงการปล่อยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมนำแบบสอบถามติดตัวออกไป และส่งคืนกลับมาในภายหลัง

2. การประเมินการเรียนรู้ (Learning Evaluation) การประเมินผลในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้รู้ว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และทักษะอะไรบ้าง และมีเจตคติอะไรบ้างที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งนี้เพราะความรู้ ทักษะ เจตคติ ล้วนเป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมในอนาคตต่อไป เคริก แพตทริก ได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการประเมินการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1) ต้องการวัดความรู้ ทักษะและเจตคติ ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งก่อนและหลัง

2) วิเคราะห์ทั้งคะแนนรายข้อและคะแนนรวมโดยเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการฝึกอบรม

3) ถ้าเป็นไปได้ควรใช้กลุ่มควบคุม ซึ่งเป็นกลุ่มของผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมแล้ว เปรียบเทียบคะแนนความรู้ ทักษะ และเจตคติของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ซึ่งเป็นกลุ่มของผู้เข้ารับการฝึกอบรมว่าแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

สำหรับเครื่องมือที่ใช้วัดความรู้ ทักษะ และเจตคติมี 2 แบบคือ

1) ใช้แบบสอบวัดความรู้ ทักษะ และเจตคติ ที่เป็นแบบวัดมาตรฐาน

2) สร้างแบบสอบถามขึ้นใช้เอง แบบสอบถามวัดความรู้ ทักษะ และเจตคติที่สร้างขึ้นเองนี้อาจจะใช้รูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง หรือทุกอย่างต่อไปนี้ได้ เช่น

- แบบ “ถูก” หรือ “ผิด”
- แบบ “เห็นด้วย” หรือ “ไม่เห็นด้วย” ซึ่งอาจเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 4 หรือ 5 หรือ 6 สเกลก็ได้
- แบบเลือกคำตอบที่เห็นว่าถูกต้องที่สุด
- แบบเติมคำ / ข้อความลงในช่องว่าง

3. การประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปหลังการอบรม (Behavior Evaluation) การประเมินผลในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการทำงานไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือไม่

การประเมินผลในขั้นนี้นับว่ายากและใช้เวลามากกว่าการประเมินผลในสองขั้นแรก เพราะจะต้องออกไปติดตามประเมินผลในสถานที่ทำงานจริง ๆ ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจะมีคำถามอยู่หลายข้อ ที่ผู้ประเมินต้องตอบให้ได้เสียก่อน เช่น

- ควรจะออกไปประเมินผลเมื่อไร (1 เดือน หรือ 3 เดือน หรือครึ่งปี หรือ 1 ปี ภายหลังจากการฝึกอบรม)
- จะเก็บข้อมูลจากใครจึงจะเชื่อถือได้มากที่สุด (จากผู้บังคับบัญชา จากเพื่อนร่วมงานจากผู้ใต้บังคับบัญชาหรือจากผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมเอง)

1) ควรจะได้วัดพฤติกรรมการทำงานของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

2) ระยะเวลาระหว่างการฝึกอบรมกับการประเมินผลหลังการฝึกอบรมนั้นควรจะให้ห่างกันพอสมควร เพื่อให้แน่ใจว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานได้เกิดขึ้นจริง ๆ ทางที่ดีควรจะประเมินหลาย ๆ ครั้งเป็นระยะ ๆ ไป เช่น ประเมินทุก 3 เดือน เป็นต้น

3) ควรจะได้เก็บข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง เช่น จากผู้บังคับบัญชาจากเพื่อนร่วมงาน และจากกลุ่มผู้ที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ เห็นว่าการประเมินผลในขั้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานตามข้อเสนอที่กล่าวมานั้นจะนำไปใช้จริง ๆ จะต้องใช้เวลา และอาศัยความชำนาญของผู้ประเมินผลเป็นอย่างมาก เขาจึงได้เสนอให้ทำกับโปรแกรมการฝึกอบรมขนาดใหญ่ และโปรแกรมที่จำเป็นต้องจัดหลาย ๆ ครั้งต่อไปในอนาคตเท่านั้น ส่วนโปรแกรมการฝึกอบรมขนาดเล็กทั่ว ๆ ไปอาจใช้วิธีการง่าย ๆ ดังนี้

- กำหนดว่ามีพฤติกรรมการทำงานอะไรบ้าง ที่คาดหวังจะให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
- เตรียมคำถามที่จะใช้สำหรับการสัมภาษณ์

- ทำการสัมภาษณ์บุคคลหลาย ๆ กลุ่มภายหลังการฝึกอบรมสักระยะหนึ่ง เพื่อให้รู้ว่าพฤติกรรมที่คาดหวังเอาไว้เหล่านั้น ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ หรือไม่
  - ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ควรจะได้นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา
- อนึ่งถ้าเป็นการสัมภาษณ์ผู้ใต้บังคับบัญชาของผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรจะต้องแน่ใจว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะไม่มีอิทธิพลต่อการตอบหรือสัมภาษณ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา

4. การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดต่อองค์กร (Results Evaluation)

การประเมินผลในขั้นนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้รู้ว่าการฝึกอบรมได้ก่อให้เกิดผลดีต่อหน่วยงานอย่างไรบ้าง เป็นการประเมินผลที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นกับหน่วยงาน เช่น การลดค่าใช้จ่าย การปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงาน การเพิ่มปริมาณการขายและการผลิตอัตราการผลิตลง เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นการประเมินผลที่ยากที่สุด เพราะในความเป็นจริงนั้น มีตัวแปรอื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากการฝึกอบรมที่มีผลกระทบต่อหน่วยงานและตัวแปร “เหล่านั้น” บางทีก็ยากต่อการควบคุม ฉะนั้นอะไรก็ตามที่เกิดขึ้นแก่หน่วยงานในทางที่ดีจึงสรุปได้ยากว่าเป็นผลจากโปรแกรมการฝึกอบรม เคริกแพตริค ได้ให้ข้อเสนอแนะในการประเมินผลขั้นนี้ไว้ ดังนี้

- 1) ควรวัดสภาวะการณ์หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ก่อนการฝึกอบรมเอาไว้แล้วนำไปเปรียบเทียบกับสภาวะการณ์ภายหลังการฝึกอบรม โดยใช้ข้อมูลที่สังเกตได้หรือวัดได้
- 2) พยายามหาทางควบคุมตัวแปรอื่น ๆ ซึ่งคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับหน่วยงาน วิธีหนึ่งที่จะทำได้คือการใช้กลุ่มควบคุมหรือกลุ่มทดลอง

7. รูปแบบการประเมินของแพตตัน (Patton)

เอ็ม คิว แพตตัน (M.Q. Patton, 1978) ได้เสนอแนวคิดและรูปแบบการประเมินที่ยึดประโยชน์ใช้สอย (Utilization-Focused Evaluation) เพื่อแก้ปัญหาของงานประเมิน โดยเฉพาะในประเด็นที่มักจะได้รับการวิจารณ์ว่าประเมินแล้วไม่ได้ผลการประเมินไปใช้ หรือผู้บริหารมองว่าผลการประเมินไม่ตรงกับข้อมูลที่ต้องการใช้ประกอบการตัดสินใจแพตตัน จึงได้เสนอแนวคิดและแนวทางในการประเมิน ดังนี้

- 1) หลักการในการประเมิน การประเมินโครงการ นักประเมินควรให้ความสำคัญกับผู้บริหาร หรือกลุ่มลูกค้าที่จะใช้ผลการประเมินนั้น ๆ คำถามเพื่อการประเมินหรือตรวจสอบควรเกิดจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องเหล่านั้น หรือต้องเป็นความอยากรู้อยากเห็น หรืออยากใช้ข้อมูลผลการประเมินของผู้เกี่ยวข้อง ไม่ใช่ใช้ความอยากรู้อยากเห็นของนักประเมินเป็นกรอบในการกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมิน ซึ่งการประเมินตามแนวคิดนี้ จะทำให้ผลการประเมินมีโอกาสถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนามากขึ้น

2) ขั้นตอนการดำเนินการประเมิน แพตตัน ได้เสนอแนวทางในการประเมินโดยเฉพาะ การดำเนินการ เพื่อให้ได้วัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยแบ่งกิจกรรมเป็น 3 ขั้นตอน คือ

(1) จำแนกประเภทหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ในขั้นตอนนี้ นักประเมิน จะต้องพิจารณาว่า มีใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะประเมิน หรือเป็นผู้ที่ต้องการใช้ผลประเมิน เช่น ผู้บริหาร ผู้รับผิดชอบโครงการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการคนอื่น ๆ

(2) สัมภาษณ์ / สอบถามผู้เกี่ยวข้องที่ได้จากข้อ (1) เพื่อรวบรวมความเห็น หรือความต้องการว่ากลุ่มบุคคลเหล่านั้นต้องการทราบผลการดำเนินงานโครงการในลักษณะใดบ้าง ต้องการใช้อะไรในการประเมินในเรื่องใด หรืออยากรู้อะไร

(3) จัดหมวดหมู่คำถาม หรือความอยากรู้อยากเห็น หรือความต้องการใช้ข้อมูลของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ แล้วกำหนดเป็นรายการ คำถามหลัก ๆ เพื่อการประเมิน เช่น การดำเนินงานโครงการทำได้ตามแผนเพียงใด เกิดปัญหาในลักษณะใดบ้าง ผลการดำเนินงานของโครงการทำได้บรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจการอบรมครั้งนี้หรือไม่ ผู้เข้าอบรมมีความรู้และเจตคติเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด หรือการดำเนินโครงการก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนมากน้อยเพียงใด เป็นต้น

หลังจากดำเนินการทั้ง 3 ขั้นตอนแล้ว นักประเมินจึงกำหนดวัตถุประสงค์ของการประเมินที่ครอบคลุมประเมินคำถามการประเมินของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ส่วนการดำเนินการในขั้นตอนต่อไป ก็ดำเนินการตามกระบวนการประเมินตามปกติ

8. รูปแบบการประเมินของเดวิด เฟตเทอร์แมน (David Fetterman)

เดวิด เฟตเทอร์แมน (David Fetterman, 1994) ได้เสนอแนวทางการประเมินแบบเสริมพลัง (Empowerment) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความคิดของการประเมินแบบสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่าย การประเมินแบบเสริมพลังเป็นการใช้โมทัศน์ของการประเมิน เทคนิคการประเมินและข้อค้นพบจากการประเมินไปกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาปรับปรุง การกำกับตนเอง โดยใช้วิธีการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการดำเนินงาน เป็นกระบวนการที่กระทำเพื่อช่วยให้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้ ช่วยตนเองพัฒนาตนเองโดยใช้วิธีการประเมินตนเอง และสะท้อนผลแก่ตนเอง กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในการประเมินแบบเสริมพลังจึงประกอบด้วยบุคคลภายในที่ทำการประเมินผลด้วยตนเอง และนักประเมินแบบเสริมพลังจึงประกอบด้วยบุคคลภายในที่ทำการประเมินผลด้วยตนเอง และนักประเมินภายนอกที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำ (Coach) หรือผู้อำนวยการความสะดวกในการประเมิน (Facilitator) การประเมินแบบเสริมพลังเป็นการนำผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์ของผลการประเมิน มีการร่วมมือกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์ของผลการประเมิน มีการให้ความรู้ในการประเมินแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้มีส่วนร่วม

ผู้ประเมินมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้ให้คำแนะนำ ไม่ใช่ผู้ตัดสินเกี่ยวกับการประเมิน เป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างผู้ประเมินและผู้มีส่วนร่วม ผู้ประเมินมีหน้าที่แนะนำช่วยเหลือเทคนิค และสร้างพลังการประเมินร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง การประเมินแบบนี้มิได้จบลงแค่การทราบคุณค่าของการประเมินเหมือนการประเมินแบบเก่า แต่การประเมินต้องเป็นกระบวนการทำงาน ที่ต่อเนื่องดำเนินต่อไปตลอดระยะเวลาของการพัฒนาโครงการ

ขั้นตอนการประเมิน

เฟคเธอร์แมนได้เสนอขั้นตอนการประเมินแบบเสริมพลังเพื่อพัฒนาบุคลากรในโครงการให้สามารถประเมินได้ด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนการประเมิน 4 ขั้นตอน คือ

1) การรวบรวมข้อมูล (Taking Stock) เป็นการตรวจสอบสถานะภาพของโครงการว่าอยู่ ณ จุดใด รวมถึงการวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็งของโครงการ

2) การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ (Setting Goals) เป้าหมายที่กำหนดนั้นต้องมีความท้าทาย แสดงถึงศักยภาพ ความเป็นไปได้ ลักษณะสัมพันธ์กับกิจกรรมโครงการแหล่งทรัพยากร ในขั้นตอนนี้ผู้มีส่วนร่วมในโครงการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย อาจจะใช้วิธีการระดมสมอง โดยจัดบรรยากาศให้มีลักษณะแบบประชาธิปไตย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จนได้เป้าหมายที่ทุกคนเห็นสอดคล้องกันหรือเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องการบรรลุ

3) การพัฒนากลยุทธ์เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย (Developing Strategies) ขั้นตอนนี้ผู้มีส่วนร่วมในโครงการร่วมกันรับผิดชอบและพัฒนากลยุทธ์เพื่อให้กิจกรรมในโครงการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ การพัฒนากลยุทธ์อาจใช้การระดมสมอง การพิจารณาทบทวนอย่างรอบคอบ การตกลงร่วมกันฉันทามติ (Consensual Agreement) กลยุทธ์ที่พัฒนาจะถูกนำไปปฏิบัติแล้วมีการทบทวน ตรวจสอบเกี่ยวกับประสิทธิผล และความเหมาะสม

4) การจัดหาหลักฐานที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน (Documenting Progress) ในขั้นนี้ผู้มีส่วนร่วมในโครงการพิจารณาถึงหลักฐานที่จะแสดงให้เห็นถึงหลักฐานที่จะแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้า ความสัมพันธ์กับเป้าหมายของโครงการ และหลักฐานต้องมีความน่าเชื่อถือ

ในแต่ละขั้นตอนที่กล่าวข้างต้นนักประเมินภายนอกและผู้มีส่วนร่วม (นักประเมินภายใน) ในโครงการจะทำงานร่วมกัน โดยตัวนักประเมินภายนอกมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาของการทำงาน มากกว่าที่จะทำบทบาทของผู้ประเมิน ทั้งนี้บทบาทของนักประเมินภายนอกอาจเกี่ยวข้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการให้ข้อมูลป้อนกลับ

ลักษณะของการประเมินแบบเสริมพลัง

จุดเน้นของการประเมินแบบเสริมพลัง คือ การพัฒนาปรับปรุงโครงการ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในบริบทของการประเมินแบบเสริมพลัง นักประเมินภายนอกจะมีบทบาทในการพัฒนาบุคลากรหลายลักษณะดังนี้

1) การฝึกอบรม (Training) เป็นกระบวนการพัฒนาบุคลากรภายในให้สามารถทำการประเมินตนเองได้ โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการประเมิน เทคนิคการประเมินทำให้บุคลากรภายในเกิดการเรียนรู้ทุกขั้นตอนของการทำงานมุ่งให้บุคลากรเกิดความรู้ความเข้าใจในวิธีการมากกว่าให้ความรู้ต่าง ๆ ดังที่ เพทเธอร์แมน ได้กล่าวในเชิงเปรียบเทียบว่า “ถ้าสอนวิธีจับปลาแก่เขา เขาจะสามารถเลี้ยงชีพได้ตลอดชีวิต”

2) การอำนวยความสะดวก (Facilitation) โดยบทบาทนักประเมินเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการประเมิน กระตุ้นกำกับการทำงาน พยายามขจัดอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ากระบวนการประเมินไม่ล้มเหลว

3) การได้รับการสนับสนุน (Advocacy) เป็นขั้นตอนของการนำผลการประเมินตนเองไปใช้ประโยชน์ โดยการนำผลการประเมินสนองผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้บริหาร หรือแหล่งทุนสนับสนุนเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านทรัพยากรในการดำเนินงาน โดยผลที่ได้จากการประเมินอาจจะเป็นไปทางบวก คือ บรรลุผลตามที่ต้องการก็สามารถของการสนับสนุนเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ

4) การสร้างความกระจ่าง (Illumination) เป็นการสร้างความกระจ่างให้เกิดกับบุคลากรภายในที่ผ่านประสบการณ์การทำงานประเมินผลตนเอง ผลที่ได้จากการประเมินแบบเสริมพลังเป็นกระบวนการที่ช่วยเปิดหูเปิดตา ทำให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ กระบวนการนี้ถือว่าเป็นการพัฒนาบุคลากรให้เกิดความชัดเจนในตนเอง ทำให้เกิดการสร้างชุมชนของผู้รู้ขึ้น

5) การมีเสรีภาพในการกำหนดอนาคตของตนเอง (Liberation) เกิดขึ้นหลังจากที่กระบวนการประเมินแบบเสริมพลังช่วยทำให้บุคลากรเกิดการพัฒนา และทำให้เขาเหล่านั้นสามารถมองเห็นอนาคตของตนเองว่าควรพัฒนาไปในทิศทางใดถือเป็นการให้เสรีภาพกับคณะทำงานในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานและพัฒนางานของตนเอง กล่าวคือ เป็นการทำให้บุคลากรสามารถใช้ความคิดที่อิสระจากกรอบความคิดแบบเดิมสามารถสร้างและกำหนดแนวทางของตนเองได้

9. รูปแบบการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis Approach)

นิตา ชูโต (2552: 20-22) กล่าวถึงการประเมินรูปแบบการวิเคราะห์ระบบไว้ว่า ในการวิเคราะห์นั้นจะต้องมุ่งถึงผลที่ได้จากโครงการ และพยายามหาความเกี่ยวข้องของรูปแบบของแผนงานที่วางในโครงการกับตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ข้อมูลต่าง ๆ และผลที่จะเกิดจากโครงการต้องวัดในเชิงปริมาณ และสาเหตุที่เป็นเรื่องของเหตุและผลได้ ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติและวิธีการประเมินส่วนใหญ่มักจะ

เป็นเทคนิคการทดลองเพื่อดูผลของการวางแผนแบบต่าง ๆ ในสภาพการณ์ทางธรรมชาติ รูปแบบนี้ได้นำแนวคิดและเทคนิคของการวางแผนการจัดการให้สอดคล้องกับการกำหนดงบประมาณ เทคนิคนี้เรียกว่า PPB (Planning Programming and Budgeting) เพื่อการสร้างผลผลิตสูงสุด โดยมีความเชื่อที่ว่าปัจจัยเบื้องต้น (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) มีความสัมพันธ์กันในลักษณะฟังก์ชันการผลิตที่สม่ำเสมอและมั่นคง การประเมินตามแนวคิดนี้นิยมใช้การทดลอง มีการออกแบบกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม เพื่อหาข้อสรุประหว่างปัจจัยเบื้องต้นและผลผลิต พร้อมทั้งสรุปผลที่ได้ว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ รูปแบบการวิเคราะห์ระบบสามารถประเมินได้ 3 ด้าน ได้แก่

1) การประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น (Input) เป็นการประเมินว่า ปัจจัยที่ต้องการมีอะไรบ้างพอเพียงหรือไม่ ภายใต้ปัจจัยนี้มีทางเลือกใดหรือโปรแกรมใดที่เราควรดำเนินการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น ได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุอุปกรณ์ จะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการเลือกแผนจัดโปรแกรมได้อย่างเหมาะสม หรือถ้าประเมินโครงการที่ดำเนินไปแล้ว ผลจากการประเมินปัจจัยก็จะให้คำตอบว่าการดำเนินโครงการที่ทำไปนั้นได้ดำเนินไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่

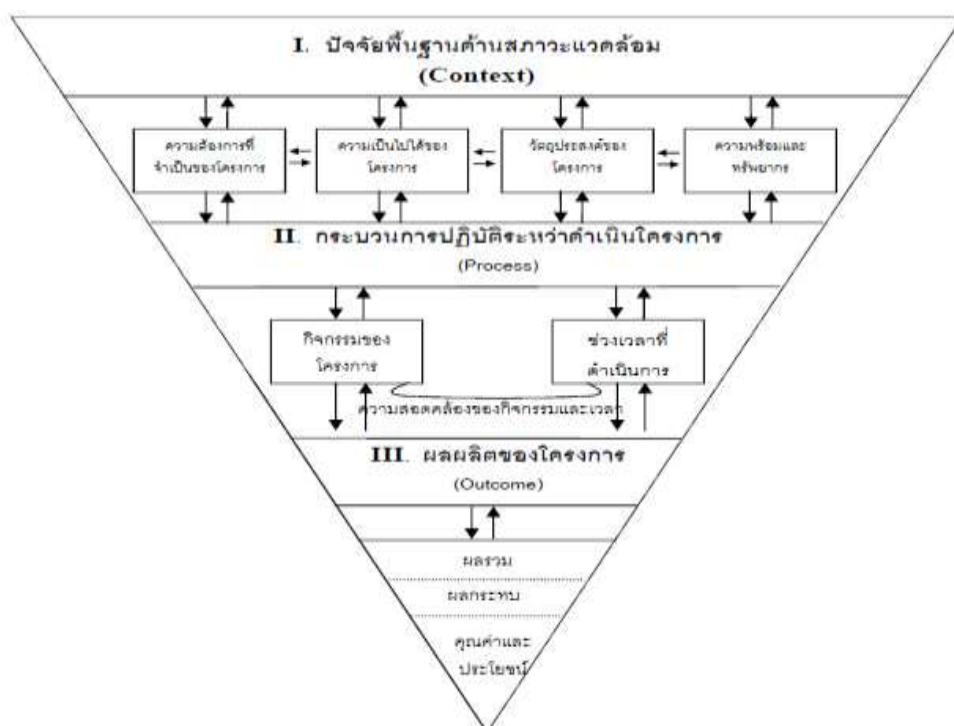
2) การประเมินกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินว่า ได้นำโครงการไปปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินกระบวนการสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ มีการประเมินก่อนการนำไปปฏิบัติจริง ลักษณะที่สอง คือการประเมินกระบวนการขณะปฏิบัติอยู่โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมจะช่วยให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่คณะกรรมการดำเนินโครงการอย่างมาก

3) การประเมินผลผลิต (Output) เป็นการประเมินผลว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งอาจทำได้ทันทีที่โครงการสิ้นสุด และมีการติดตามผลการปฏิบัติงานต่อมาอีกภายหลังในช่วง 6 เดือน เป็นต้น การประเมินช่วยให้การตัดสินใจการรับรอง ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการ

10. รูปแบบการประเมิน “CPO” ของเยาวตี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี

เยาวตี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี (2550: 187-189) ได้ชี้ให้เห็นว่า “การประเมิน” เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งของสังคม ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักคือการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งจะประเมิน ซึ่งอาจจะเป็นทรัพยากรและความพร้อม กิจกรรม โครงการและแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน สถาบันองค์กร หรือสังคมนั้น ๆ เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายของการปรับปรุงหรือพัฒนาคุณค่าของสิ่งที่มุ่งจะประเมินดังกล่าว รวมทั้งการพัฒนาสังคมโดยรวม “การประเมินโครงการ” นั้น เป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูล และสารสนเทศที่จำเป็นอันจะนำไปสู่การตัดสินความสำเร็จ รวมทั้งการแก้ไข ปรับปรุงพัฒนา ตลอดจนการสร้างและการกำหนดทางเลือกใหม่ในการดำเนินโครงการ ดังนั้น กิจกรรมการประเมินโครงการ จึงเป็นกระบวนการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นเกี่ยวกับปัจจัยขั้นพื้นฐาน

ของโครงการ ตลอดจนกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินการ และผลผลิตของโครงการ ภายใต้กิจกรรมและช่วงเวลาที่ได้กำหนดหรือวางแผนไว้ ดังนั้นเพื่อช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ของกระบวนการต่างๆ ดังกล่าวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เยาวดี วิบูลย์ศรี จึงได้พัฒนาเป็นรูปแบบหรือแบบจำลองของการประเมินโครงการขึ้น ซึ่งคิดว่าน่าจะเหมาะที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทยโดยตรง ดังปรากฏในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แบบจำลองการประเมิน “CPO” (CPO’S Evaluation Model)

หมายเหตุ : สัญลักษณ์ที่ใช้มีดังนี้

1. ----- หมายถึง เส้นแบ่งระหว่างองค์ประกอบ ซึ่งแยกกันไม่เด็ดขาด
2. —————> หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างแต่ละองค์ประกอบในลักษณะของ
 <----- การสื่อสารแบบสองทางอย่างครบวงจร
3. C หมายถึง Context
4. P หมายถึง Process
5. O หมายถึง Outcome

ตัวแบบ CPO ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนใหญ่ ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องตามลำดับ คือ

1. ปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อมของโครงการ (Context) ปัจจัยด้านนี้หมายถึง “บริบท” ต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวกับโครงการทั้งหมด เช่น ปัจจัยทางการเมือง ทางสังคม ทางวัฒนธรรม รวมทั้งปัจจัยทางกายภาพ และทางด้านจิตใจ เป็นต้น การประเมินในส่วนนี้ เป็นการประเมินสถานะแวดล้อมหรือ “บริบท” ต่าง ๆ ของโครงการนั้น ๆ ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร โดยพิจารณาถึง

1.1 ความต้องการของโครงการ (Needs Assessment) เพื่อให้ทราบถึงความจำเป็น หรือความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการ

1.2 ความเป็นไปได้ของโครงการ (Feasibility) เพื่อให้ทราบถึงโอกาสในการจัดทำโครงการ

1.3 การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อระบุถึงสิ่งที่ต้องการจะเกิดขึ้นจากโครงการ

1.4 ความพร้อมและทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เช่น เงินทุนหรืองบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร เป็นต้น

2. กระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ (Process) คำว่า “กระบวนการ” หมายถึง ขั้นตอนหรือกรรมวิธีที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับก่อนหลังอย่างเป็นระบบ และครบวงจรในระหว่างดำเนินโครงการ กระบวนการดังกล่าวอาจจะแตกต่างกันไปตามเป้าหมายในเชิงปรัชญาของแต่ละโครงการ เช่น โครงการธุรกิจ เป้าหมายหลักก็คือ การแสวงหากำไรจากการดำเนินธุรกิจนั้น ๆ ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยลดต้นทุนการดำเนินงานให้เหลือน้อยที่สุด ส่วนโครงการทางการศึกษาของรัฐ เป้าหมายหลักก็คือ การปลูกฝังความรู้ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งเด็กเยาวชน และบุคคลทั่วไป โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติในระยะยาว โครงการบางประเภทนี้จะไม่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดเป็นหลัก เป็นต้น ถึงแม้ว่ากระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการอาจจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับเป้าหมายในเชิงปรัชญาของแต่ละโครงการนั้น ๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่สำหรับการประเมินโครงการโดยทั่วไปมีองค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ ก็คือ ความสอดคล้องของกิจกรรมและช่วงเวลา โดยพิจารณาถึง

2.1 กิจกรรม (Activity) เพื่อให้ทราบว่า กิจกรรมนั้น ๆ มีความสอดคล้องหรือตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ และมีการจัดลำดับที่เหมาะสมต่อเนื่องกันมากน้อยเพียงใด

2.2 ช่วงเวลา (Timing) เพื่อให้ทราบว่า ช่วงเวลาที่จะดำเนินโครงการทางด้านกิจกรรมนั้น มีความเหมาะสมเพียงไร มีข้อจำกัดประการใด และเวลาที่กำหนดไว้นั้น สามารถจะปรับเปลี่ยนไปจากเดิมได้ตามความจำเป็นหรือไม่ และเพราะเหตุใด

3. ผลผลิตของโครงการ (Outcome) คำว่า “ผลผลิต” (Outcome) นั้น นักประเมินบางท่านใช้คำว่า “ผลผลิต” (Product) ซึ่งหมายถึง ผลที่ได้รับจากการกระทำใด ๆ แต่บางท่านใช้คำว่า

“ผลลัพธ์” (Output) ซึ่งหมายถึง ผลงานหรือสิ่งที่ปรากฏออกมาภายหลัง ดังนั้น คำว่า “ผลผลิต” ที่ใช้นี้ จึงมีความหมายครอบคลุมคำศัพท์ภาษาอังกฤษทั้ง 3 คำ ดังที่กล่าวมาแล้ว ด้วยเหตุนี้ คำว่า “ผลผลิตของโครงการ” จึงหมายถึง ผลงานหรือผลที่ได้รับจากการกระทำกิจกรรมใด ๆ ของแต่ละโครงการ โดยสามารถแบ่งผลงานดังกล่าวเป็น 3 ประเภท คือ ผลรวม (Overall) ผลกระทบ (Impact) และคุณค่าหรือประโยชน์ (Utility) ตามลำดับ

3.1 ผลรวม (Overall) เพื่อให้ทราบถึงผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดจากกิจกรรมของโครงการ ทั้งโดยตรงและทางอ้อม

3.2 ผลกระทบ (Impact) เพื่อให้ทราบถึงผลที่ตามมาจากการดำเนินโครงการนั้น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งจากที่คาดหวังไว้ และมีได้คาดหวังไว้ด้วยคุณค่าหรือประโยชน์ (Utility) เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าหรือความสำคัญของผลที่ได้มาจากการประเมิน ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ หรือเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อไป

ในขณะที่ สมถวิล วิจิตรวรรณและคณะ (2556: 23-25) ได้อธิบายถึงรูปแบบการประเมินโครงการไว้ว่า โมเดลการประเมินหรือรูปแบบการประเมินคือ กรอบความคิดในการประเมินที่เสนอโดยนักประเมินที่มีชื่อเสียง มีผู้เสนอรูปแบบการประเมินหลากหลาย ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะรูปแบบที่นิยมใช้จำนวน 7 รูปแบบ มีแต่ละรูปแบบการประเมินมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน รูปแบบการประเมินโครงการตั้งแต่ 1 ถึง 5 เป็นรูปแบบการประเมินดั้งเดิมก่อน ค.ศ.1989 ต่อมาการประเมินตั้งแต่ ค.ศ.1989 พัฒนาไปในแนวทางการเน้นการใช้ประโยชน์จากผลการประเมิน การประเมินแบบมีส่วนร่วม และการประเมินที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการประเมิน (Stakeholder) ทำให้เกิดรูปแบบการประเมิน 6 ถึง 7 ในที่นี้จะกล่าวสรุป ทั้ง 7 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมาย (Objective model หรือรูปแบบ Tyler) นิยามการประเมินรูปแบบนี้ คือ การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับจุดมุ่งหมายของโครงการ โครงการที่ประสบผลสำเร็จ คือ โครงการที่บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการการเลือกรูปแบบนี้ จุดมุ่งหมายของโครงการ ต้องเขียนอย่างชัดเจน ครอบคลุม และสามารถทำการวัดได้

2. รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP model) นำเสนอโดยสตีฟเฟิลปิม นิยามการประเมินรูปแบบนี้ คือ กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ มีรูปแบบการประเมิน 4 ด้าน คือ

2.1 การประเมินสภาวะแวดล้อม (context Evaluation : C) เป็นการประเมินสภาวะแวดล้อมก่อนการกำหนดโครงการ เช่น ประเมินสภาพสังคม เศรษฐกิจ ความต้องการจำเป็น เพื่อกำหนดโครงการขึ้นมา

2.2 การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินก่อนเริ่มการปฏิบัติงาน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมพอเพียงของทรัพยากร เพื่อให้ นำทรัพยากรมาใช้ เพื่อให้โครงการบรรลุผล

2.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินในระหว่างดำเนินโครงการ เพื่อหาข้อบกพร่องของการปฏิบัติการทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะได้นำไปปรับปรุงพัฒนาแก้ไขการดำเนินการในแต่ละช่วงให้ทันเวลาต่อไป

2.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นบรรลุจุดประสงค์โครงการเพียงใด การประเมินจะต้องปรับปรุงหรือขยาย หรือยกเลิกในเรื่องใดบ้าง

3. รูปแบบการประเมินเชิงระบบ (System Approach) คือ การประเมินปัจจัยนำเข้ากระบวนการและผลผลิต การประเมินปัจจัยนำเข้าเป็นการประเมินทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ เช่น งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ เนื้อหา หลักสูตร เป็นต้น กระบวนการเป็นการประเมินการดำเนินงาน เช่น ความถูกต้อง รวดเร็วของการดำเนินงาน การประสานงาน การให้บริการ เป็นต้น สำหรับผลผลิตเป็นการประเมินผลที่ได้จากการดำเนินงาน

4. รูปแบบการประเมินการฝึกอบรมแบบเคิร์กแพททริก (Kirkpatrick model) เป็นรูปแบบที่ออกแบบเพื่อประเมินการอบรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ

4.1 ประเมินปฏิกิริยา ความพึงพอใจด้านบริการต่าง ๆ ของผู้รับการอบรม

4.2 ประเมินความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมผู้รับการอบรม

4.3 ประเมินพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้รับการอบรม

4.4 ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับองค์กรของผู้รับการอบรม อาทิ การเพิ่มคุณภาพการผลิต การลดค่าใช้จ่าย การลดความผิดพลาด เป็นต้น

5. รูปแบบการประเมินแบบเคาน์ตีแนนซ์ของสเตค (Stake's Countenance Model) การประเมินประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 2 ประการ คือ การบรรยายและการตัดสิน ประกอบด้วย

5.1 บรรยายลักษณะตัวแปร 3 ด้าน (สิ่งที่มีอยู่ก่อน กระบวนการ ผลผลิต) ของโครงการบรรยายความสัมพันธ์ (เชิงเหตุผล) ในสิ่งที่วัดระหว่างตัวแปรทั้ง 3 ด้าน บรรยายความสัมพันธ์ (เชิงประจักษ์) ที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงระหว่างตัวแปร บรรยาย ความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงของแต่ละตัวแปร

5.2 ตัดสินคุณค่าจากข้อมูลของตัวแปรที่เป็นมาตรฐานกับข้อมูลส่วนที่เป็นการตัดสิน

6. รูปแบบการประเมินแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Evaluation) เป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมการประเมินมาเป็นผู้ให้ความร่วมมือให้คำปรึกษาหารือที่สร้างสรรค์

ให้ความรู้วิธีที่จะปรับปรุงโครงการแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำงานประเมินร่วมกัน และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจ (เดิมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นเพียงแหล่งข้อมูลการประเมิน) ทำให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของทั้งในกระบวนการประเมิน และข้อค้นพบจากการประเมิน ซึ่งมีประโยชน์ระยะยาวแก่ผู้มีส่วนร่วมมากกว่าการใช้ผลการประเมินเท่านั้น นอกจากนี้ผู้วิจัยมีบทบาทเป็นตัวกลางในกระบวนการเจรจาต่อรองระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ ระดับของการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน มีตั้งแต่มีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย จนถึงระดับที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ทุกขั้นตอน

7. รูปแบบการประเมินของแพตตันที่มุ่งใช้ประโยชน์จากการประเมิน (Patton's Utilization model) การประเมินโครงการที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงประเมินแบบเดิมที่ใช้รูปแบบหรือแบบจำลองต่าง ๆ เช่น CIPP มักมีข้อจำกัดว่าไม่นำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์เท่าที่ควร แต่เป็นการประเมินตามหน้าที่เท่านั้น ดังนั้น Patton จึงเกิดแนวคิดที่ว่า ถ้าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการประเมิน (Stakeholder) ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินตั้งแต่ต้น ก็จะทำให้ผลการประเมินเป็นที่ยอมรับและมีการนำผลไปใช้ และผู้วิจัยควรเปลี่ยนบทบาทจากการดำเนินการประเมินอย่างเข้มงวดเหมือนการจับผิดมาเป็นบทบาทในบรรยากาศที่สนับสนุน แนะนำประสานงานกับผู้ดำเนินโครงการ มีการแลกเปลี่ยนความเห็น ปรึกษานำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาโครงการเป็นระยะ การประเมินในรูปแบบนี้มีลักษณะโน้มเอียงเป็นการประเมินเชิงคุณภาพ (Qualitative)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาารูปแบบการประเมินโครงการดังกล่าวข้างต้น รูปแบบการประเมินหรือโมเดลการประเมิน คือ กรอบความคิด แนวความคิดในการประเมินที่เสนอโดยนักประเมินที่มีความรู้และมีชื่อเสียง ซึ่งมีหลากหลายรูปแบบ มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อตกลงเบื้องต้น โดยมีนักวิชาการทางด้านประเมินได้เสนอกรอบความคิดให้นักประเมินได้เลือกใช้ สรุปโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler : 1943) ครอนบาค (Cronbach : 1984) และเคริกแพตทริก (Kirkpatrick : 1975) 2) รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจคุณค่า (Judemental Evaluation Model) ได้แก่รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake : 1967) สคริฟเวน (Scriven : 1967) โพรวัส (Provus : 1971) 3) รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision – Oriented Evaluation Model) ได้แก่ รูปแบบการประเมิน ของเวลช์ (Welch : 1967) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam : CIPP : 1968) อัลคิน (Alkin : 1969)

2. รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model)

รูปแบบการประเมินแบบชิป (CIPP Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision – Oriented Evaluation) ซึ่งผู้ประเมินได้นำมาใช้ในการประเมินโครงการครั้งนี้ โดยแดเนียล แอล สตัฟเฟิลบีม (Daneil L. Stufflebeam, et.al., 1983) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

การประเมินแบบซิปปโมเดล (CIPP Model) ว่าเป็นการประเมินด้วยกระบวนการต่อเนื่อง โดยมีจุดเน้นที่สำคัญคือใช้ควบคู่กับการบริหารโครงการเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา วัตถุประสงค์ของการประเมินคือการให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ คำว่า CIPP เป็นคำย่อมาจาก คำว่า Context, Input, Process และ Product สตีฟเฟิลปีม ได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยายการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสม ซึ่งการประเมินเพื่อให้ได้สารสนเทศที่สำคัญมุ่งประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

1) การประเมินสภาพแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ เช่น

- เป็นโครงการที่สนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่
- วัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจน เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กรหรือนโยบายหน่วยเหนือหรือไม่
- เป็นโครงการที่เป็นไปได้ในแง่ของโอกาส ที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ หรือไม่

2) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเหมาะสมหรือไม่ โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ เป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น

- ปัจจัยที่กำหนดไว้ในโครงการ มีความเหมาะสมเพียงพอหรือไม่
- กิจกรรมที่ได้เลือกสรรแล้ว ที่กำหนดไว้ในโครงการมีความเป็นไปได้เพียงใด

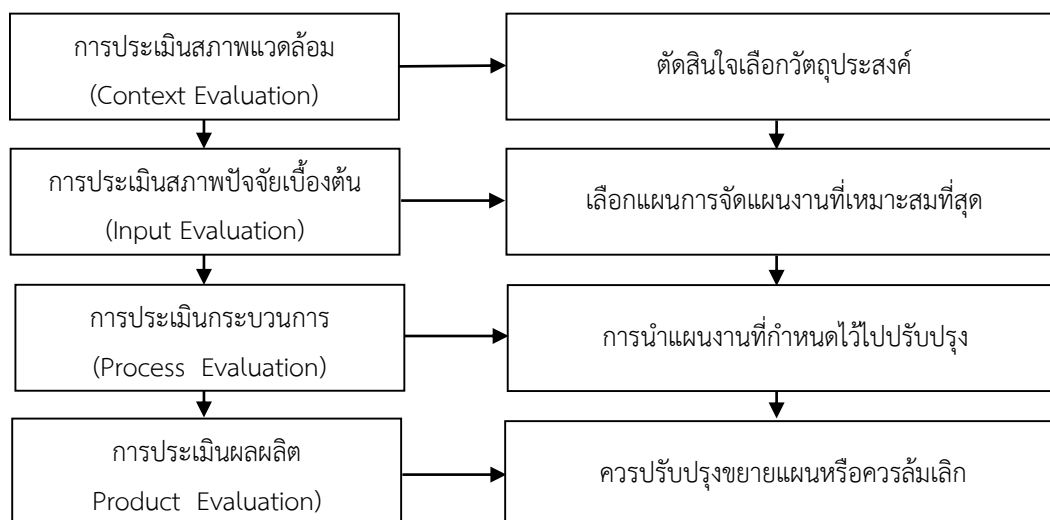
3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินระหว่างดำเนินการดำเนินงานโครงการ เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการนั้นด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ เช่น

- การปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่
- เกิดปัญหา อุปสรรค ไม่ราบรื่น ไม่คล่องตัว หรือไม่อย่างไร
- มีการแก้ไขปัญหาอย่างไร

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากรายงานผลที่ได้จากการประเมินสภาพแวดล้อม ปัจจัยเบื้องต้น และกระบวนการร่วมด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามที่สำคัญ ๆ เช่น

- เกิดผล / ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่
- คุณภาพของผลลัพธ์เป็นอย่างไร
- เกิดผลกระทบอื่นใดบ้างหรือไม่

สรุปกรอบความคิดของรูปแบบการประเมินแบบชิป แสดงได้ในแผนภาพ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แสดงประเภทของการประเมินและการตัดสินใจของสตฟเฟิลบีม

ที่มา: ธีรศักดิ์ อุ๋นอารมณเลิศ, 2557: 95

รัตนะ บัวสนธ์ (2556: 10-17) กล่าวว่า รูปแบบการประเมิน CIPP เป็นการนำตัวอักษรตัวแรกของมิติการประเมิน 4 ด้านมาประกอบกัน ได้แก่ การประเมินบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Product) ซึ่งสตฟเฟิลบีม พัฒนารูปแบบขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์การทำการประเมินโครงการทางการศึกษาของประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่กลางปี 1960 โดยต้องการที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อจำกัดของรูปแบบการประเมินแบบดั้งเดิม รูปแบบการประเมิน CIPP ปรากฏขึ้นเป็นลายลักษณ์ชัดเจนในหนังสือชื่อ Educational Evaluation and Decision Making ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1971 และปรับปรุงอีกครั้งในปี 2007 ในหนังสือ Evaluation Theory Models and Applications โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การประเมินบริบท (Context Evaluation) หมายถึง การประเมินเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น ปัญหา และโอกาสที่จะเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขแวดล้อมหนึ่งที่กำหนด การประเมินบริบทอาจจะประเมินได้ทั้งก่อน ระหว่าง หรือแม้กระทั่งหลังการดำเนินโครงการ แผนงาน หรือสิ่งแทรกแซงอื่น ๆ ในกรณีประเมินบริบทก่อนการดำเนินโครงการ องค์กรหรือหน่วยงานจะใช้ผลจากการประเมินบริบทเพื่อช่วยจัดลำดับความสำคัญและกำหนดเป้าหมายสำหรับโครงการนั้น แต่ถ้าเป็นการประเมิน

บริบทระหว่างหรือหลังดำเนินโครงการ องค์กรและหน่วยงานมักจะดำเนินการและจัดทำรายงานการประเมินบริบทควบรวมไปกับการประเมินปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต กรณีนี้การประเมินบริบทจึงมีประโยชน์สำหรับการตัดสินใจกำหนดเป้าหมายของโครงการและช่วยให้ผู้รับบริการได้ประเมินว่าโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าวมีคุณประโยชน์ตอบสนองหรือเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เทคนิควิธีการที่ใช้ในการประเมินบริบทควรใช้วิธีการเก็บรวบรวมสารสนเทศอย่างหลากหลาย ครอบคลุมสมาชิกที่เป็นประชากรเป้าหมาย รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ซึ่งโดยปกติมักเริ่มจากการซักถามผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อช่วยระบุขอบข่ายการศึกษา หลังจากนั้นนักประเมินอาจจะทำการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการรับบริการหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการให้บริการ ผลการประเมินบริบทสามารถนำมาใช้ได้อย่างกว้างขวางยกตัวอย่างเช่น ผู้บริหารสามารถนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้สื่อสารกับสมาชิกในองค์กรเพื่อแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับ จุดแข็ง จุดอ่อน ความต้องการจำเป็น แต่สำหรับนักพัฒนาโครงการก็สามารถที่จะนำผลการประเมินบริบทไปใช้เพื่อสนับสนุนขอรับทุนหรือจัดทำสัญญาต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการ สำหรับโรงเรียนนั้นก็อาจใช้การประเมินบริบทเพื่อให้ความช่วยเหลือนักเรียนและผู้ปกครองในการชี้แนะและพัฒนาความก้าวหน้าทางการเรียนให้ดียิ่งขึ้น ในส่วนของนักประเมินก็ต้องใช้ผลการประเมินบริบทเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ได้อย่างเหมาะสมและมีความสัมพันธ์กับแผนงานโครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ๆ

2) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) จุดมุ่งเน้นหลักของการประเมินปัจจัยนำเข้า ก็เพื่อช่วยจัดลำดับโครงการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการจำเป็น โดยการศึกษาและตรวจสอบอย่างถี่ถ้วนเกี่ยวกับแนวทางต่าง ๆ ที่มีศักยภาพหรือมีความเป็นไปได้มากที่สุด ในอันที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การประเมินปัจจัยนำเข้าจะเป็นตัวบ่งบอกล่วงหน้าถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือประสิทธิผลของความพยายามเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่โครงการหรือสิ่งแทรกแซงนั้น ๆ ต้องการให้เกิด จุดมุ่งเน้นประการที่สองของการประเมินปัจจัยนำเข้า ก็เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางที่เป็นทางเลือกต่าง ๆ และเพราะเหตุใดจึงเลือกแนวทางนั้น ในกรณีเช่นนี้สารสนเทศที่ได้จากการประเมินปัจจัยนำเข้าจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับบ่งบอกให้เห็นถึงความรับผิดชอบใด ๆ ของผู้พัฒนาโครงการที่พยายามออกแบบและปรับปรุงงบประมาณใด ๆ ของโครงการหรือสิ่งแทรกแซงดังกล่าว นอกจากนี้แล้วการประเมินปัจจัยนำเข้า ก็จะช่วยจำแนกและจัดลำดับแนวทางที่เกี่ยวข้องให้แก่ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจได้ใช้เป็นทางเลือกสำหรับการดำเนินงานต่อไป โดยสรุปการประเมินปัจจัยนำเข้า ก็เพื่อช่วยผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจเลือกกลยุทธ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายตอบสนองความต้องการจำเป็นให้แก่ผู้รับประโยชน์ ก่อให้เกิดแผนงานที่ปฏิบัติได้จริงและใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการบันทึกและสร้างสำเนารับผิดชอบเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทรัพยากรและวิธีการดำเนินงานใน

แผนงานนั้น ๆ นอกจากนี้แล้วหน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการประเมินปัจจัยนำเข้าก็เพื่อช่วยให้ผู้นำโครงการหลีกเลี่ยงความสูญเสียเปล่าใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้นวัตกรรมหรือโครงการที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าถึงทรัพยากรที่จะต้องสูญเสียไป

3) การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการตรวจสอบการนำแผนงานหรือโครงการไปใช้หรือตรวจสอบการดำเนินงานการใช้แผนงาน โครงการ วัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งของการประเมินกระบวนการก็คือ การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้จัดการและผู้ปฏิบัติงานในโครงการนั้น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการว่าเป็นตามตารางเวลาที่กำหนดหรือไม่ การใช้งบประมาณและประสิทธิภาพเป็นอย่างไร สำหรับวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งก็เพื่อชี้แนะแนวทางให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ในการปรับปรุงการใช้งบประมาณและแนวทางการดำเนินงานของโครงการให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น เพราะโดยปกติแล้วเมื่อมีการเริ่มต้นการดำเนินงานของโครงการหรือแผนงาน ผู้ปฏิบัติงานย่อมไม่สามารถที่จะกำหนดสิ่งต่าง ๆ ได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดกิจกรรม การใช้บุคลากร งบประมาณ หรืออื่น ๆ ดังนั้น การได้รับสารสนเทศจากการประเมินกระบวนการ ก็สามารถนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจปรับปรุงสิ่งต่าง ๆ ในโครงการให้สามารถดำเนินการต่อไปและมีความเป็นไปได้ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการ ในการประเมินกระบวนการนั้น ควรทำการเปรียบเทียบระหว่างกิจกรรมและค่าใช้จ่ายจริงกับกิจกรรมในแผนงานโครงการ และงบประมาณที่กำหนดไว้ว่ามีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงไร รวมทั้งบรรยายให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการนำโครงการไปใช้และท้ายที่สุดก็ควรจัดทำรายงานที่ผู้ร่วมโครงการหรือผู้ทำการสังเกตได้ตัดสินใจคุณภาพของกระบวนการใช้โครงการ แผนงานดังกล่าว

4) การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) วัตถุประสงค์หลักของการประเมินผลผลิตก็เพื่อสอบวัด ความสำเร็จ และตัดสินใจผลสัมฤทธิ์ของโครงการ แผนงานหรือสิ่งแทรกแซงว่าตอบสนองบรรลุความต้องการจำเป็นของกลุ่มผู้รับประโยชน์หรือไม่ นอกจากนี้การประเมินผลผลิตก็ยังคงประเมินผลลัพธ์ (Outcomes) ทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งที่เป็นไปในทางบวกและทางลบอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นบ่อยครั้งที่นักประเมินยังขยายขอบเขตการประเมินผลผลิตไปสู่การประเมินในสิ่งที่เรียกว่า ผลลัพธ์ระยะยาวอีกด้วย การประเมินผลผลิตควรดำเนินการโดยอาศัยการรวบรวมและวิเคราะห์การตัดสินใจของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินนั้น ในบางครั้งก็อาจทำการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับโครงการหรือสิ่งที่ได้รับการประเมินอื่นซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันและก็มีอยู่บ่อย ๆ ที่ผู้รับบริการจากโครงการต้องการจะรู้ว่าโครงการดังกล่าวได้ผลสัมฤทธิ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ และมีประโยชน์คุ้มค่ากับการลงทุนดำเนินการเพียงไร ดังนั้นในทางที่เหมาะสมแล้วนักประเมินก็ควรที่วิเคราะห์ตีความให้เห็นว่าจุดอ่อนของการใช้โครงการหรือแผนปฏิบัติงานส่วนใดที่เป็นสาเหตุทำให้ได้ผลลัพธ์อ่อนด้อยลงไปด้วย เทคนิควิธีการที่ใช้ประเมินผลผลิตมิได้กำหนด

ไว้อย่างเป็นทางการแบบแผนตายตัว แต่นักประเมินอาจต้องใช้วิธีการอย่างหลากหลายร่วมกันเพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในการศึกษาผลลัพธ์ทั้งหมดของสิ่งที่ได้รับการประเมิน รวมทั้งยังช่วยในการตรวจสอบข้ามกันไปมาระหว่างข้อค้นพบที่หลากหลายอีกด้วย

ในการประเมินผลการปฏิบัติที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดนั้น นักประเมินจำเป็นต้องศึกษา ค้นหาผลลัพธ์ในเชิงบวกและเชิงลบโดยการรับฟังความคิดเห็นหรือสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสิ่งที่ได้รับ เป็นการประเมินเพื่อที่จะทำการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ให้ครอบคลุมทุก ๆ ด้าน และสืบหาข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบสำหรับยืนยันหรือไม่ยืนยันสมมติฐานเกี่ยวกับผลลัพธ์ดังกล่าว ประเด็นสำคัญที่ต้องพึงระวังในการจัดทำรายงานการประเมินผลลัพธ์ก็คือ นักประเมินไม่ควรเร่งรีบประเมินผลผลิตและจัดทำรายงานสู่สาธารณะอย่างทันทีทันใด เพราะเหตุว่าการดำเนินโครงการต้องการระยะเวลาพอสมควรที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์บรรลุตามความรับผิดชอบที่ระบุไว้ การจัดทำรายงานการประเมินผลผลิตที่ยังไม่มีวุฒิภาวะสุกงอม (Premature) อย่างเพียงพอ อาจไม่สามารถตัดสินใจได้เกี่ยวกับความต่อเนื่องของโครงการเพราะเหตุว่าทำให้ไม่พบผลลัพธ์ใด ๆ เกิดขึ้นเลยเนื่องจากผลลัพธ์ของโครงการต้องใช้ระยะเวลายาวพอสมควรในการศึกษา ติดตาม ดังนั้น ถ้าหากการจัดทำรายงานการประเมินผลผลิตสู่สาธารณะได้มีการหน่วงเวลาอย่างสมเหตุสมผลแล้ว นักประเมินอาจจะพบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายหลังและสำคัญสำหรับใช้สนับสนุนการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่องต่อไป

ข้อดีและข้อจำกัดของการประเมินแบบชิปปี้ รูปแบบของการประเมินโครงการโดยทั่วไปจะวางให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และการดำเนินโครงการนั้น จำเนียร สุขหลาย และคณะ (2554: 183) ดังนั้นในการใช้รูปแบบการประเมินนั้นควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ด้วย

1. วัตถุประสงค์ของการประเมิน คือการให้สารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีรายละเอียดที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ
2. ชนิดของการตัดสินใจที่แตกต่างกัน ต้องการออกแบบการประเมินที่แตกต่างกันและการใช้รูปแบบการประเมินที่มีประสิทธิผลและเป็นรูปแบบทั่วไป
3. ในกรณีที่รูปแบบการประเมินมีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา ควรใช้ขั้นตอนของการติดตามผล ดังนี้ การวิเคราะห์ การรวบรวม และการนำเสนอ
4. การตัดสินใจประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ คือ ขั้นตอนวิเคราะห์การออกแบบเลือกและปฏิบัติจึงจำเป็นที่จะต้องอาศัยข้อมูลจากการประเมิน ดังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างนักประเมินและผู้ตัดสินใจ
5. เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งคำตอบในการตัดสินใจ การออกแบบการประเมินจึงควรคำนึงถึงเกณฑ์ที่มีความตรงภายใน ความตรงภายนอก ความเที่ยงและความเป็นปรนัย

6. การประเมินทำเป็นกระบวนการต่อเนื่องเป็นวัฏจักร (Cycle) ต้องใช้กับโครงการที่เป็นระบบ ข้อดีคือทำให้เกิดความเข้าใจในบริบทของการตัดสินใจและสารสนเทศที่ต้องการ เพื่อการตัดสินใจในการบริหารจัดการโครงการหรือโปรแกรมต่าง ๆ ทำให้มั่นใจว่าข้อมูลที่ต้องการมีข้อมูลอะไรบ้างที่ตรงกับความต้องการในการตัดสินใจและมีกระบวนการกระตุ้นให้มีการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจที่สำคัญและมีข้อจำกัด คือ ระบบการประเมินมักเปลี่ยนแปลงไม่ทันกับความต้องการสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจในสภาพที่เป็นพลวัต และมีความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมักเป็นระบบที่ขาดความยืดหยุ่น

นอกจากนี้ กูบา (Guba, 1981: 13-15) ได้กล่าวถึงจุดเด่นและจุดด้อยของรูปแบบ การประเมินแบบชิปปี้ ไว้ดังนี้

จุดเด่นของรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ คือ

1. เป็นรูปแบบแรกที่ขยายขอบเขตของการประเมินให้กว้างขวางออกไปมากกว่าการใช้จุดประสงค์
2. ตอบสนองต่อความต้องการใหม่ๆสำหรับผู้ประเมินและได้รับการพิสูจน์แล้วว่า เป็นประโยชน์ต่อโครงการที่มีขอบเขตกว้างและซับซ้อน
3. รูปแบบนี้เหมาะสมอย่างยิ่งกับความตื่นตัวในทฤษฎีเชิงระบบ (Systems theory)
4. วิธีการของรูปแบบนี้สมเหตุสมผลและเป็นระบบ
5. นำไปใช้ปฏิบัติการได้เป็นอย่างดี

จุดด้อยของรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ มีดังนี้

1. รูปแบบนี้สร้างจากข้อตกลงเบื้องต้นที่ปราศจากเหตุผลที่ดีเกี่ยวกับการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลของผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการเปิดกว้างของกระบวนการตัดสินใจ
2. รูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ สรุปลักษณะของกระบวนการตัดสินใจในขณะที่ละเลยรูปแบบอื่นๆ
3. รูปแบบนี้ล้มเหลวที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับ “คุณค่า” และ “มาตรฐาน”
4. เมื่อทดลองแล้วปรากฏว่ายากต่อการนำไปปฏิบัติการ หนักต่อการปฏิบัติและการดำเนินการพอๆ กับความสิ้นเปลืองในการดำเนินงานต่อไป

กล่าวโดยสรุป รูปแบบของการประเมินโครงการมีหลากหลายรูปแบบ การนำรูปแบบใดไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินโครงการ ผู้ประเมินต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์และลักษณะของโครงการที่ดำเนินการ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีข้อดีและข้อจำกัดอยู่ในตัวเอง ดังที่มีการกล่าวกันไว้ว่า ไม่มีรูปแบบ

การประเมินผลโครงการใดที่ตีและเหมาะสมสามารถนำไปใช้ประเมินได้ทุกโครงการ ในการประเมินโครงการส่งเสริมวิชาชีพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี ผู้ประเมินเลือกใช้รูปแบบการประเมินเชิงระบบรูปแบบชิป (CIPP Model: Context-Input-Process-Product) ด้วยเหตุผลคือ ทำให้ได้รับรู้ถึงข้อมูลต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการอย่างเป็นระบบ คือ สภาพที่เกี่ยวข้องกับบริบทของโครงการ (Context) ปัจจัยที่ใช้ในการดำเนินงาน (Input) กระบวนการในการดำเนินงาน (Process) และผลผลิตที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ (Product)

บริบทของวิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2539 ด้วยเงินงบประมาณ 36 ล้านบาท เป็นที่ดินของราชพัสดุ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของสนามบินเก่าอุทัยธานี ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี โดยแยกจากถนน อุทัย-หนองฉาง (ข้างสำนักงานขนส่งจังหวัดอุทัยธานี) เข้าไปเป็นระยะทาง 2 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 20 ไร่

พ.ศ. 2541 กรมอาชีวศึกษา มีคำสั่งแต่งตั้ง นายไชยยันต์ ถาวรสุวรรณ ผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคอุทัยธานี ให้ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2541 และได้จัดการเรียนการสอนโดยในระยะแรกเปิดรับนักศึกษาหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเพียงอย่างเดียว ต่อมาในปี พ.ศ. 2542 เปิดรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

การจัดการศึกษา

วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี ปัจจุบันได้เปิดสอนหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยมีการจัดการศึกษาตามกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ทั้งหมด 4 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาช่างยนต์ แผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง แผนกวิชาการบัญชี และแผนกวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

สภาพชุมชน

วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี ตั้งอยู่ที่จังหวัดอุทัยธานี ในเขตภาคเหนือห่างจากกรุงเทพฯ 222 กิโลเมตร มีอาณาเขต ทิศเหนือติดกับจังหวัดนครสวรรค์ ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดชัยนาท ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดชัยนาทและจังหวัดสุพรรณบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดตากและจังหวัดกาญจนบุรี วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานีเป็นสถานศึกษา

หนึ่งใน 293 แห่งของจังหวัด จัดการศึกษาในรูปแบบอาชีวศึกษา ซึ่งในจังหวัดอุทัยธานีมี 3 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิคอุทัยธานี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี และวิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

สภาพเศรษฐกิจ

จากการทำยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด แบบบูรณาการส่งผลต่อแนวคิดในการปรับแผนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องต่อสภาพเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัด ซึ่งจังหวัดอุทัยธานีอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชรและพิจิตร วิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัด ส่วนใหญ่ประชากรในจังหวัดอุทัยธานีประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ และประมงน้ำจืด ซึ่งจังหวัดอุทัยธานีเป็นศูนย์ธุรกิจข้าวชั้นนำของประเทศไทย (Rice Hub of Thailand) มีพันธกิจ คือส่งข้าวและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวออกสู่ตลาดภายในประเทศและตลาดโลก วิสัยทัศน์จังหวัดอุทัยธานี “อุทัยธานี เมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตรปลอดภัย สังคมอุทัย ผาสุก” โดยจังหวัดอุทัยธานีได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการให้หัวหน้าส่วนราชการปรับแผนพัฒนามาร่วมกับจังหวัด (ปัจจุบันมีรายได้เฉลี่ย 45,636 บาท/คน/ปี) และประชาชนมีคุณภาพชีวิต ผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่กำหนด 37 ตัวชี้วัด จึงเป็นภารกิจที่มีอิทธิพลต่อการจัดการอาชีวศึกษาที่ต้องจัดให้สอดคล้องตามยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดซึ่งเป็นไปตามเป้าประสงค์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

สภาพสังคม

วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานีเป็นหนึ่งในสามวิทยาลัยฯ ที่มีการจัดรูปแบบอาชีวศึกษา โดยมีส่วนร่วมในโครงการจังหวัดเคลื่อนที่, โครงการร่วมด้วยช่วยประชาชน, โครงการศูนย์ซ่อมสร้างเพื่อชุมชน, รวมทั้งให้บริการต่าง ๆ ตามที่จังหวัดหรือหน่วยงานต่าง ๆ ขอความร่วมมือในภาพรวม ประชาชนทั่วไปมีความตื่นตัวต่อการศึกษาของบุตรหลาน และชนวนขยายที่จะศึกษาหลักสูตรวิชาชีพต่างๆเพิ่มเติม เพื่อเป็นอาชีพสำรองและอาชีพหลักให้แก่ตนเอง

ข้อมูลผู้เรียน

ตารางที่ 7 ข้อมูลผู้เรียนระดับชั้น ปวช. และ ระดับชั้น ปวส. ปีการศึกษา 2562 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

ประเภทวิชา/สาขา	ภาคเรียนที่ 1/2562							รวมทั้งสิ้น
	ระดับ ปวช.				ระดับ ปวส.			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	
1. ประเภทวิชา อุตสาหกรรม								
- สาขาวิชา/งาน ยานยนต์	40	37	29	106	10	-	10	116

ตารางที่ 7 (ต่อ)

ประเภทวิชา/สาขา	ภาคเรียนที่ 1/2562							รวม ทั้งสิ้น
	ระดับ ปวช.				ระดับ ปวส.			
	ปีที่ 1	ปีที่ 2	ปีที่ 3	รวม	ปีที่ 1	ปีที่ 2	รวม	
- สาขาวิชา/งาน ยานยนต์ (ทวิศึกษา)	20	26	22	68	-	-	-	68
- สาขาวิชา/งาน ไฟฟ้ากำลัง	20	16	11	47	10	-	10	57
- สาขาวิชา/งาน ไฟฟ้ากำลัง (เรือนจำ)	20	13	14	47	-	-	-	47
- สาขาวิชา/งาน ไฟฟ้ากำลัง (ทวิศึกษา)	20	7	22	49	-	-	-	49
2. ประเภทวิชา พาณิชยกรรม								
- สาขาวิชา/งาน การบัญชี	20	18	10	48	10	-	10	58
- สาขาวิชา/งาน การบัญชี (ทวิศึกษา)	20	17	-	37	-	-	-	37
- สาขาวิชา/งาน คอมพิวเตอร์ธุรกิจ	20	16	13	49	-	-	-	49
- สาขาวิชา/งาน คอมพิวเตอร์ (เรือนจำ)	20	13	14	47	-	-	-	47
- สาขาวิชา/งาน คอมพิวเตอร์ (ทวิศึกษา)	40	-	48	88	-	-	-	88
รวมทั้งสิ้น	240	163	183	586	30	-	30	616

ข้อมูลบุคลากร

ตารางที่ 8 อัตรากำลัง ปี 2562 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

	อัตรากำลัง	จำนวน/คน
ข้าราชการ		
	1. ผู้บริหาร	3
	2. ข้าราชการครู	9
	3. ข้าราชการพลเรือน	-
ลูกจ้างประจำ		
	1. ทำหน้าที่สอน	-
	2. ทัวไป/สนับสนุน	-
พนักงานราชการ		
	1. ทำหน้าที่สอน	13
	2. ทัวไป/สนับสนุน	-
ลูกจ้างชั่วคราว		
	1. ทำหน้าที่สอน	9
	2. ทัวไป/สนับสนุน	16
	รวมทั้งสิ้น	50

ทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา

ปรัชญา : ความรู้ คู่คุณธรรม นำสู่อาชีพ

อัตลักษณ์ : สุภาพชน จิตอาสา

เอกลักษณ์ : บริการวิชาชีพพระยาสันสุ่มชน

วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา

วิสัยทัศน์

วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี เป็นองค์กรเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะวิชาชีพ มีคุณธรรม นำสู่การพัฒนาตนเองในการประกอบอาชีพได้

พันธกิจ

วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี มุ่งจัดการศึกษาด้านวิชาชีพและฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระในด้านต่าง ๆ ดังนี้

พันธกิจที่ 1 มุ่งมั่นพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญในทุกสาขาที่เปิดสอน

พันธกิจที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนให้หลักสูตรวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรเสริม วิชาชีพแกนมัธยมศึกษาโดยเน้นการใช้แผนการสอนแบบอิงสมรรถนะ

พันธกิจที่ 3 ปลูกฝังให้นักศึกษา ตระหนักในคุณค่าของคนที่ต้องประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถและความมีวัฒนธรรมไทยควบคู่กันไป

พันธกิจที่ 4 ส่งเสริมและขยายขีดความสามารถด้านการค้นคว้าวิจัย การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาสู่การเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

พันธกิจที่ 5 พัฒนาระบบการบริหารงาน ระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ

พันธกิจที่ 6 จัดสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและบุคลากร

พันธกิจที่ 7 ให้ความร่วมมือกับองค์กรต่างๆของจังหวัด บูรณาการให้แผนการปฏิบัติการของสถานศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษามีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด และชุมชนท้องถิ่น

เป้าประสงค์

พันธกิจที่ 1 มุ่งมั่นพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญในทุกสาขาที่เปิดสอน

เป้าประสงค์ที่ 1 ผู้เรียนแต่ละระดับผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานวิชาชีพ

เป้าประสงค์ที่ 2 ผู้เรียนผ่านเกณฑ์การทดสอบการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา

เป้าประสงค์ที่ 3 ผู้เรียนผ่านเกณฑ์ทดสอบมาตรฐานวิชาชีพของสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ

เป้าประสงค์ที่ 4 จัดอบรมเพื่อพัฒนาครูให้มีความชำนาญและเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา

เป้าประสงค์ที่ 5 ครูผู้สอนเชี่ยวชาญในการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการสอน

เป้าประสงค์ที่ 6 การประชาสัมพันธ์หลักสูตรเทียบโอนประสบการณ์

เป้าประสงค์ที่ 7 ร่วมกับโรงเรียนที่ทำ MOU หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปวช. สาขาวิชาการระดับ ปวช. ที่เปิด เพื่อรองรับผู้เรียนที่ทำ MOU

เป้าประสงค์ที่ 8 มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสถานีวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์และมีสถานที่ติดตั้งป้ายประชาสัมพันธ์ของสถานศึกษา

เป้าประสงค์ที่ 9 ประชาสัมพันธ์ความเป็นเลิศและเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ตามสื่อต่างๆ

พันธกิจที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนให้หลักสูตรวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้น

เป้าประสงค์ที่ 1 มีหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาหลักสูตร

เป้าประสงค์ที่ 2 มีผลงานทางวิชาการของครูผู้สอนที่ได้รับการประเมินตามแผนการเรียนรู้ มีการจัดการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและจัดทำแผนการเรียนรู้ให้กับครูบุคลากรทางการศึกษา

เป้าประสงค์ที่ 3 มีสถานประกอบการที่ร่วมจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะ

เป้าประสงค์ที่ 4 มีแผนการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าประสงค์ที่ 5 ผู้บริหารที่มานิเทศการสอนของครู

เป้าประสงค์ที่ 6 การจัดการอบรมกระบวนการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

เป้าประสงค์ที่ 7 มีสถานประกอบการที่ร่วมมือกับสถานศึกษาในการจัดตั้งสถานประกอบการในสถานศึกษา

เป้าประสงค์ที่ 8 ผู้เรียนที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ตั้งแต่ 2 ขึ้นไป

เป้าประสงค์ที่ 9 งานวิจัยที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาเรียนได้จริง

พันธกิจที่ 3 ปลูกฝังให้นักศึกษา ตระหนักในคุณค่าของคนที่ต้องประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถและความมีวัฒนธรรมไทยควบคู่ไปกับสมรรถนะ

เป้าประสงค์ที่ 1 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย

เป้าประสงค์ที่ 2 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม ประเพณี วัฒนธรรมไทย ละวันสำคัญ

เป้าประสงค์ที่ 3 ผู้เรียน คณะลูกเสือ-เนตรนารี ออกไปบำเพ็ญประโยชน์

เป้าประสงค์ที่ 4 ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม ดนตรี กีฬา และนันทนาการ

เป้าประสงค์ที่ 5 ผู้เรียนเข้ารับการอบรมแบบบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เป้าประสงค์ที่ 6 ครูและนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ

เป้าประสงค์ที่ 7 บอร์ดประชาสัมพันธ์การศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ของอาเซียน

เป้าประสงค์ที่ 8 ครูและนักเรียนที่ได้แลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน

พันธกิจที่ 4 ส่งเสริมและขยายขีดความสามารถด้านการค้นคว้าวิจัย การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาสู่การเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาเป้าประสงค์ ครูและนักเรียนที่ได้แลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่ม ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน

เป้าประสงค์ที่ 1 สิ่งประดิษฐ์ของคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการส่งเสริม ต่อยอดจากสถานศึกษา ครูที่มีผลงานวิจัยหรือจัดทำนวัตกรรม หรือสิ่งประดิษฐ์

เป้าประสงค์ที่ 2 มีผลงานนวัตกรรม/สิ่งประดิษฐ์, โครงการวิทยาศาสตร์/งานวิจัยของนักเรียน นักศึกษาและของครู

เป้าประสงค์ที่ 3 สัมมนาแลกเปลี่ยนและประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความเป็นเลิศ

พันธกิจที่ 5 พัฒนาระบบการบริหารงาน ระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ

เป้าประสงค์ที่ 1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ครบทุกตัวบ่งชี้

เป้าประสงค์ที่ 2 จัดทำแผนการประเมินผลและติดตามผลการปฏิบัติตามแผนพัฒนาการจัดการของสถานศึกษาตามมาตรฐานการประกันคุณภาพในสถานศึกษา คลอบคลุมทุกตัวบ่งชี้

เป้าประสงค์ที่ 3 ครู หัวหน้าแผนก หัวหน้างาน จัดทำ SAR ตามตัวบ่งชี้ที่เกี่ยวข้อง

เป้าประสงค์ที่ 4 ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาและแผนการประเมินผล และติดตามผลการประกันคุณภาพภายใน คลอบคลุมทุกตัวบ่งชี้

เป้าประสงค์ที่ 5 ครูจัดทำเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลแต่ละตัวบ่งชี้

เป้าประสงค์ที่ 6 ครูสามารถส่งถ่ายข้อมูลแต่ละตัวบ่งชี้ด้วยระบบ ICT

เป้าประสงค์ที่ 7 การนำจากการประกันคุณภาพภายในและภายนอกมาพัฒนาสถานศึกษา

พันธกิจที่ 6 จัดสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและบุคลากร

เป้าประสงค์ที่ 1 การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ของสถานศึกษา

เป้าประสงค์ที่ 2 มีห้องเรียนทฤษฎีประจำสาขาวิชาที่มีสภาพสมบูรณ์

เป้าประสงค์ที่ 3 มีการพัฒนาและจัดหาศูนย์วิทยบริการ

เป้าประสงค์ที่ 4 จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และคอมพิวเตอร์

พันธกิจที่ 7 ให้ความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ของจังหวัด บูรณาการให้แผนการปฏิบัติการของสถานศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษามีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดและชุมชนท้องถิ่น

เป้าประสงค์ที่ 1 สำรวจความต้องการรับบริการวิชาการและวิชาชีพเฉพาะของชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 2 ออกหน่วยบริการชุมชนท้องถิ่น

เป้าประสงค์ที่ 3 การอบรมให้กลุ่มอาชีพในชุมชน

เป้าประสงค์ที่ 4 มีศูนย์ฝึกอบรมยานยนต์เคลื่อนที่บริการวิชาการและวิชาชีพเฉพาะให้กับชุมชน

ยุทธศาสตร์

1. ปฏิรูปด้านผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษา
2. ปฏิรูปด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา
3. ปฏิรูปด้านการบริหารจัดการอาชีวศึกษา
4. ปฏิรูปด้านการบริการและวิชาชีพ
5. สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาและสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ การประกอบอาชีพอิสระ และงานวิจัย
6. สนับสนุนส่งเสริมการปลูกฝังจิตสำนึกและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก
7. ปฏิรูปการจัดการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

กลยุทธ์

พันธกิจที่ 1 มุ่งมั่นพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ เชี่ยวชาญในทุกสาขาที่เปิดสอน

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาผู้เรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาผู้เรียนผ่านเกณฑ์การทดสอบการศึกษาระดับชาติด้านอาชีวศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาผู้เรียนผ่านเกณฑ์ทดสอบมาตรฐานวิชาชีพของสถาบันคุณวุฒิ

วิชาชีพ

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาคู่มือให้มีความชำนาญและเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น E-Learning และ Module

พันธกิจที่ 2 พัฒนาระบบการเรียนการสอนให้หลักสูตรวิชาชีพ หลักสูตรระยะสั้น

กลยุทธ์ที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาคู่มือและบุคลากรทางการศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรและจัดทำ

แผนการเรียนรู้

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะรายวิชาร่วมกับเครือข่าย

กลยุทธ์ที่ 4 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาสอดคล้องกับความต้องการของ

สถานประกอบการและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจที่ 3 ปลูกฝังให้นักศึกษา ตระหนักในคุณค่าของคนที่ต้องประกอบด้วยคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถและความมีวัฒนธรรมไทยควบคู่ไปกับสมรรถนะ

กลยุทธ์ที่ 1 ปลูกจิตสำนึกด้านการรักษาดี เทิดทูลพระมหากษัตริย์และส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

กลยุทธ์ที่ 2 ทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมนิเทศการสอนของครู

กลยุทธ์ที่ 3 ปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 4 ปลุกจิตสำนึกด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลยุทธ์ที่ 5 พัฒนาครูและนักเรียน นักศึกษา การสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษและไอที

พันธกิจที่ 4 ส่งเสริมและขยายขีดความสามารถด้านการค้นคว้าวิจัย การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาสู่การเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษาตามเป้าประสงค์ ครูและนักเรียนที่ได้แลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบกลไกการบริหารจัดการสร้างนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ วิศวกรรมวิทยาศาสตร์และงานวิจัย

กลยุทธ์ที่ 2 สนับสนุนการสร้างและพัฒนาคุณภาพ นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ วิศวกรรม วิทยาศาสตร์และงานวิจัย

กลยุทธ์ที่ 3 จักสัมมนาแลกเปลี่ยนละประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความเป็นเลิศ

พันธกิจที่ 5 พัฒนาระบบการบริหารงาน ระบบประกันคุณภาพภายในให้เป็นส่วนหนึ่งของงานประจำ

กลยุทธ์ที่ 1 กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 2 จัดทำแผนพัฒนาการจัดการของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐาน โดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

กลยุทธ์ที่ 3 จัดทำแผนการประเมินและติดตามผลการประกันคุณภาพภายใน

พันธกิจที่ 6 จัดสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและบุคลากร

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสภาพแวดล้อมภูมิทัศน์ของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาอาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงานของสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 บริการ พัฒนาและจัดหาศูนย์วิทยบริการ

กลยุทธ์ที่ 4 เร่งจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์และคอมพิวเตอร์

พันธกิจที่ 7 ให้ความร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ ของจังหวัด บูรณาการให้แผนการปฏิบัติการของสถานศึกษาของสถาบันการอาชีวศึกษามีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด และชุมชนท้องถิ่น

กลยุทธ์ที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการรับบริการวิชาการและวิชาชีพเฉพาะของชุมชน

กลยุทธ์ที่ 2 จัดหาวัสดุ ครุภัณฑ์ ในการบริการวิชาการและวิชาชีพเฉพาะให้กับชุมชน

กลยุทธ์ที่ 3 ร่วมมือกับเครือข่ายในการบริการวิชาการและวิชาชีพเฉพาะให้กับชุมชน

กลยุทธ์ที่ 4 จัดหาศูนย์ฝึกอบรมยานยนต์เคลื่อนที่บริการวิชาการและวิชาชีพให้กับชุมชน

มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

มาตรฐานการศึกษาของวิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน 11 ประเด็น ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์

การจัดการอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะ และการประยุกต์ใช้เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา และมีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยประเด็นการประเมิน ดังนี้

1.1 ด้านความรู้

ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ตามหลักการ ทฤษฎี และแนวปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียน หรือทำงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎี และหรือข้อเท็จจริง เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา

1.2 ด้านทักษะและการประยุกต์ใช้

ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทักษะวิชาชีพ และทักษะชีวิตเป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีสุขภาวะที่ดี

1.3 ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ เจตคติ และกิริยาที่ดี ภูมิใจและรักษาเอกลักษณ์ของชาติไทย เคารพกฎหมาย เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตนเองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสาธารณะ และมีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 2 การจัดการอาชีวศึกษา

สถานศึกษามีครูที่มีคุณวุฒิการศึกษาและจำนวนตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และบริหารจัดการทรัพยากรของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสำเร็จในการดำเนินการตามนโยบายสำคัญของหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษา ประกอบด้วยประเด็นการประเมิน ดังนี้

2.1 ด้านหลักสูตรอาชีวศึกษา

สถานศึกษาใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สถานประกอบการ ตลาดแรงงาน มีการปรับปรุงรายวิชาเดิม หรือกำหนดรายวิชาใหม่ หรือ

กลุ่มวิชาเพิ่มเติมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการของตลาดแรงงาน โดยความร่วมมือกับสถานประกอบการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษา

สถานศึกษามีครูที่มีคุณวุฒิการศึกษาและมีจำนวนตามเกณฑ์ที่กำหนด ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อเป็นผู้พร้อมทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรมและความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ทั้งวัยเรียนและวัยทำงาน จามหลักสูตรมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาแต่ละระดับการศึกษา ตามระเบียบหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการทางการศึกษาและการประเมินผลการเรียนของแต่ละหลักสูตร ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ดูแลให้ครูจัดการเรียนการสอนรายวิชาให้ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์

2.3 ด้านการบริหารจัดการ

สถานศึกษาบริหารจัดการบุคลากร สภาพแวดล้อม ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงาน ศูนย์วิทยบริการ สื่อ แหล่งเรียนรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ ครุภัณฑ์ และงบประมาณของสถานศึกษาที่มีอยู่อย่างเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ

2.4 ด้านการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ

สถานศึกษามีความสำเร็จในการดำเนินการบริหารจัดการสถานศึกษา ตามนโยบายสำคัญที่หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลศึกษามอบหมาย โดยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้เรียน รวมทั้งการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน จากผู้ปกครอง ชุมชน สถานประกอบการละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

2.5 ด้านส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อาชีวศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส

สถานศึกษามีความสำเร็จในการดำเนินการจัดการการเรียนการสอนและฝึกอาชีพให้กับผู้ด้อยโอกาสในเรือนจำโดยความร่วมมือกับเรือนจำจังหวัดอุทัยธานีกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสมีวุฒิการศึกษาหลังพ้นโทษ และสามารถนำไปประกอบอาชีพสุจริตได้

มาตรฐานที่ 3 การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สถานศึกษาร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการจัดทำนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย ประกอบด้วยประเด็นการประเมิน ดังนี้

3.1 ด้านความร่วมมือในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

สถานศึกษามีการสร้างความร่วมมือกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศในการจัดการศึกษา การจัดการทรัพยากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนรู้อ การบริการทางวิชาการและวิชาชีพ โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาผู้เรียนและคนในชุมชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

3.2 ด้านนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย

สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดทำนวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ งานสร้างสรรค์ งานวิจัย โดยผู้บริหารครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน หรือร่วมกับบุคคล ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ และเผยแพร่สู่สาธารณชน

3.3 ด้านการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นสู่ชุมชน

สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้มีการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นให้กับประชาชนทั่วไป ทหาร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สามารถนำความรู้และทักษะไปประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ

กล่าวโดยสรุป วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการประกาศจัดตั้งเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2539 ด้วยเงินงบประมาณ 36 ล้านบาท เป็นที่ดินของราชพัสดุ กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของสนามบินเก่าอุทัยธานี ตำบลน้ำซึม อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี โดยแยกจากถนน อุทัย-หนองฉาง (ข้างสำนักงานขนส่งจังหวัดอุทัยธานี) เข้าไปเป็นระยะทาง 2 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 20 ไร่ ปัจจุบันได้เปิดสอนหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยมีการจัดการศึกษาตามกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ทั้งหมด 4 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาช่างยนต์ แผนกวิชาช่างไฟฟ้ากำลัง แผนกวิชาการบัญชี และแผนกวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ ตั้งอยู่ที่จังหวัดอุทัยธานี ในเขตภาคเหนือห่างจากกรุงเทพฯ 222 กิโลเมตร มีอาณาเขต ทิศเหนือติดกับจังหวัดนครสวรรค์ ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดชัยนาท ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดชัยนาทและจังหวัดสุพรรณบุรี ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดตากและจังหวัดกาญจนบุรี วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานีเป็นสถานศึกษาหนึ่งใน 293 แห่งของจังหวัด จัดการศึกษาในรูปแบบอาชีวศึกษา ซึ่งในจังหวัดอุทัยธานีมี 3 แห่ง คือ วิทยาลัยเทคนิคอุทัยธานี วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีอุทัยธานี และวิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการส่งเสริมวิชาชีพระยะสั้นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี มีดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

นิภา ทองก้อน (2557) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตสินค้า OTOP ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จ และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

ของผู้ผลิตสินค้า OTOP ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของผู้ผลิตสินค้า OTOP โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 123 คน

ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ของผู้ผลิตสินค้า OTOP ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับสูงทั้งโดยภาพรวม และรายด้าน คือด้านการสร้างรายได้ พันธุ์สายความยากจนตามเกณฑ์ จปฐ. ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และด้านการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ชุดตัวแปรอิสระทั้ง 7 ตัว คือ ประสบการณ์ในการผลิตสินค้า สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย แหล่งจำหน่ายสินค้าประจำ การได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ การได้รับการฝึกอบรม และมาตรฐานสินค้าที่ได้รับ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในระดับค่อนข้างต่ำ ตัวแปรที่สามารถทำนายตัวแปรความสำเร็จตามเป้าหมายของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้ดีที่สุดคือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่าย ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ คือตลาดเพื่อจำหน่าย การประชาสัมพันธ์ และเงินทุน

วิรุฒิ พิหุสูตร (2558) ได้ศึกษาวิจัย การประเมินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อประเมินสภาพแวดล้อมการดำเนินการโครงการ 2) เพื่อประเมินด้านปัจจัยการนำเข้าเกี่ยวกับทรัพยากรที่นำมาใช้ในการดำเนินโครงการ 3) เพื่อประเมินด้านกระบวนการดำเนินโครงการ และ 4) เพื่อประเมินผลการดำเนินโครงการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากรังไหม จำนวน 13 คน กลุ่มปลูกหน่อไม้ฝรั่ง จำนวน 8 คน กลุ่มทำฟืมทอผ้า จำนวน 5 คน กลุ่มทอผ้าไหม จำนวน 12 คน กลุ่มปั้นหม้อดิน จำนวน 9 คน รวม 47 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัยพบว่า 1. กลุ่มผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากรังไหม ผลประเมินบริบทอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยการนำเข้าอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการอยู่ในระดับปานกลาง ด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก ทุกด้านผ่านเกณฑ์การตัดสิน 2. กลุ่มปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ผลการประเมินด้านบริบทอยู่ในระดับปานกลาง ด้านปัจจัยการนำเข้าอยู่ในระดับปานกลาง ด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก ทุกด้านผ่านเกณฑ์การตัดสิน 3. กลุ่มทำฟืมทอผ้า ผลการประเมินด้านบริบทอยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยการนำเข้าอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก ทุกด้านผ่านเกณฑ์การตัดสิน 4. กลุ่มทอผ้าไหม ผลการประเมินด้านบริบทอยู่ในระดับปานกลาง ด้านปัจจัยการนำเข้า อยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านผลผลิตอยู่ในระดับมาก ทุกด้านผ่านเกณฑ์การตัดสิน 5. กลุ่มปั้นหม้อดิน ผลการประเมินด้านบริบทอยู่ใน

ระดับปานกลาง ด้านปัจจัยการนำเข้าอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิตอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้านผ่านเกณฑ์การตัดสิน

ศรัณญา เชื้อมั่ง (2558) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การดำเนินธุรกิจขนาดย่อมของไทยที่ประสบความสำเร็จในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะกรณีธุรกิจขนาดย่อมที่ได้รับเชิญจากรายการวิทยุเล่าธุรกิจ SMEs มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การดำเนินงานในธุรกิจขนาดย่อมของไทย รวมทั้งศึกษาสภาพทั่วไปทางธุรกิจ ผลกระทบที่ได้รับจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ โดยการสัมภาษณ์แบบกำหนดแนวคำถามไว้ล่วงหน้า กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นธุรกิจขนาดย่อมที่ได้รับคัดเลือกกว่าเป็นผู้ประสบความสำเร็จ จากรายการวิทยุเล่าธุรกิจ SMEs จำนวน 10 ราย

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การทำสิ่งที่ตนเองถนัด ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการวางแผนและแก้ปัญหา การให้ความสำคัญกับบุคลากร ลูกค้า ตลอดจนคุณภาพของสินค้าและบริการ การไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น และความมุ่งมั่น โดยพบว่าธุรกิจขนาดย่อมที่ประสบความสำเร็จเลือกใช้กลยุทธ์การวางแผนเฉพาะสิ่งสำคัญเป็นอันดับแรก รองลงมาคือกลยุทธ์การวางแผนล่วงหน้าอย่างสมบูรณ์ และไม่เลือกใช้กลยุทธ์การแสวงหาโอกาส และกลยุทธ์การตั้งรับ

กฤติดา ฟองจันทร์และวีร์สุตา ล้อมเวียง (2558) ได้ศึกษาวิจัย การประเมินความต้องการจำเป็นการจัดการคุณภาพในการผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของการจัดการคุณภาพในการผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ที่จะนำไปสู่จัดทำแบบแผนการจัดการคุณภาพวิสาหกิจชุมชนภายใต้ทฤษฎีเชิงระบบ (CIPODO) กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 110 แห่ง โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกือบทั้งหมดทำการผลิตสินค้าประเภทอาหารและประเภทของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 51-60 ปี ส่วนใหญ่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนในการจัดการคุณภาพของการผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า โดยเห็นว่าควรมีกระบวนการส่งเสริมสุขภาวะของบุคลากรให้มีสุขภาพแข็งแรง ตลอดจนอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน และด้านผลผลิต เห็นว่าควรมีการประเมินคุณภาพการใช้วัตถุดิบต่อปริมาณการผลิต รสชาติ สรรพคุณ ความทนทานของผลิตภัณฑ์ ตลอดจนความพึงพอใจลูกค้า

สมบูรณ์ ชันธิโชติ (2559) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดกลุ่ม OTOP จังหวัดนนทบุรี กรณีศึกษากลุ่มสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดกลุ่ม OTOP จังหวัด นนทบุรี: กรณีศึกษา กลุ่มสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบสังเกต ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ OTOP กลุ่มสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร จังหวัดนนทบุรี จำนวน 8 คน

ผลการวิจัยพบว่า ผลิตภัณฑ์ OTOP กลุ่มสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร จังหวัดนนทบุรีส่วนใหญ่เป็น ประเภทแชมพูครีมอาบน้ำ เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด ปัญหาที่พบ คือผู้ประกอบการ OTOP ขาดความรู้ความเข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์-บรรจุภัณฑ์และการสร้างแบรนด์ ขาดความรู้ความเข้าใจ ด้านการตลาด เครือข่าย OTOP ไม่เข้มแข็ง ขาดความร่วมมือของบุคคลในเครือข่าย ขาดเงินทุนในการดำเนินงาน การได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากรัฐบาล หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนจากส่วนกลางและภายในจังหวัดยังไม่ต่อเนื่อง

บุญสม หรรษาศิริพจน์ (2559) ได้ศึกษาวิจัย การประเมินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์: แนวคิด 3 P มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อเสนอปัจจัยความสำเร็จของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบ แนวคิด 3 P ที่นำไปสู่ปัจจัยของความสำเร็จของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ โดยมีระเบียบวิธีวิจัย คือ ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม ในกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) 3 กลุ่ม คือ ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ (Produce) กลุ่มข้าราชการและพนักงานเจ้าหน้าที่รัฐ (Public Authority and Government Officer) และ กลุ่มประชาชน (People)

ผลการศึกษาพบว่า โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นโครงการที่มีความสำเร็จ ในระดับมาก เมื่อพิจารณาถึงค่าเฉลี่ยในมิติทางด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์พบว่า บรรลุในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพการประเมินโครงการบรรลุตามเป้าหมาย ของโครงการ คือ สร้างงานให้ประชาชน ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมทรัพยากรมนุษย์ เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติในการประเมินความสำเร็จทั้ง 3 กลุ่ม (Public official, Producer, People: 3 P) มีแนวคิดสอดคล้องกัน คือ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีความสำเร็จในระดับมาก โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 3 ระดับคือ ระดับนโยบาย ระดับการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติและระดับกลุ่มเป้าหมายผู้ได้รับประโยชน์

ฉันทนา บุญจรัส (2560) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาตามหลักสูตรระยะสั้นของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดตาก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาตามหลักสูตรระยะสั้นของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดตาก กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหาร

สถานศึกษาและครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดตาก จำนวนทั้งสิ้น 149 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการวางแผนการจัดการศึกษา หลักสูตรระยะสั้น รองลงมาคือ ด้านการประเมินผลการใช้หลักสูตรระยะสั้น และด้านการปรับปรุงหลักสูตรระยะสั้น 2. ผลการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้นของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการวางแผน การจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น รองลงมา คือ ด้านการดำเนินงานจัดการศึกษาหลักสูตรระยะสั้น และด้านการประเมินผลการใช้หลักสูตรระยะสั้นและด้านการปรับปรุงหลักสูตรระยะสั้น

เมธา ณ พิกุล (2560) ได้วิจัยประเมินโครงการฝึกวิชาชีพสำหรับทหารกองประจำการ มณฑลทหารบกที่ 32 ค่ายสุรศักดิ์มนตรีจังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อ ประเมินโครงการฝึกวิชาชีพสำหรับทหารกองประจำการ มณฑลทหารบกที่ 32 ค่ายสุรศักดิ์มนตรีจังหวัดลำปาง โดยใช้รูปแบบ ชิปปี้ (CIPP Model) ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วย ทหารกองประจำการ สังกัดกองบังคับการมณฑลทหารบกที่ 32 และผู้บริหารโครงการ จำนวนทั้งสิ้น 120 คน โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ร่วมกับเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นแบบสอบถาม

ผลการประเมินพบว่า ด้านสภาวะแวดล้อม (Context) โครงการมีหลักการและวัตถุประสงค์มีความสอดคล้องกัน สามารถตอบสนองนโยบายของกระทรวงกลาโหม บรรลุวัตถุประสงค์ทุกอาชีพ มีการกำหนดเป้าหมาย วิธีการดำเนินงานเหมาะสม สามารถปฏิบัติได้จริง เล็งเห็นความต้องการของผู้ฝึกวิชาชีพ ผู้ฝึกอาชีพมีความรู้มีทักษะในการประกอบอาชีพ และผู้ฝึกอาชีพสามารถนำความรู้ทักษะไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัว มีความคิดเห็นเห็นด้วยมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้นหรือปัจจัยนำเข้า (Input) ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอน วัสดุอุปกรณ์ที่มียังไม่ค่อยเพียงพอต่อความต้องการของทหารที่เข้าร่วมโครงการ อาคารสถานที่ที่มีความเหมาะสมต่อการฝึกวิชาชีพ มีสื่อการเรียนการสอนเกี่ยวกับการฝึกอาชีพ มีความคิดเห็นเห็นด้วยมาก ด้านกระบวนการ (Process) ผลการศึกษาพบว่า การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการ ประชุมวางแผนก่อนดำเนินโครงการ ดำเนินการตามองค์ประกอบอย่างต่อเนื่อง และครบทุกองค์ประกอบ นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงานตามแผน มีการประเมินผลและสรุปผลการดำเนินงานตามโครงการ ทำการประเมินโครงการหลังจากการสิ้นสุดการฝึกอาชีพเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ จากการสำรวจมีความคิดเห็นเห็นด้วยมาก ด้านผลผลิต (Product) ผลการศึกษาพบว่า

ผู้ฝึกอาชีพนำความรู้ไปใช้ประกอบอาชีพได้ ผู้ฝึกอาชีพมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นสามารถนำความรู้ที่ได้ไปฝึกทำให้เกิดชำนาญจนสามารถไปประกอบอาชีพได้ ผู้ฝึกอาชีพนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นนำความรู้ที่ได้ไปช่วยเหลือประชาชน นำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาหน่วยงาน

เรื่องชัย ทรัพย์นิรันดร์ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประสิทธิภาพของการฝึกอาชีพพระยะสั้น สำหรับประชาชนของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินประสิทธิผลของการฝึกอาชีพพระยะสั้นของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อประสิทธิผลของการฝึกอาชีพพระยะสั้นของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการฝึกอาชีพพระยะสั้นของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ดำเนินวิจัยโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียน ฝึกอาชีพทั้ง 10 แห่ง มีกลุ่มตัวอย่าง 120 คน และโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการ ฝึกอาชีพพระยะสั้น

ผลการวิจัยพบว่า การฝึกอาชีพมีประสิทธิผลต่อผู้รับการฝึกอาชีพ กล่าวคือ มีการพัฒนาคุณลักษณะของตนเอง มีความก้าวหน้าในหน้าที่การทำงาน มีการปฏิบัติงานเพื่อประโยชน์ต่อสังคม และ หน่วยงานและการบริหารจัดการฝึกอาชีพของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครในด้านสถาบัน ด้านบุคลากร และด้านวัสดุอุปกรณ์ มีผลต่อประสิทธิผลในการฝึกอาชีพพระยะสั้น ผู้วิจัยเสนอแนะว่ารัฐควรจัด อบรมหลักสูตรอาชีพพระยะสั้น เน้นหลักสูตรอาชีพสำคัญ และหลักสูตรอาชีพด้านบริหารจัดการและบริการ ทุกภาคส่วนยึดถือมาตรฐานแรงงานฝีมือเดียวกัน ทดสอบมาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสามารถปฏิบัติงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีประกาศนียบัตรรองรับให้ และ โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานครควรปรับเพื่อ รองรับ “ประเทศไทย 4.0” โดยเฉพาะด้านดิจิทัล เพื่อให้ผู้ฝึกอาชีพนำไปประกอบอาชีพ และติดตามความก้าวหน้าได้ทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

ศิริวิช วรโชติชนากานต์ (2560) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพพระยะสั้น สำหรับผู้ประกอบการอาหารปรุงสำเร็จเพื่อสุขภาพ มีวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งหมด 5 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพความต้องการด้านอาชีพ 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพระยะสั้น เรื่องหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพพระยะสั้น สำหรับผู้ประกอบการอาหารปรุงสำเร็จเพื่อสุขภาพ 3) เพื่อศึกษาผลการรับรู้ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม 4) เพื่อศึกษาทักษะการประกอบอาหารปรุงสำเร็จเพื่อสุขภาพ 5) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมพระยะสั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ประชาชนทั่วไปในเขตพื้นที่นครปฐมที่มีความสนใจเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมอาชีพพระยะสั้น โดยใช้การคัดเลือกแบบสมัครใจ/อาสาสมัคร (Voluntary Selection) โดยใช้วิธีการสมัครใจจำนวนประมาณการ 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบสอบถามความต้องการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญ และมีความต้องการในการจัดฝึกอบรมฝึกอบรมอาชีพพระยะสั้นอาหารปรุงสำเร็จเพื่อสุขภาพ คาดหวังให้ผู้ที่มีความสนใจได้ใช้เป็นอาชีพทางเลือกสร้างรายได้ให้กับตนเอง และลดภาวะโภชนาการผิดปกติ 2) ผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า หลักสูตรประกอบไปด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร ฝึกอบรม โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร รูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลาในการฝึกอบรม และ การวัดประเมินผลการฝึกอบรม 3) ผลการดำเนินการใช้หลักสูตรกับ ผู้เข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 14 ท่าน พบว่า ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมมีผลการรับรู้หลังการเข้ารับการฝึกอบรม สูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ผลการประเมินทักษะการ ประกอบอาหารปรุงสำเร็จเพื่อสุขภาพในภาพรวมอยู่ในระดับดี 5) ผลการประเมินความพึงพอใจ ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมมีความพึงพอใจในภาพรวมในระดับมากที่สุด

พรทิพย์ มีสัจย์ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินประสิทธิผลและประสิทธิภาพการฝึก อาชีพพระยะสั้น ศึกษาเฉพาะกรณีวิทยาลัยสารพัดช่าง มีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์และประเมิน ประสิทธิผลและประสิทธิภาพการฝึกอาชีพพระยะสั้นของหน่วยงานจัดฝึกอาชีพพระยะสั้นของรัฐ ในแง่ ของความสำเร็จของการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการจัดฝึกอาชีพพระยะสั้น และการ พิจารณาเปรียบเทียบค่าใช้จ่าย อัตราประสิทธิภาพในการจัดการฝึกอาชีพพระหว่างวิทยาลัยสารพัดช่าง แต่ละแห่ง รวมทั้งเสนอข้อพิจารณาปรับปรุงการฝึกอาชีพพระยะสั้น

ผลการวิจัยพบว่า วิทยาลัยสารพัดช่างส่วนใหญ่จัดการฝึกอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ อัตราการว่างงานของผู้สำเร็จการฝึกที่ติดตามได้นี้อยู่ในระดับที่ไม่สูงเกินไป และมีแนวโน้มลดลง ผู้สำเร็จการฝึกส่วนใหญ่มีงานทำตามสาขาวิชาที่ได้รับการฝึกถึง 2 ใน 3 ของผู้เข้ารับการฝึกที่ ติดตามได้ และผู้เข้ารับการฝึกสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้มากกว่า 75% ในอัตราที่ เพิ่มขึ้นทุกปี

พิมพ์พิสุทธิ์ อ้วนล้ำ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานกลุ่มหนึ่ง ตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอท็อป) ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาศักยภาพการ ดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค เงื่อนไขสู่ความสำเร็จของกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (โอท็อป) ประเภท สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร และ พฤติกรรมและความต้องการของผู้บริโภคและเพื่อพัฒนาศักยภาพการ ดำเนินงานของกลุ่มโอท็อป ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คัดเลือกโดยวิธีการเลือก แบบเจาะจง เป็นตัวแทนกลุ่มโอท็อปที่ประสบความสำเร็จจากทั่วประเทศ จำนวน 33 คน และ กรรมการกลุ่มโอท็อปในจังหวัดอุบลราชธานีที่ประสบผลสำเร็จ จำนวน 8 คน ใช้แบบสอบถามและ การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการดำเนินงานกลุ่มโอท็อป ที่ควรได้รับการพัฒนามี 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการองค์กร ด้านการบริหารการผลิต ด้านการบริหารการตลาด และด้านการบริหารการเงิน ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ กลุ่มโอท็อปขาดองค์ความรู้ในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและพึงพิงหน่วยงานภาครัฐ เงื่อนไขสู่ความสำเร็จคือ กลุ่มโอท็อปมีความรู้การบริหารจัดการกลุ่มการผลิตสินค้าโอท็อปให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามหลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP – Good Manufacturing Practice) และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่ตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านผู้ผลิตชุมชน ด้านกระบวนการผลิต ด้านความเชื่อ และด้านเทคโนโลยีในการผลิต ด้านความรู้หลังการเข้ารับการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการเข้ารับการฝึกอบรม สำหรับผลการประเมินคู่มือ พบว่า คู่มือที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

นางลักษณ์ จีวจู (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าของกลุ่มโอท็อป (OTOP) และการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ และการบริหารจัดการ ของกลุ่มโอท็อป (OTOP) วิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม กลุ่มไม้กวาดเปลญวน บ้านบ่อแก้ว ตำบลพานทอง อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีทั้งหมด 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 คือ สมาชิกกลุ่มไม้กวาดเปลญวน บ้านบ่อแก้ว ตำบลพานทองอำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร จำนวนทั้งหมด 20 คน กลุ่มที่ 2 คือ ประชาชน ในเขตพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงเลือกการสุ่มตัวอย่างตามแบบไม่ใช้ความ น่าจะเป็น จำนวน 400 ตัวอย่าง เครื่องมือ คือ แบบประเมินความพึงพอใจ

ผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ของกลุ่มโอท็อป (OTOP) วิสาหกิจชุมชนขนาดย่อม กลุ่มไม้ กวาดเปลญวน พบว่า ความพึงพอใจในด้านประโยชน์ของบรรจุภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือความพึงพอใจ ด้านรูปแบบและความสวยงาม อยู่ในระดับมาก และด้านอัตลักษณ์และการเพิ่มมูลค่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ผลการตอบรับการผลิตภัณฑ์ทดลองจำหน่าย มีจำนวน 2 ร้าน ได้แก่ ร้าน OTOP และร้านขายของฝากของที่ระลึก ได้ให้ความสนใจและตอบรับการวางสินค้า จำหน่าย การติดตามผลสำเร็จหรือปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวผลิตภัณฑ์ พบว่า ลูกค้ามีความพึงพอใจรูปแบบบรรจุภัณฑ์ อีกทางหนึ่งยังเป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย ซึ่งมีร้านจำหน่ายสินค้าของกลุ่มฯ เพิ่มมากขึ้น

กศิพัชญ์ ทองแกม (2562) ได้วิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการแก้ไขสินค้าโอท็อปตามหลักพุทธวิธีในจังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้และความเป็นมาของสินค้าโอท็อป ในจังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาปัจจุบันของสินค้าโอท็อปจังหวัดอุดรธานี

3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปตามหลักพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดอุดรธานี โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม โดยใช้แบบสังเกต สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม และแนวทางประชุมเชิงปฏิบัติการ กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มผู้รู้ 25 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ 50 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 25 คน รวม 100 คน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาของสินค้าโอท็อปในจังหวัดอุดรธานี พบว่า ยอดจำหน่าย สินค้าโอท็อป ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัว อยู่ในกิจการบางกลุ่มหรือบางชุมชน เช่น ร้านวีที แหนมเนือง ร้านผ้านาข้าวและแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดบางแห่ง ไม่ได้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนอื่น ๆ ทั้งจังหวัดอย่างแท้จริง ทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถยื่นหยัดทำธุรกิจได้ด้วยตนเอง ตามหลักการของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) แนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปตามหลักพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดอุดรธานี ควรมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้ 1) สร้างมาตรฐานในกระบวนการและขั้นตอนการผลิตสินค้าและการควบคุมคุณภาพการผลิตให้ได้มาตรฐาน 2) การสร้างและพัฒนาส่งเสริมผู้ประกอบการโอท็อปรุ่นใหม่ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับผู้ประกอบการโอท็อป 3) การบริหารจัดการด้านวัตถุดิบโดยเริ่มตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ การปลูก การบำรุงรักษา เพื่อลดการพึ่งพาวัตถุดิบภายนอกชุมชน ลดการขึ้นราคาของพ่อค้าคนกลาง เพื่อทำให้กลุ่มมีวัตถุดิบในการผลิตอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Matz (1981) ได้ประเมินโครงการการศึกษาด้านโภชนศาสตร์ในโรงเรียนชนบทของรัฐเพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา โดยใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model ผลการประเมิน พบว่า ด้านบริบท นักเรียนมีความต้องการที่จะศึกษาด้านโภชนศาสตร์ในระดับมาก ด้านปัจจัยเบื้องต้น การพัฒนาโครงการได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากผู้ปกครอง ชาวบ้าน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรที่อยู่ในหน่วยบริการ ตามลำดับ ด้านกระบวนการ ครูอาจารย์มีความพึงพอใจในรูปแบบการเรียนการสอนในระดับมาก ส่วนนักเรียนมีความพึงพอใจในรูปแบบการเรียนการสอนในระดับมากที่สุด และด้านผลผลิต นักเรียนมีความรู้ด้านโภชนศาสตร์ในระดับสูง.

Singer (1982: 43-03A) ได้ประเมินศึกษาความก้าวหน้าและประเมินผลสรุปโครงการบูรณาการการใช้คอมพิวเตอร์กับการเรียนการสอนวิชาพีชคณิต ของโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้รูปแบบการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evalyation) ซึ่งเป็นการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการและการประเมินสรุปผล (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ ผลการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ พบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพีชคณิตของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2. เจตคติของนักเรียนกลุ่ม

ทดลองและกลุ่มควบคุมที่มีต่อวิชาคณิตศาสตร์ และรูปแบบการสอน แตกต่างอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3. ครู อาจารย์ ผู้ใช้คอมพิวเตอร์บูรณาการในการสอนมีความเห็นว่า การสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์บูรณาการในการสอนไม่แตกต่างจากการสอนโดยวิธีปกติ

Keyser Kruif & Michael Frese (2000: 31) ศึกษาผู้ประกอบการขนาดย่อมในประเทศแซมเบีย พบว่า การวางแผนล่วงหน้าอย่างสมบูรณ์และการแสวงหาโอกาส มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างสูงกับความสำเร็จ และในทางตรงกันข้าม พบว่ากลยุทธ์การตั้งรับมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสำเร็จ

Krauss & Federich (2007: 104-130) ได้ศึกษาผู้ประกอบการขนาดย่อมในประเทศซิมบับเว พบว่า การวางแผนและการปฏิบัติเชิงรุก (Proactiveness) เป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการ ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การวางแผนอย่างสมบูรณ์ และวางแผนเฉพาะสิ่งสำคัญ รวมถึงการแสวงหาโอกาส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในทางตรงกันข้าม พบว่าผู้ประกอบการที่ใช้กลยุทธ์ตั้งรับมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูง

Stekelenburg (2010) ทำการศึกษาผู้ประกอบการขนาดย่อมในประเทศอาฟริกาใต้ พบว่า การวางแผนเฉพาะสิ่งสำคัญมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จ และในทางตรงกันข้าม พบว่า กลยุทธ์การตั้งรับมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสำเร็จ

Andreas Rauch (2017) ได้ทำการวิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนและความสำเร็จของผู้ประกอบการขนาดย่อมในประเทศเยอรมนี และไอซ์แลนด์ ในช่วง ค.ศ. 1993-1995 และพบว่า การวางแผนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จของผู้ประกอบการในเยอรมนี แต่ไม่พบความสัมพันธ์นี้กับผู้ประกอบการในไอซ์แลนด์

จากการศึกษาผลงานวิจัยและประเมินโครงการทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า ผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ปัญหาที่พบคือ ผู้ประกอบการขาดความรู้ความเข้าใจการพัฒนาผลิตภัณฑ์-บรรจุภัณฑ์และการสร้างแบรนด์ ขาดความรู้ความเข้าใจด้านการตลาด เครือข่ายไม่เข้มแข็ง ขาดความร่วมมือของบุคคลในเครือข่าย ขาดเงินทุนในการดำเนินงาน ด้านยอดจำหน่ายสินค้าโอท็อป ส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวอยู่ในกิจการบางกลุ่มหรือบางชุมชน แนวทางการแก้ไขปัญหาและแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อป คือ สร้างมาตรฐานในกระบวนการและขั้นตอนการผลิตสินค้าและการควบคุมคุณภาพการผลิตให้ได้มาตรฐาน และการสร้างและพัฒนาส่งเสริมผู้ประกอบการโอท็อปรุ่นใหม่ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับผู้ประกอบการโอท็อป ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งพบว่า หลักสูตรประกอบไปด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตร รูปแบบกิจกรรม การฝึกอบรม สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลาในการฝึกอบรม และการวัดประเมินผลการ

ฝึกอบรม ในส่วนของการประเมินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นการประเมินโดยใช้รูปแบบชิปปี้ (CIPP Model) เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม

กรอบแนวคิดการประเมินโครงการ

จากที่ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าการส่งเสริมวิชาชีพพระยาศ์นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นจะต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่องเพื่อช่วยส่งเสริมวิชาชีพพระยาศ์นของกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 ดังนั้นผู้ประเมินจึงสนใจที่จะประเมินโครงการส่งเสริมวิชาชีพพระยาศ์นกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานสู่ SME 4.0 วิทยาลัยสารพัดช่างอุทัยธานี โดยประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดการประเมินโครงการแบบชิปปี้ (CIPP Model: Context-Input-Process-Product) มาใช้ในการประเมินโครงการ เนื่องจากเป็นการประเมินอย่างมีระบบ มีกระบวนการรวบรวมและสกัดข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจได้ถูกต้อง เป็นการประเมินโครงการที่ต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ การประเมินบริบท (Context) เป็นการประเมินความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของโครงการ และความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input) เป็นการประเมินความเหมาะสมและความเพียงพอของปัจจัยเบื้องต้นของโครงการที่จะอำนวยความสะดวกให้โครงการดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ การประเมินกระบวนการ (Process) เป็นการประเมินที่ค้นหาข้อบกพร่องแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ระหว่างดำเนินการ และการประเมินผลผลิต (Product) เป็นการประเมินเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อให้การประเมินโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้ประเมินได้กำหนดกรอบแนวคิดในการประเมินโครงการ ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดการประเมินโครงการ